

TÜRKİYE CUMHURİYETİ CUMHURBAŞKANLIĞI
STRATEJİ VE BÜTÇE BAŞKANLIĞI

ON İKİNCİ KALKINMA PLANI
2024 - 2028

KALKINMANIN FİNANSMANI

ÇALIŞMA GRUBU RAPORU

ANKARA 2023

**T.C. CUMHURBAŞKANLIĞI
STRATEĞI VE BÜTÇE BAŞKANLIĞI**

**ON İKİNCİ KALKINMA PLANI
(2024 – 2028)**

KALKINMANIN FİNANSMANI

ÇALIŞMA GRUBU RAPORU

ANKARA 2023

ISBN 978-625-8356-65-6

Bu yayının tüm hakları Strateji ve Bütçe Başkanlığına aittir.
Kaynak gösterilmek suretiyle alıntı yapılabilir.

İÇİNDEKİLER

ŞEKİL LİSTESİ	ii
TABLO LİSTESİ	ii
KISALTMALAR	iii
KATILIMCI LİSTESİ	vi
YÖNETİCİ ÖZETİ	viii
1. GİRİŞ	1
2. MEVCUT DURUM ANALİZİ	4
2.1. Dünyada Genel Durum	4
2.1.1. Sürdürülebilir Finansman Çerçevesi: İlkeler ve Standartlar.....	6
2.1.2. Sürdürülebilir Kalkınma ve Yeşil Dönüşüm.....	9
2.1.3. İklim Değişikliği ve Finansal Sektör: Risk Tanımları ve Ölçümler.....	12
2.1.4. Küresel Kalkınma Finansmanı ve Yeşil Finansman Görünümü.....	14
2.1.5. Yeşil Finansman Araçları.....	17
2.2. Türkiye’de Genel Durum	25
2.2.1. Yeşil Mutabakat Eylem Planı.....	28
2.2.2. Yeşil Mutabakat Eylem Planı – Yeşil Finansman İhtisas Çalışma Grubu.....	29
2.2.3. İklim Şurası – Yeşil Finans Komisyonu Tavsiye Kararları.....	30
2.2.4. Sürdürülebilir Kalkınma ve Türkiye’nin Finansman İhtiyacı.....	32
2.2.5. Türkiye’de Yeşil Finansmanın Düzenleyici Çerçevesi.....	40
3. PLAN DÖNEMİ PERSPEKTİFİ	51
3.1. Politika Önerileri	51
3.1.1. Politika Koordinasyonu ve Yönetişim.....	51
3.1.2. Veri, Bilgi ve Analiz.....	52
3.1.3. İzleme ve Değerlendirme.....	53
3.1.4. Taksonomi, Standartlar ve Etiketleme.....	54
3.1.5. Strateji Geliştirme.....	56
3.1.6. Destek Tasarımı.....	56
3.1.7. Finansmana Erişim, Yeni ve Yenilikçi Finansal Araçlar ve Kaynakların Geliştirilmesi.....	57
3.1.8. Düzenleme.....	59
3.1.9. Farkındalık ve Savunuculuk.....	59
3.1.10. Kurumsal Kapasitenin Geliştirilmesi.....	60
4. SONUÇ VE GENEL DEĞERLENDİRME	62
KAYNAKÇA	69

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1: İklim Göstergeleri ve Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri Arasındaki İlişkiler	10
Şekil 2: Son 20 Yılda Yaşanan Doğal Afet Kaynaklı Kayıpların Büyüklüğü	11
Şekil 3: İklim ve Kalkınma Finansmanının SKA Bağlantıları	12
Şekil 4: İklim Finansmanı Görünümü (2019-2020)	16

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Hızlı Dönüşüm Senaryosu Altında SKA'nın Gerektirdiği Yatırım İhtiyacı	33
Tablo 2: Dayanıklı ve Net-Sıfır Büyüme Hedefi İçin Finansman İhtiyacı	35
Tablo 3: Türkiye'nin Net-Sıfır Senaryosunda İhtiyaç Duyulan Yatırım, İşletme-Bakım ve Yakıt Maliyetleri	37
Tablo 4: Kahramanmaraş ve Hatay Depremleri Toplam Maliyet Hesaplaması	39

KISALTMALAR

AAAA	Addis Ababa Action Agenda (Addis Ababa Eylem Gündemi)
AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AIIB	Asian Infrastructure Investment Bank (Asya Altyapı Yatırım Bankası)
BCBS	Basel Committee on Banking Supervision (Basel Bankacılık Denetim Komitesi)
BDDK	Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
BİST	Borsa İstanbul
BM	Birleşmiş Milletler
CCDR	Country Climate and Development Report (Ülke İklim ve Kalkınma Raporu)
CO ₂	Karbondioksit
COP	Conference of the Parties (Taraflar Konferansı)
CPI	Climate Policy Initiative (İklim Politikası Girişimi)
EBRD	European Bank for Reconstruction and Development (Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası)
EIB	European Investment Bank (Avrupa Yatırım Bankası)
ESG	Environmental, Social and Governance (Çevresel, Sosyal ve Yönetişim)
ETS	Emisyon Ticaret Sistemi
FSB	Financial Stability Board (Finansal İstikrar Kurulu)
GIIN	Global Impact Investment Network (Küresel Etki Yatırımı Ağı)
GSYH	Gayrisafi Yurtiçi Hâsıla
ICMA	International Capital Market Association (Uluslararası Sermaye Piyasası Birliği)
IFC	International Finance Corporation (Uluslararası Finans Kurumu)
IFRS	International Financial Reporting Standards (Uluslararası Finansal Raporlama Standartları)
IICPSD	Istanbul International Center for Private Sector in Development (İstanbul Uluslararası Özel Sektör ve Kalkınma Merkezi)
JICA	Japan International Cooperation Agency (Japonya Uluslararası İşbirliği Bankası)
IPCC	Intergovernmental Panel on Climate Change (Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli)
ISSB	International Sustainability Standards Board (Uluslararası Sürdürülebilirlik Standartları Kurulu)
İPM	İstanbul Politikalar Merkezi

KOBİ	Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler
KOSGEB	Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı
KSS	Kurumsal Sosyal Sorumluluk
LEED	Leadership in Energy and Environmental Design (Enerji ve Çevre Dostu Tasarımda Liderlik)
LMA	Loan Market Association (Kredi Piyasaları Birliği)
NGFS	Network for Greening the Financial System (Finansal Sistemin Yeşillendirilmesi Ağı)
ODA	Official Development Assistance (Resmi Kalkınma Yardımı)
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development (İktisadi İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı)
PPK	Para Politikası Kurulu
PRB	Principles for Responsible Banking (Sorumlu Bankacılık Prensipleri)
PSI	Principles for Sustainable Insurance (Sürdürülebilir Bankacılık Prensipleri)
PRI	Principles for Responsible Investment (Sorumlu Yatırım Prensipleri)
SBN	Sustainable Banking Network (Sürdürülebilir Bankacılık Ağı)
SEDDK	Sigortacılık ve Özel Emeklilik Düzenleme ve Denetleme Kurumu
SKA	Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları
SKDM	Sınırdaki Karbon Düzenleme Mekanizması
SPK	Sermaye Piyasaları Kurulu
SRI	Socially Responsible Investment (Sosyal Sorumlu Yatırım)
SROI	Social Return on Investment (Yatırımın Sosyal Getirisi)
SSEI	Sustainable Stock Exchanges Initiative (Sürdürülebilir Borsalar Girişimi)
STK	Sivil Toplum Kuruluşu
TBB	Türkiye Bankalar Birliği
TCFD	Task Force on Climate-related Financial Disclosures (İklimle Bağlantılı Finansal Açıklamalar Görev Gücü)
TCMB	Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası
TFCR	Task Force on Climate-related Financial Risks (İklimle Bağlantılı Finansal Riskler Görev Gücü)
TKYB	Türkiye Kalkınma ve Yatırım Bankası
TSKB	Türkiye Sınai Kalkınma Bankası
UNCTAD	United Nations Conference on Trade and Development (Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı)

UNDP	United Nations Development Programme (Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı)
UNEP	United Nations Environment Programme (Birleşmiş Milletler Çevre Programı)
UNEP FI	United Nations Environment Programme Finance Initiative (Birleşmiş Milletler Çevre Programı Finans Girişimi)
UNFCCC	United Nations Framework Convention on Climate Change (Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi)
UN SDSN	United Nations Sustainable Development Solutions Network (Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Çözümleri Ağı)
VBI	Value Based Intermediation (Değer Temelli Aracılık)
WMO	World Meteorological Organization (Dünya Meteoroloji Örgütü)

KATILIMCI LİSTESİ

(Başkan, Raportör ve Koordinatörler haricindeki katılımcılar; ada göre alfabetik olarak sıralanmıştır.)

Başkan

Burçhan SAKARYA

Strateji ve Bütçe Başkanlığı

Raportör

Bengisu ÖZENÇ

Sürdürülebilir Ekonomi ve Finans Araştırmaları
Derneği (SEFiA)

Koordinatörler

Burçhan SAKARYA

Strateji ve Bütçe Başkanlığı

Melih GÖKGÖZ

Strateji ve Bütçe Başkanlığı

Üyeler

Aykut EKİNCİ

Samsun Üniversitesi

Ayşe Sıla KOÇ

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası

Berk MESUTOĞLU

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu

Burcu GÜVENEREK ARASLI

Bağımsız Katılımcı

Burcu ÜNÜVAR IMMERSKJAER

Türkiye Sınai Kalkınma Bankası (TSKB)

Bülent AÇIKGÖZ

Birleşmiş Milletler

Canan ÖZKAN

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası

Dilara AY ERİŞEN

Türkiye Kalkınma ve Yatırım Bankası

Ebru Tomris AYDOĞAN

Yeditepe Üniversitesi

Elif Gökçe ÖZ

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı
İklim Değişikliği Başkanlığı

Emre Alpan İNAN

Türkiye Bankalar Birliği

Erhan ÇALIŞKAN

Türkiye Kalkınma ve Yatırım Bankası

Ertan APAYDIN

Strateji ve Bütçe Başkanlığı

Esmâ Meriç MERİÇLİ TAŞAN

Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı

Etkin ÖZEN

Dünya Bankası

Funda SÜZER

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP)

Işıl AYTEK

Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı

Mehmet ÜVEZ

Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası (EBRD)

Melek GÜLŞEN

Avrupa Birliği Başkanlığı

Merve Ece KÜÇÜK

Cumhurbaşkanlığı Yatırım Ofisi

Mubina ERDOĞDU

Strateji ve Bütçe Başkanlığı

Münür YAYLA

Strateji ve Bütçe Başkanlığı

Nazire Nergiz DİNÇER

TED Üniversitesi

Osman ERK	Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı
Ömer Çağrı ÖZDEMİR	Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB)
Serhat KEÇECİ	Strateji ve Bütçe Başkanlığı
Serhat SÜMER	Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı
Şafak MÜDERRİSSGİL	Etkiyap
Tayyar BÜYÜKBAŞARAN	Cumhurbaşkanlığı Finans Ofisi
Uluç İÇÖZ	Sigortacılık ve Özel Emeklilik Düzenleme ve Denetleme Kurumu (SEDDK)
Ünay KARPUZ	Türkiye Varlık Fonu
Veysi KASSAP	Strateji ve Bütçe Başkanlığı
Vildan BARAN	Strateji ve Bütçe Başkanlığı
Yasemin KUYTAK	Alman Türk Sanayi ve Ticaret Odası
Yücel ÖZBİLGİN	Türkiye Kalkınma ve Yatırım Bankası
Ziya Ekrem BAYRAK	Cumhurbaşkanlığı Yatırım Ofisi

YÖNETİCİ ÖZETİ

2015 yılı, kalkınma gündeminin Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (SKA) ile çerçevesi, tüm toplum kesimleri için ekonomik refahın artırılması, yoksulluğun azaltılması, cinsiyet eşitliğinin sağlanması gibi temel hedeflerin üzerine, kültürel ve sosyal değerlerin korunması, sorumlu üretim ve tüketim biçimlerinin yaygınlaştırılması ve özellikle de son dönemde ağırlığı iyice artan çevresel tahribatın ve iklim değişikliğinin engellenmesi gibi hedeflerin eklendiği bir dönemin başlangıcı olmuştur. Böylelikle kalkınma kavramı sürdürülebilirlik ve dirençlilik açılarından güçlenirken, ekonomik ve ekolojik sistemlerin sürdürülebilirliğinin eşit ağırlıkta ele alındığı bir çerçeve haline gelmiştir. Küresel olarak kabul gören sürdürülebilir kalkınma göstergelerinde Covid-19 sürecinde SKA göstergelerinde gerilemeler yaşanmış, ihtiyaç duyulan kaynaklarla sürdürülebilir kalkınma finansmanı arasındaki fark açılmış olsa da SKA çerçevesi güçlenerek varlığını devam ettirmiştir.

Sürdürülebilir kalkınma finansmanın ulusal seviyedeki ana çerçevesini 2016 yılında yürürlüğe giren Addis Ababa Eylem Gündemi (AAAA) belirlemektedir. Kapsayıcı bir sosyal koruma ve kamu hizmeti yaklaşımı geliştirilmesi; en az gelişmiş ülkeler için özel bir finansman paketi geliştirilirken, gelişmekte olan ülkeler için bir ise küresel bir altyapı desteğinin sağlanması; sürdürülebilir kalkınmayı destekleyecek bir “teknoloji kolaylaştırma mekanizması” kurulması; ihtiyaç duyulan finansman kaynaklarını oluşturmak üzere uluslararası vergi işbirliğinin sağlanması ve kalkınma finansmanında kadının güçlendirilmesi yönünde taahhütler içeren bu gündem çerçevesinde ülkelerin ulusal öncelikleri doğrultusunda stratejiler geliştirmesi beklenmektedir.

Bununla birlikte küresel seviyede sürdürülebilir finansman yaklaşımlarının özel sektör tarafında da yaygınlaştığı görülmektedir. Küresel finans sektörü Birleşmiş Milletler Çevre Programı Finans Girişimi (UNEP FI) işbirliği ile Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi doğrultusunda ilkeler ve standartlar belirlemektedir. Türkiye’den Akbank, Garanti BBVA, ING Türkiye, İş Bankası, Şekerbank, Türkiye Sınai Kalkınma Bankası (TSKB), Yapı Kredi ve Türkiye Kalkınma ve Yatırım Bankası (TKYB)’nin benimsediği Birleşmiş Milletler (BM) Sorumlu Bankacılık Prensipleri; Anadolu Hayat Emekliliğin yer aldığı Sürdürülebilir Sigortacılık Prensipleri; TKYB’nin imzacıları arasında bulunduğu Etki Yönetimi Çalışma Prensipleri; Borsa İstanbul (BİST)’un kurucuları ve ilk imzacıları arasında yer aldığı Sürdürülebilir Borsalar Girişimi ve Sürdürülebilir Türev Borsaları Ağı bu girişimler arasında sayılabilir.

Sürdürülebilirlik açısı finans alanında genişledikçe ve finansal araçların sayısı arttıkça ortak yaklaşım geliştirmeye yönelik girişimlerin sayısı da artmaktadır. Küresel Etki Yatırımı Ağı özellikle son dönemde kalkınma finansmanında alanını genişletmekte olan etki yatırımının kurumsallaşmasına katkı sağlamaktadır.

Kamu kurumları tarafında da gönüllü girişimlerin sayıca arttığı, sürdürülebilir finansman geliştirme, yönetim ve denetimi konusunda küresel seviyede ortak bir anlayışın geliştirilmesine yönelik çalışmaların yürütüldüğü görülmektedir. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB) ve Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu (BDDK)'nun dâhil olduğu Finansal Sistemin Yeşillendirilmesi Ağı bünyesindeki çalışma grupları ve görev güçleri aracılığı ile bu amaca hizmet etmektedir.

İklim hedefleriyle uyumlu, yeşil ve sürdürülebilir finansmana yönelik çalışmalar söz konusu olduğunda G20 altında faaliyet gösteren Finansal İstikrar Kurulu tarafından oluşturulan İklimle Bağlantılı Finansal Açıklamalar Görev Gücü'nün ulusal seviyede yönlendirici olduğu görülmektedir. Söz konusu görev gücü aracılığı ile iklim değişikliğinin özellikle finansal sistem üzerindeki risklerinin tanımlanması, sistematik olarak izlenmesi, analiz edilmesi ve raporlanması amaçlanmaktadır. Alınan tavsiye kararları doğrultusunda yatırımcıların bilgi ihtiyacını karşılayacak standartları belirlemek üzere çalışmalar yürütülmekte, bu açıklık Uluslararası Finansal Raporlama Standartları Vakfı'nın Uluslararası Sürdürülebilirlik Standartları Kurulu aracılığı ile kapatılmaya çalışılmaktadır. Ayrıca, Basel Bankacılık Denetim Komitesi tarafından oluşturulan İklimle Bağlantılı Finansal Riskler Görev Gücü'nün hazırladığı İklimle İlgili Finansal Risklerin Etkin Yönetimi ve Denetimine İlişkin İlkeler Rehberinin bankacılık sektörünü bilgilendirici ve yönlendirici rol oynadığı görülmektedir.

Tüm bu girişimlerden ana beklenti kalkınma finansmanı alanının, bir yandan sürdürülebilir ve doğal afetler karşısında dayanıklı kalkınmayı destekleyecek, diğer taraftan da iklim krizine cevap verecek nitelikte gelişimini sağlayacak çerçevenin ortaya konulması ve piyasaların bu ortak anlayış etrafında işlemlerini sağlayacak mekanizmaların tesis edilmesidir. Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarının çok boyutluluğu ve amaçlar arasındaki etkileşim dikkate alındığında finansal sistemin tamamına yönelik bütüncül bir bakış açısının ortaya çıkarılması önem taşımaktadır. Finansal sistem içerisinde kısa dönemli kârlar yerine orta-uzun dönemli sürdürülebilir kazanımları hedefleyen, etkileri değer zinciri boyunca izleyebilen ve ekosistemdeki tüm aktörlerin ortak çalışması yoluyla yeni finansman ve iş modellerinin ortaya konulmasını hedefleyen yeni bir paradigma geçiş hedeflenmelidir.

Küresel sürdürülebilir ve yeşil kalkınma gündemi içerisinde On Birinci Kalkınma Planı döneminden bu yana Türkiye SKA'lar çerçevesinde önceliklendirdiği alanlardaki faaliyetlere yoğunlaşmıştır. Bu doğrultuda öne çıkan alanlar teknoloji ve iletişim, ulaşım, yenilenebilir enerji ve alternatif enerji, eğitim, sağlık hizmetleri, yiyecek ve içecek, tüketim ürünleri, altyapı ve finans olarak sıralanmaktadır.

Sürdürülebilir kalkınma finansmanı alanında meydana gelen küresel gelişmelerle uyumlu düzenleyici çerçeve çalışmaları da ilgili kurumlar tarafından yürütülmektedir. Türkiye Bankalar Birliği (TBB) Bankacılık Sektörü için Sürdürülebilirlik Kılavuzunu 2014 yılında yayımlamış ve 2021 yılında gerekli güncellemeleri yapmış, BDDK da aynı yıl Sürdürülebilir Bankacılık Stratejik Planını yayımlamıştır. Yeşil Borçlanma Aracı ve Yeşil Kira Sertifikası Rehberi ile Yeşil Tahvil ve Yeşil Sukuk Rehberi hazırlık çalışmaları Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) tarafından sürdürülmektedir. Yurtiçine yönelik çalışmalar devam ederken, yukarıda da bahsedildiği gibi, kamu ve özel sektörden ilgili kurumların uluslararası sürdürülebilir ve yeşil finansman ağları arasında da yer aldıkları görülmektedir. Ayrıca Türkiye sürdürülebilir finansman araçlarını da çeşitlendirmekte, yeşil tahvil, yeşil kira sertifikası, sosyal sukuk ihracı gibi girişimlerle sürdürülebilir kalkınma finansman imkânlarını geliştirmektedir.

Avrupa Yeşil Mutabakatı'nın açıklanmasıyla birlikte yeşil dönüşüm politikalarının anaakımlaşmasına yönelik çalışmalar Türkiye'de de hızlanmış; Ticaret Bakanlığı koordinasyonunda, ilgili tüm bakanlıkların ve diğer kurumların katkılarıyla hazırlanan Yeşil Mutabakat Eylem Planı'nda öncelikli eylemler, sorumlu ve ilgili kurumlarla eşleştirilmiş ve belli bir takvime yerleştirilmiştir. Eylem Planı çerçevesinde oluşturulan 19 ihtisas çalışma grubu ise tematik alanlardaki çalışmalarını güncel gelişmeler ışığında sürdürmekte, ulusal yeşil mutabakatın önceliklendirdiği eylemler konusunda kurumlar arası bilgilendirmeyi ve eşgüdümü sağlamaktadır.

Türkiye'nin Paris Anlaşması'nı onaylaması ve 2053 yılına kadar net-sıfır olmayı hedeflediğini açıklamasının ardından 2021 Şubat ayında toplanan ilk İklim Şûrası Türkiye'nin yeşil dönüşümüne yönelik ana politika alanlarını Yeşil Finans ve Karbon Fiyatlama Komisyonu da dâhil olmak üzere 9 tema altında görüşmüştür. Finans konusunda Yeşil Mutabakat Eylem Planı ile uyumlu şekilde alınan 10 adet tavsiye kararıyla ilgili çalışmalara devam edilmektedir.

Türkiye'nin resmi olarak belirlediği 2053 net-sıfır hedefi oldukça iddialı bir hedef olmakla birlikte, yüksek mertebede bir finansmana da ihtiyaç duyacaktır. Söz konusu hedefin önümüzdeki dönemde sürdürülebilir kalkınma finansmana yönelik eylemlerin ana belirleyicisi olması beklenmektedir. Küresel finans akımlarının da benzer hedefler doğrultusunda değişen

yönü bu beklentiyi desteklemektedir. Dünya Bankası tarafından yayımlanan Ülke İklim ve Kalkınma Raporu 2053 net-sıfır patikasının, 2040 yılına kadar referans senaryoya ek olarak 165 milyar dolarlık bir yatırım ihtiyacı ortaya çıkaracağını hesaplamakta, ama kaçınılan enerji ithalat maliyetleri ve hava kirliliği ve sağlık maliyetleri gibi dışsallıklar da hesaba katıldığında net-sıfır yatırımlarının 2040 yılına kadarki dönemdeki net ekonomik getirisinin 146 milyar dolar seviyesinde olacağını tahmin etmektedir. Yatırımların maliyetleriyle daha yakın zamanda karşılaşılabilecek olması, faydaların ise orta-uzun vadede ortaya çıkıyor olması, sürdürülebilir kalkınma finansmanının geliştirilmesi için finansal sistemde kısa dönemli kârlar yerine orta-uzun dönemli sürdürülebilir kazanımları hedefleyen paradigma değişiminin kaçınılmazlığını da desteklemektedir.

Net-sıfır hedefi doğrultusunda yalnızca emisyonların azaltılması değil, iklim kaynaklı afetler başta olmak üzere, gelecekteki muhtemel afetlere karşı dayanıklı bir kalkınma patikasının da önceliklendirilmesi gerekliliği 6 ve 20 Şubat 2023 tarihlerinde meydana gelen ve Türkiye'nin yakın geçmişte karşılaşmadığı boyutlarda bir insanî drama ve yıkıma neden olan Kahramanmaraş ve Hatay depremleri ile de deneyimlenmiştir. Depremin hemen ardından temel ihtiyaçların karşılanmasına yönelik çabalar öne çıkarken, orta-uzun vadede ise afet dirençli şehirlerin geliştirilmesi ve barınma imkânlarının oluşturulmasına yönelik eylemlerin önemini artmıştır. Strateji ve Bütçe Başkanlığı tarafından yapılan 2023 Kahramanmaraş ve Hatay Depremleri Raporu'nda yer alan hesaplamalar GSYH kaybı da dâhil olmak üzere, kamu ve özel kesim hasarları, acil harcamalar, konut zararları gibi kalemlerden oluşan toplam maliyetin 103,6 milyar dolar olduğunu göstermektedir. Fiziksel boyutları ve finansman ihtiyacı itibarıyla birden fazla plan dönemini içermesi muhtemel bu gündemin ilişkin eylemlerin kalkınmanın diğer alanlarıyla da olumlu etkileşim içerisinde tasarlanması büyük önem taşımaktadır.

Yukarıda özetlenen küresel ve ulusal gelişmelerin arka planını oluşturduğu On İkinci Kalkınma Planı Kalkınmanın Finansmanı Çalışma Grubu, 26-27 Aralık 2022 ve 26-27 Ocak 2023 tarihlerinde gerçekleştirdiği yüz yüze toplantılarda çalışmalarını sürdürülebilir kalkınma için teknolojik ve yeşil dönüşümün finansmanı konularına odaklanmış, Türkiye'nin ulusal önceliklerini ve bu doğrultudaki politika önerilerini tartışmıştır. İstişare toplantılarının tamamlanmasından sonra meydana gelen Kahramanmaraş ve Hatay depremlerine ilişkin çalışma grubunun alanına giren tespit ve önerilere ise Strateji ve Bütçe Başkanlığının hazırladığı 2023 Kahramanmaraş ve Hatay Depremleri Raporu temel teşkil etmiş, raporda ele alınan sürdürülebilir ve afetler karşısında dirençli kalkınma temalarının güçlenmesini sağlamıştır.

Bu doğrultuda Kalkınmanın Finansmanı alışma Grubu tartışmaları aşağıdaki 10 ana başlık altında sŸrdŸrŸlmŸř olup her bir başlık altındaki politika Ÿnerileri Raporda detaylandırılmaktadır.

1. Politika koordinasyonu ve yŸnetiřim
2. Veri, bilgi ve analiz
3. İzleme ve değerlendirme
4. Taksonomi, standartlar ve etiketleme
5. Strateji geliştirme
6. Destek tasarımı
7. Finansmana erişim, yeni ve yenilikçi finansal araçlar ve kaynakların geliştirilmesi
8. DŸzenleme
9. Farkındalık ve savunuculuk
10. Kurumsal kapasitenin geliştirilmesi

1. GİRİŞ

Kalkınma, bireylerin ve toplulukların yaşam standardının ve refahının dengeli bir ekonomik büyüme ve sosyal ilerleme ile geliştirilmesi sürecidir. Bu anlamıyla kalkınma, Gayrisafi Yurtiçi Hâsıla (GSYH) gibi ekonomik büyümenin klasik ölçütünün ötesine geçerek; eğitim, sağlık, barınma gibi temel hizmetlere erişim, gelir adaleti, sosyal içerme, insan hakları, ekolojik haklar gibi pek çok farklı bileşeni de içermektedir. Son dönemde çevre ve iklimle ilgili kaygıların gittikçe daha da öne çıktığı ve ilgili politikaların küresel düzenin temel bileşenleri arasında yer almaya başladığı görülmekte, bu durum da kalkınma kavramının yalnızca ekonomik değil, ekolojik sürdürülebilirlikle de yakın bir ilişki içinde ele alınmasına neden olmaktadır. Böylelikle sürdürülebilir kalkınma, ekonomik, sosyal ve çevresel hedeflerin bir arada gözetildiği, bugünün ihtiyaçlarını gelecek nesillerin kendi ihtiyaçlarını karşılama kabiliyetlerinden ödün vermeden karşılanacağı bir çerçeve olarak tanımlanmaktadır.

Her ne kadar 2015 yılında çerçeveselendirilmiş küresel Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri gündeminde önemli kazanımlar kaydedilmiş olsa da Covid-19 pandemisi sürecinde ciddi gerilemelerin yaşandığı da raporlanmaktadır. Birleşmiş Milletler (BM) tarafından düzenli olarak yayımlanmakta olan Sürdürülebilir Kalkınma Hedefi Raporu, 2022 yılında Covid-19 nedeniyle yoksulluğa karşı mücadelede dört yıllık kazanımların kaybedildiğini; zorunlu sağlık hizmetlerinin sunumu ve kapsamında ciddi kayıplar olduğunu ve küresel yaşam beklentisinde geriye gidildiğini; yaşanan gıda enflasyonunun ülkelerin yüzde 47'sini etkilediğini ve Ukrayna savaşıyla birlikte dünyadaki en yoksul kesim üzerindeki etkinin daha da yükseldiğini ifade etmektedir.

Covid-19 kalkınmaya ayrılan kaynaklar üzerinde de etkili olmuştur. Her ne kadar Resmi Kalkınma Yardımlarında artış yaşansa da¹ pandeminin etkilerinin en az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler ile kısıtlı imkanlara sahip grupların üzerinde yoğunlaştığı göz önünde bulundurulduğunda, söz konusu grupların ihtiyaç duydukları kalkınma finansmanının çok daha hızlı arttığı görülmektedir. Ancak kaynakların aynı hızda artmaması, yükselen bir finansman ihtiyacı anlamına gelmektedir.

1996 yılından bu yana sürdürülebilir kalkınma gündemini kalkınma planları çalışmaları dâhil olmak üzere temel politika belgelerine yansıtmakta olan Türkiye'nin, küresel eğilimlere benzer şekilde, sürdürülebilir kalkınma hedeflerinde bazı alanlarda önemli ilerlemeler

---

¹ UN Sustainable Development Goals Report 2022 <https://unstats.un.org/sdgs/report/2022/The-Sustainable-Development-Goals-Report-2022.pdf>

göstermiş olmasına rağmen hedefler ve gerçekleştirmeler arasında belirli açıklıkları olduğu da tespit edilmektedir.² Plan ve strateji belgelerinde yer verilen hedeflerin uygulama süreçlerine dâhil edilmesi; izleme ve değerlendirme mekanizmalarının geliştirilmesi ve işletilmesi; hedef belirleme, önceliklendirme, hedeflerle uyumlu bütüncül politika tasarımı, uygulama, izleme ve değerlendirme süreçleri boyunca kurumsal kapasitenin geliştirilmesinin söz konusu açıklıkların kapatılmasında destekleyici olacağı değerlendirilmektedir.

2020 yılını takip eden süreç, Covid-19 pandemisinin olumsuz etkilerine rağmen, Türkiye için “yeşil kalkınma” gündeminin hızlandığı, strateji ve politika dokümanlarında yeşil dönüşüm alanının genişlediği bir dönem olmuştur. Ekim 2021’de Türkiye’nin Paris Anlaşması’nı onaylaması ve 2053 net-sıfır hedefini açıklamasıyla birlikte daha iddialı ve belirleyici bir konuma gelmiştir. İletişim Başkanlığı tarafından yayımlanan “Türkiye’nin Yeşil Kalkınma Devrimi” dokümanı 2053 net-sıfır vizyonunu ortaya koymakta, Ticaret Bakanlığı koordinasyonunda hazırlanan Yeşil Mutabakat Eylem Planı farklı bakanlıkların işteğal alanlarında yeşil dönüşüm kapsamında üstlendikleri sorumlulukları çerçevelemektedir.

6 Şubat 2023 tarihinde meydana gelen Kahramanmaraş depremlerinin neden olduğu ulusal felaket, temel insani ihtiyaçların karşılanması şehirlerin yeniden inşasına kadar pek çok alanda finansman ihtiyacını doğurmuş, Türkiye’nin ulusal ve uluslararası finansman kaynaklarına yönelik talebini ve bu kaynakların kullanımı konusundaki önceliklerinde yönlendirici hale gelmiştir. Depremlerin etkilediği nüfus ve coğrafyanın büyüklüğü³ ve ortaya çıkan finansman ihtiyacı⁴ göz önünde bulundurulduğunda, deprem sonrası izlenecek adımların Türkiye’nin kalkınma patikasında bu doğrultuda ihtiyaç duyulan finansmana erişiminde belirleyici olacağı açıktır.

2024-2028 yıllarını kapsayacak olan On İkinci Kalkınma Planı hazırlık çalışmaları bu arka planda sürdürülmüş, çalışmalar çerçevesinde toplanan Kalkınmanın Finansmanı Çalışma Grubu 26-27 Aralık 2022 ve 26-27 Ocak 2023 tarihlerinde gerçekleştirdiği iki aşamalı toplantılar ile “sürdürülebilir kalkınma” temasına odaklanmıştır. Toplantılar süresince sürdürülebilir kalkınmanın finansmanı, finansman ihtiyacı ve araçları, küresel finansman akımlarındaki değişimler, standartlar ve sınıflandırmalar, finansman geliştirilmesine yönelik

---

² Strateji ve Bütçe Başkanlığı, Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları Değerlendirme Raporu, 2019.

³ Depremlerden 15 milyon üzerinde nüfusun (Türkiye nüfusunun yaklaşık %16’sı) doğrudan etkilendiği ve 11 ili kapsayan 110.000 km²’lik alanda büyük ölçekli yıkımlar gerçekleştiği hesaplanmaktadır.

⁴ Strateji ve Bütçe Başkanlığı tarafından yapılan hesaplamalar depremde yaşanan kayıpların maliyeti ile toparlanma ve yeniden inşa maliyetleri bir arada değerlendirildiğinde toplam maliyetin yaklaşık olarak \$104 milyar olduğunu göstermektedir.

ulusal ve uluslararası işbirlikleri, izleme, ölçme ve değerlendirme konularında katılımcıların görüş ve önerileri alınmış, raporda özetlenmekte olan politika önerilerinin katılımcı bir süreçle geliştirilmesi sağlanmıştır.

Çalışma grubu toplantıları sonrasında meydana gelen Kahramanmaraş ve Hatay depremlerinin kalkınma gündeminde yarattığı kaçınılmaz değişimle birlikte, Plan dönemi önceliklerinin dirençli ve sürdürülebilir kalkınma etrafında şekilleneceği, yeşil ve teknolojik dönüşümün ağırlığını koruduğu bir küresel gündem içerisinde de Türkiye'nin ulusal önceliklerinde bu bağlantıların da mutlaka dikkate alınması gerektiği değerlendirilmektedir. Bu nedenle Türkiye'nin kalkınma önceliklerinde öne çıkan ve kamu bütçesinde de ağırlığı olduğu görülen Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (SKA), sanayi, yenilikçilik ve altyapı (SKA 9), insana yakışır iş ve ekonomik büyüme (SKA 8) alanındaki tüm faaliyetler, iklim değişikliğiyle mücadele (SKA 13) başta olmak üzere diğer amaçlara zarar vermeyecek şekilde tasarlanmalı ve uygulanmalıdır.

Bu raporda, kalkınmanın finansmanı alanında küresel ve ulusal gelişmeler özetlenerek bir arka plan sağlanmış, Plan hazırlık dönemi sırasında gerçekleştirilen çalışma grubu toplantılarında bu bağlamda tartışılan politika önerileri sıralanmıştır. Öneriler politika koordinasyonu ve yönetim; veri, bilgi ve analiz; izleme ve değerlendirme; taksonomi, standartlar ve etiketleme; strateji geliştirme; destek tasarımı; finansmana erişim, yeni/yenilikçi finansal araçlar ve yeni kaynakların geliştirilmesi; düzenleme; farkındalık ve savunuculuk; kurumsal kapasite olmak üzere on ana başlık altında gruplanmıştır.

2. MEVCUT DURUM ANALİZİ

2.1. Dünyada Genel Durum

Küresel olarak kalkınma gündemi 2000 yılında 189 ülke liderinin BM çatısı altında, aşırı yoksulluğu ve açlığı yarıya indirmekten cinsiyet eşitliğini teşvik etmeye ve çocuk ölümlerini azaltmaya kadar uzanan sekiz ölçülebilir hedefe 2015 yılına kadar ulaşmayı taahhüt ettiği Binyıl Kalkınma Amaçları (Millenium Development Goals); bu süreçteki kazanımların üzerine inşa edilen ve iklim-çevre hedeflerini daha da merkezi hale getiren 2015 yılı sonrası Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (Sustainable Development Goals) gündemine doğru evrilmiştir. 2030 yılına kadar ulaşılması planlanan 17 hedef altında ifade edilen SKA gündemi kapsamında; insanlığın ekonomik refahının artırılması, dünya genelinde yoksulluğun azaltılması ve refahın yükseltilmesi çabalarına bütün toplumların dâhil edilmesi hedeflenmiş, kültürel ve sosyal değerlerin korunması, cinsiyet eşitliğinin sağlanması, sorumlu üretim ve tüketim biçimlerinin yaygınlaştırılması, çevresel tahribatın engellenmesi ve iklim değişikliği gibi konular da öncelikli olarak ele alınmıştır. Bu çerçevede her ülke kendi mevcut sürdürülebilir kalkınma dinamiklerini dikkate alarak yol haritasını belirlemektedir.

SKA gündeminin somutlaştırılmasının ardından 2015 yılında Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Çözümleri Ağı (UN SDSN) ve Bertelsmann Stiftung tarafından ülkelerin SKA'lara ulaşmadaki performansını ölçen SKA endeksi geliştirilmiştir. Söz konusu endeks, yoksulluğun ortadan kaldırılması, eğitim, sağlık ve çevresel sürdürülebilirlik gibi alanlarda kaydedilen ilerlemeyi ülkeler bazında ve karşılaştırmalı olarak değerlendirmekte ve sürdürülebilir kalkınma sürecini ölçülebilir ve şeffaf bir süreç haline getirmeye katkı sağlamaktadır.

Yine 2015 yılında BM çatısı altında imzalanmış ve 2016 yılında uygulamaya girmiş olan Addis Ababa Eylem Gündemi (Addis Ababa Action Agenda – AAAA) 2030 Sürdürülebilir Kalkınma gündeminin finansmanına ilişkin bütüncül bir çerçeveyi sağlamaktadır. Ulusal ve uluslararası tüm seviyelerdeki finansmanı Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleriyle uyumlu hale getirirken sosyal korumanın yaygınlaştırılması, kalkınmayı destekleyecek altyapı yatırımlarının tamamlanması, en az gelişmiş ülkelerin finansmanı, teknoloji gelişiminin desteklenmesi ve kadının kalkınmadaki rolünü özellikle vurgulamaktadır. Buna göre AAAA'da ele alınan altı taahhüt:

1. Sosyal koruma ve kamu hizmetlerinden herkesin faydalanmasını sağlayacak yeni bir sosyal sözleşmenin oluşturulması

2. Özellikle gelişmekte olan ülkeler için altyapı açığını karşılamak üzere bir küresel altyapı forumu kurulması
3. En az gelişmiş ülkeleri desteklemek için özel bir finansman paketi oluşturulması
4. SKA'larının ilerlemesini sağlamak üzere bir "teknoloji kolaylaştırma mekanizması"nın kurulması
5. Uluslararası vergi işbirliğinin sağlanması yoluyla yurtiçinde kaynak oluşturulmasına destek verilmesi
6. Kalkınmanın finansmanında kadının güçlendirilmesinin ana-akımlaştırılması

olarak sıralanmaktadır. Bu çerçevede ülkeler ulusal kalkınma finansmanı stratejilerini geliştirmektedirler.

Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerindeki ilerlemede her ne kadar Covid-19 küresel salgınına kadar belli bir yavaşlamanın yaşandığı ifade edilse de pandemi ile birlikte ciddi bir gerilemenin yaşandığı da raporlanmaktadır. BM tarafından düzenli olarak yayımlanmakta olan Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları Raporu, 2022 yılında Covid-19 nedeniyle yoksulluğa karşı mücadelede dört yıllık kazanımlarının kaybedildiğini; zorunlu sağlık hizmetlerinin sunumu ve kapsamında ciddi kayıplar olduğunu ve küresel yaşam beklentisinde geriye gidildiğini; yaşanan gıda enflasyonunun ülkelerin yüzde 47'sini etkilediğini ve Rusya-Ukrayna savaşıyla birlikte dünyadaki en yoksul kesim üzerindeki etkinin daha da yükseldiğini; eğitimdeki mevcut eşitsizliklerin daha da derinleştiğini; insanlık için "kırmızı alarm" vermekte olan iklim krizinin 2020 yılında düşen emisyonların 2021'de yüzde 6 artışı ve tarihsel olarak en yüksek seviyeye erişmesi ile daha da derinleştiğini göstermektedir.

Kalkınmanın finansmanında ise Covid-19 ile ilişkili finansmanın da gelişmesiyle birlikte net Resmi Kalkınma Yardımlarının 177,6 milyar dolar ile en yüksek seviyeye ulaştığı, yabancı doğrudan yatırımlar ve hibelerde de 2021 yılında bir önceki yıla göre sırasıyla yüzde 64 ve yüzde 8 oranlarında artış gerçekleştiği raporlanmaktadır. Ancak, İktisadi İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı (OECD) verilerine göre, Çin dışarıda bırakıldığında, Covid-19 pandemisi nedeniyle gelişmekte olan ülkelerin ihtiyaç duyduğu kalkınma finansmanı ile mevcut kaynaklar arasındaki fark açılmıştır. Gelişmekte olan ülkelere sağlanmakta olan sürdürülebilir kalkınma finansmanında 2019-2020 yılları arasında meydana gelen yüzde 17'lik düşüş 2008-2009 küresel finansal kriz döneminde meydana gelen düşüşten daha keskindir.⁵

---

⁵ OECD, Global Outlook on Financing for Sustainable Development 2023: No Sustainability Without Equity

2.1.1. Sürdürülebilir Finansman Çerçevesi: İlkeler ve Standartlar

Sürdürülebilir kalkınmanın finansal çerçevesi ilk etapta Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP) ve küresel finans sektörü işbirliğiyle Birleşmiş Milletler Çevre Programı Finans Girişimi (UNEP FI) aracılığı ile oluşturulmuştur. UNEP FI, 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi ve bu gündemin bir parçası olan iklim eyleminin (SKA 13) üzerinde en geniş küresel uzlaşımın sağlandığı iklim anlaşması olan Paris Anlaşması'nın hedefleri doğrultusunda ihtiyaç duyulan özel finansmanın yatırımlara yönlendirilmesini ve finansmanın sürdürülebilir olmasını sağlayan kriterleri düzenlemektedir. Bu çerçevede ortaya konulan çalışmalar aşağıda sıralanmaktadır.

1. Sorumlu Bankacılık Prensipleri (Principles for Responsible Banking-PRB): 22

2019 yılı Eylül ayında finansal sektörün Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri ve Paris Anlaşması hedeflerinin gerçekleştirilmesinde öncü bir rol oynaması için dönüştürülmesi amacıyla, küresel bankacılık sektörü hacminin üçte birine sahip 130'dan fazla banka ile yeni değerlendirme başlatılmıştır.⁶ Bugün ise Sorumlu Bankacılık Prensipleri girişiminin hacmi 300'ün üzerinde bankanın dâhil olmasıyla, küresel bankacılık sektörünün yarısına ulaşmıştır. Türkiye'deki bankalar arasında Akbank, Garanti BBVA, ING Türkiye, İş Bankası, Şekerbank, Türkiye Sınai Kalkınma Bankası (TSKB), Yapı Kredi ve Türkiye Kalkınma ve Yatırım Bankası (TKYB) BM Sorumlu Bankacılık Prensiplerini benimsemişlerdir.⁷

2. Sürdürülebilir Sigortacılık Prensipleri (Principles for Sustainable Insurance-PSI): 2012 yılında açıklanmış, bugün ise dünya sigortacılık sisteminin dörtte biri

(dünya priminin yüzde 25'i) tarafından uygulanmaktadır. Sürdürülebilir Sigortacılık Prensiplerini uygulamayı taahhüt eden sigorta şirketleri arasında Türkiye'den Anadolu Hayat Emeklilik yer almaktadır.⁸

3. Sorumlu Yatırım Prensipleri (Principles for Responsible Investment-PRI):

Çevresel, sosyal ve yönetim (Environmental, social, and governance-ESG) konularını, yatırım analizi, karar verme ve mülkiyet politikaları ile ilgili süreçlere ve uygulamalara dâhil ederek ekonomik sürdürülebilirliğin yanında uzun vadeli değer

⁶ <https://www.dunya.com/yapi-kredi-ile-e-ticaret/yesil-ekonomiye-geciste-bankalar-cok-onemli-bir-itici-guc-haberi-625831>

⁷ <https://surdurulebilirlik.garantibbva.com.tr/surdurulebilirlik-blog/turk-finans-sektorunun-alti-bankasi-surdurulebilir-gelecek-icin-oncu-oldu/>; <https://www.dunya.com/ekonomi/surdurulebilir-finansman-bildirgesi-guncellendi-haberi-640393>

⁸ <https://www.unepfi.org/country/turkey/>

yaratmayı da öncelikleyen prensipler bugün dünyadaki kurumsal yatırımcıların yarısı tarafından uygulanmaktadır.⁹

2012 yılında UNCTAD, UN Global Compact ve PRI ile başlatılan ve bugün tüm halka açık sermaye piyasalarını oluşturan 90 borsayı içeren Sürdürülebilir Borsalar Girişimi (Sustainable Stock Exchanges Initiative - SSEI) de UNEP FI tarafından desteklenmektedir. SSE girişimi, borsaların yatırımcılar, şirketler ve düzenleyiciler ile işbirliği içinde, çevresel, sosyal ve yönetim konularında performansı geliştirmek ve sürdürülebilir yatırımı teşvik etmek için çalışmaktadır. Borsa İstanbul (BİST), Sürdürülebilir Borsalar Girişimi'nin beş kurucu (NASDAQ, B3, JSE, EGX ile birlikte) ve ilk imzacı borsaları arasındadır. Ayrıca BİST, Kasım 2021'de türev ürünler alanında sürdürülebilirlik çalışmalarını yaygınlaştırmak amacıyla Sürdürülebilir Borsalar Girişimi - Sürdürülebilir Türev Borsaları Ağı'nın da kurucu üyesi olmuştur.¹⁰

Bankaların, finanse ettikleri projelerin, çevresel ve sosyal risklerini yönetebilmeleri için 2003 yılında "Ekvator Prensipleri" adı verilen risk yönetimi çerçeve dokümanı yayımlanmıştır.¹¹ Bugün itibarıyla 37 ülkede 118 tane finans kurumu, 10 milyon ABD doları ve üzeri yatırım maliyeti olan projelerin finansmanında Ekvator Prensipleri'ni uygulamaktadır. 2020 yılında 4.gözden geçirmesi yapılmış olan Ekvator Prensipleri, bankalara finanse ettikleri projelerin çevresel ve sosyal risklerini nasıl yönetecekleri hakkında bir yol haritası çizmektedir.¹²

Benzer şekilde, çevresel ve sosyal risk değerlendirmesi, iş sağlığı ve güvenliği, toplum sağlığı ve güvenliği, biyoçeşitliliğin korunması, kültürel miras, yerli halklar gibi birtakım standartlar Dünya Bankası Uluslararası Finans Kurumu (International Finance Corporation – IFC) tarafından 2007'de IFC Performans Standartları¹³ başlığı altında yayımlanmıştır.

Kökenlerini Sosyal Sorumlu Yatırım (Socially Responsible Investment – SRI) alanından alan ve yatırım kararlarına sosyal ve çevresel kararların da eklenerek değişimi teşvik etmesi bakımından daha kapsayıcı bir yatırım yaklaşımı olan Etki Yatırımcılığı (Impact Investment), özellikle 2000'lerin başından itibaren güçlenerek kalkınma finansmanında kendine yer bulmaya başlamıştır. 2009'da Küresel Etki Yatırımı Ağı'nın (Global Impact

---

⁹ PRI, Sorumlu Yatırım İlkeleri, <https://www.unpri.org/download?ac=10966>

¹⁰ <https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/borsa-istanbul-surdurulebilir-borsalar-girisimi-turev-borsalari-agina-kurucu-uye-oldu/2402945>

¹¹ <https://equator-principles.com/>

¹² <https://www.escarus.com/ekvator-prensipleri-bankalarin-cevresel-ve-sosyal-risk-yonetim-cercevesi>

¹³ https://www.ifc.org/wps/wcm/connect/2ee7f9f1-77a3-4739-a9a4-146aa04395e6/PS1_Turkish_2012.pdf?MOD=AJPERES&CVID=jIApldX

Investment Network – GIIN) kurulması, söz konusu yatırım alanının kurumsallaşmasına katkı sağlamıştır.¹⁴ 2015 yılında BM tarafından ortaya konulan SKA çerçevesi, yatırımcılar için yatırımlarını küresel kalkınma öncelikleriyle uyumlu hale getirmelerine yönelik ortak bir hedef sağlayarak, etki yatırımının yaygınlaşmasına katkıda bulunmuştur. Aralık 2021 verilerine göre küresel etki yatırımı portföyünün büyüklüğü 1,16 milyar dolarlık bir hacme ulaşmıştır.¹⁵ Hızla gelişmekte olan etki yatırımı piyasasının kalkınma odaklı yatırımların hayata geçirilmesi konusunda hızlandırıcı bir etki yaratması beklenmektedir. Aralık 2019’da IFC’nin, bir grup varlık yöneticisi, kalkınma bankaları ve diğer paydaşlarla birlikte oluşturduğu Etki Yönetimi Çalışma Prensipleri’nin (Operating Principles for Impact Management - OPIM) Türkiye’den ilk imzacısı 2021 yılında TKYB olmuştur.¹⁶ Yatırım öncesinde yatırımdan beklenen stratejik etki hedeflerinin tanımlanmasından; yatırım süreci boyunca yatırım portföyü içindeki etkilerin sistematik olarak ölçülmesi, değerlendirilmesi, raporlanması ve olumsuz etkilerin yönetilmesine; yatırımdan çıkış aşamasında hedeflenen olumlu etkinin sürdürülebilirliğini sağlamak üzere gerekli önlemlerin alınmasına kadar tüm süreçlere ilişkin 9 prensipten oluşan OPIM ayrıca imzacılarının söz konusu prensipleri kendi yatırım portföylerine nasıl uygulamış olduklarına ilişkin yıllık raporlama yapmalarını şart koşmakta, böylelikle şeffaf bir süreç yürütülmesine de katkı sağlamaktadır. OPIM’in Mayıs 2023 itibarıyla 39 ülkeden, 173 imzacısı bulunmaktadır.

Sürdürülebilir finansman kaynakları çeşitlendikçe çevresel ve toplumsal faydası olan yatırımların finanse edilmesine yönelik de standartlar geliştirilmeye başlanmıştır:

- Avrupa Yatırım Bankası (European Investment Bank-EIB) 2007’de ilk yeşil tahvil ihracını gerçekleştirmiştir.
- Uluslararası Sermaye Piyasası Birliği (International Capital Market Association - ICMA) 2014’te “ICMA Yeşil Tahvil İlkeleri”ni yayımlamıştır.¹⁷ Bu ilkeler 2021 yılında “ICMA Yeşil ve Sosyal Tahvil İlkeleri” olarak güncellenmiştir.
- 2015 yılında ilk sosyal tahvil Instituto de Credito tarafından yayımlanmıştır.
- ICMA 2017’de “ICMA Sosyal Tahvil İlkeleri”ni ve “ICMA Sürdürülebilir Tahvil Rehberi”ni 2020’de ise “ICMA Sürdürülebilirlik Bağlantılı Tahvil İlkeleri”ni yayımlamıştır.

---

¹⁴ <https://thegiin.org>

¹⁵ GIIN Sight, Sizing the Impact Investing Market, 2022 <https://thegiin.org/assets/2022-Market%20Sizing%20Report-Final.pdf>

¹⁶ <https://kalkinma.com.tr/bizi-taniyin/cevreci-kalkinma/cevresel-ve-sosyal-politikalar>

¹⁷ <https://www.icmagroup.org/>

- Kredi Piyasası Birliği (Loan Market Association-LMA) 2018 yılında “Yeşil ve Sosyal Kredi İlkeleri”ni yayımlamıştır. Şubat 2020’de piyasanın gelişimine katkı sağlamak amacıyla söz konusu yeşil sosyal kredi ilkeleri güncellenmiştir. LMA’nın yeşil ve sosyal kredi ilkeleri de ICMA’nın ilkeleriyle uyum içindedir ve proje kriterleri benzer başlıklar taşımaktadır.
- Aralık 2019’da IFC’nin önderliğinde, varlık yöneticileri, kalkınma bankaları ve diğer paydaşlarla birlikte Etki Yönetimi Çalışma Prensipleri’nin (Operating Principles for Impact Management - OPIM) açıklanmıştır.
- Avrupa Yeşil Mutabakatı kapsamında AB Yeşil Tahvil Standartları yayımlanmış ancak henüz yürürlüğe girmemiştir.

2.1.2. Sürdürülebilir Kalkınma ve Yeşil Dönüşüm

Sürdürülebilirlik gündemi içerisinde özellikle son yıllarda iklim değişikliği politikaları öne çıkmakta ve söz konusu politikalar, sürdürülebilirliğin tüm bileşenleri başta olmak üzere, sosyal ve ekonomik pek çok göstergeyle doğrudan ilişkili olarak ele alınmaktadır. Aşağıdaki görselde, Dünya Meteoroloji Örgütü (World Meteorological Organization) tarafından iklim değişikliğinin fiziksel etkilerinin SKA’lar üzerindeki etkilerine ilişkin bir eşleştirme yapılmıştır. Bu çalışmaya göre, iklim eylemi ve ortak aksiyon hedefleri dışarıda bırakıldığında 15 SKA’nın 13 tanesinin iklim değişikliğinin fiziksel etkilerinden etkilenebilir olduğu görülmektedir (Şekil 1). Özellikle yoksulluk ve açlık gibi en temel kalkınma göstergelerinin neredeyse tüm iklim etkileri karşısında olumsuz etkilenme potansiyeline sahip olması, iklim eylemini de sürdürülebilir kalkınmanın merkezine oturtmaktadır. İklim değişikliği politikalarının küresel ticaret ve finans akımlarını şekillendirici konumu da iklim değişikliğini tüm politikaların merkezine yerleştirmektedir. Her ne kadar bu tabloda cinsiyet eşitliği (SKA 5) ile doğrudan ilişkilendirilmiş olmasa da ilgili raporda gıdaya erişim, temiz suya erişim, sağlık, zorunlu göç gibi kadınlar üzerinde daha yüksek oranda olumsuzluk oluşturan etkilerin dolaylı olarak kalkınma göstergelerine etki ettiği belirtilmekte, cinsiyet perspektifi de göz ardı edilmemektedir.

Şekil 1: İklim Göstergeleri ve Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri Arasındaki İlişkiler

Climate indicators and relevant Sustainable Development Goals		1	2	3	6	7	8	9	10	11	13	14	15	16
		SDG 1	SDG 2	SDG 3	SDG 6	SDG 7	SDG 8	SDG 9	SDG 10	SDG 11	SDG 13	SDG 14	SDG 15	SDG 16
	CO ₂ concentration													
	Ocean acidification													
	Global mean surface temperature													
	Ocean heat content													
	Sea-ice extent													
	Glacier mass balance													
	Sea-level rise													

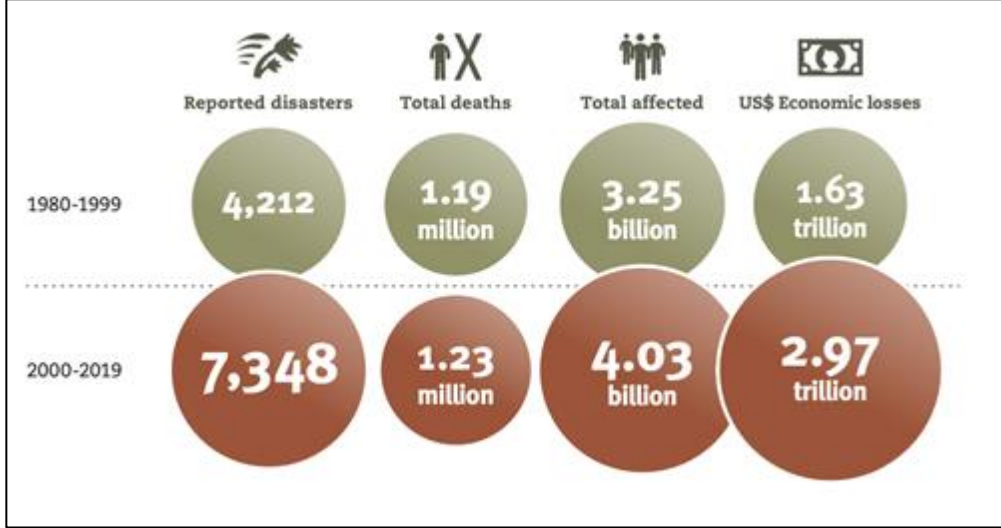
Kaynak: World Meteorological Organization (2021) Climate Indicators and Sustainable Development: Demonstrating the Interconnections

İklim değişikliği ile mücadelenin iklim hedeflerinin gerektirdiği hızda gerçekleşmemesi sürdürülebilir kalkınmayı tehdit ederken, iklim felaketi kaynaklı maliyetlerin de giderek yükselmesi anlamına gelmektedir. 2022 yılında Pakistan'ın karşılaştığı tarihin en büyük sel felaketi, 15 milyar dolarlık bir zarara yol açarken, toplam ekonomik maliyetin ise 15,2 milyar dolar seviyesinde olduğu hesaplanmaktadır.¹⁸ GSYH'nın yaklaşık yüzde 2,2'sine denk gelen bir kayıpla karşılaşan Pakistan'ın rehabilitasyonu ve dayanıklı şekilde yeniden yapılandırılması için ihtiyaç duyulan yatırım miktarı da 16,3 milyar dolar seviyesindedir. Her ne kadar belli coğrafyalar iklim krizinin etkileri karşısında ilk etapta daha etkilenebilir görünüyor olsa da krize karşı önlem alınmadıkça etkilerin kapsam ve derinliğinin de artması beklenmektedir. Daha küresel bir açıdan yaklaşacak olursak, geçtiğimiz 20 yılda (2000-2019) karşılaşılan ve iklim değişikliği bağlantılı olan afetlerin sayısının ve neden oldukları ekonomik zararın bir önceki 20 yıllık döneme (1980-1999) göre yaklaşık olarak iki katına çıktığı raporlanmaktadır (Şekil 2). Sel, fırtına gibi afetlerin özellikle kendilerini bu afetlerin etkilerinden korumaya yönelik fiziksel ve/veya finansal imkânlardan mahrum olan kesimler üzerinde yoğunlaşan maliyetleri mevcut

¹⁸ <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2022/10/28/pakistan-flood-damages-and-economic-losses-over-usd-30-billion-and-reconstruction-needs-over-usd-16-billion-new-assessme>

iklim adaletsizliğini de derinleştirmekte, kalkınma göstergelerini giderek daha da olumsuz etkilemektedir.

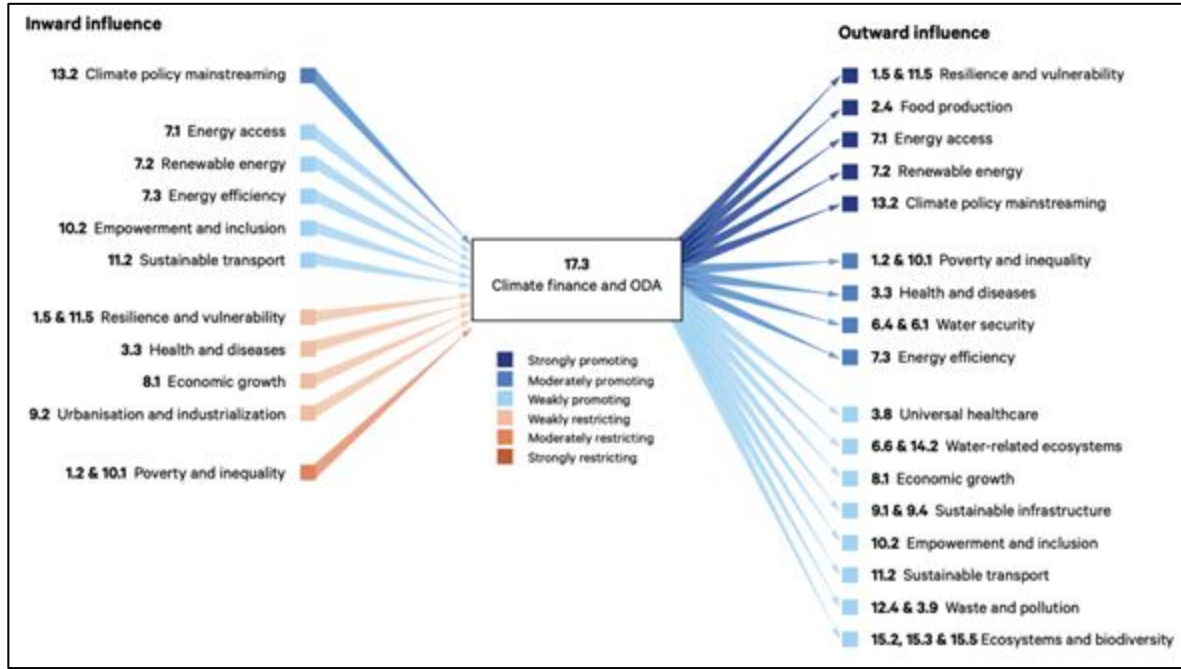
Şekil 2: Son 20 Yılda Yaşanan Doğal Afet Kaynaklı Kayıpların Büyüklüğü

Kaynak: UNDRR (2020) Human Cost of Disasters: An overview of the last 20 years 2000-2019

Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri ve iklim eylemi arasındaki ilişkiler son dönemde yayımlanan Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli (Intergovernmental Panel on Climate Change - IPCC) 6. Değerlendirme Döngüsü Sentez Raporunda ele alınmış, azaltım ve uyum eylemlerinin SKA'yı büyük oranda olumlu etkilediği, muhtemel olumsuz etkilerin ise iyi planlanmış eylemler yoluyla kontrol edilebileceği ifade edilmiştir. Benzer bir yaklaşımla, SKA'yı iklim eylemi çerçevesinde değerlendiren raporlarda ise iklim ve kalkınma finansmanının merkezi rolü vurgulanmaktadır (Şekil 3). Genel olarak bakıldığında iklim finansmanı ve Resmi Kalkınma Yardımları (Official Development Assistance - ODA) alanındaki gelişmeler, SKA tarafında ele alınan hedeflerin tamamında destekleyici bir rol oynamaktadır. İklim politikalarının ulusal politikalarda merkezileştirilmesi ise finansmanın geliştirilmesini sağlayacak en önemli unsur olarak göze çarpmaktadır. Bu bulgu, ülkelerin politika önceliklerini belirlemesi konusunda kalkınma finansmanına erişim penceresinden kayda değer bir perspektif vermektedir. Sürdürülebilir kalkınma eylemleri yoluyla dayanıklılık, sağlık ve hastalıklar, ekonomik büyüme, kentleşme ve sanayileşme, yoksulluk ve eşitlik alanlarında kaydedilecek iyileşmelerin kalkınma ve iklim finansmanına olan ihtiyacı azaltacağı da ayrıca değerlendirilmektedir.

Şekil 3: İklim ve Kalkınma Finansmanının SKA Bağlantıları

Kaynak: SEI (2023) Sustainable Development Goal Interactions Through a Climate Lens

2.1.3. İklim Değişikliği ve Finansal Sektör: Risk Tanımları ve Ölçümler

Finansal kuruluşların maruz kaldığı iklimle bağlantılı risklerin doğru tanımlanması, risklerin yönetimi açısından kilit önemdedir. Bu noktada riskleri doğrudan fiziksel riskler, dolaylı riskler ve düzenleme riskleri olarak üçe ayırmak doğru olacaktır. “Doğrudan fiziksel riskler” tipik olarak iklim olayları nedeniyle finansal kuruluşların fiziksel varlıklarının zarar görmesi, hizmetlerin ve sanayide tedarik zincirinin kesintiye uğraması gibi etkileri olan operasyonel risklerdir. “Dolaylı nitelikteki riskler” ise, finansal kuruluşların müşterilerinin ve yatırımcılarının karşı karşıya kaldıkları, likidite, kredi, piyasa ve tazminat riski şeklinde ortaya çıkan risklerdir. Zarara uğrayan firma ve hanehalklarının yoğun şekilde finansal kuruluşlardaki tasarruflarına ve sigorta şirketlerine başvurusu, kredi müşterilerinin geri ödeme kabiliyetlerini kaybetmeleri nedeniyle tahsili gecikmiş alacaklarda artış yaşanması, teminat değerlerinde, hisse senedi, borçlanma aracı ve emtia fiyatlarında düşüş, âtıl varlık riskleri en temel riskler olarak görünmektedir. Dolaylı riskler içerisinde itibar riskini de değerlendirmek doğru olacaktır. Zira kurumların iklim değişikliğine neden olan karbon yoğun sektörlerdeki yatırımları ya da iklim hedefleri doğrultusunda attıkları adımlar müşterilerin algılarını değiştirmekte, talebi etkilemekte, böylelikle de kurumların gelirlerine doğrudan etki edebilmektedir. Son olarak etkileri doğrudan ve dolaylı fiziksel riskler kadar da hacimli olan risk türü “düzenleme/geçiş riskleri”, iklim değişikliğinin yaratacağı yeni iklim düzeni ve ekonomideki değişim nedeniyle

oluşacak piyasa kaybı teknoloji değişimi, rekabet ve benzeri riskleri içermektedir. Kısaca iklim temelli hem doğrudan hem dolaylı riskler, sigorta ve bankacılık başta olmak üzere finans sektörü için finansal bir risk olarak görülmekte, bu doğrultuda iklim temelli risklerin finansallaştırılması konusu gündeme gelmektedir.

Söz konusu gündemlerin gelişmesiyle birlikte, sürdürülebilirliğin finansmanına yön vermek üzere belirlenen ilkeler ve standartlara ek olarak, iklim değişikliğinin özellikle finansal sistem üzerindeki risklerinin tanımlanarak daha yakından ve sistematik olarak izlenmesi, analiz edilmesi ve raporlanması aracılığı ile risklerin yönetimi için uluslararası düzeyde girişimler de mevcuttur. Bu çerçevede G20 platformuna bağlı olarak faaliyet gösteren Finansal İstikrar Kurulu (Financial Stability Board - FSB) 2015 yılında “İklimle Bağlantılı Finansal Açıklamalar Görev Gücü”nü (Task Force on Climate-related Financial Disclosures - TCFD) oluşturmuş ve finansal piyasaların iklim değişikliğine ilişkin net, kapsamlı ve yüksek kalitede verilere erişimini kolaylaştırmak için 2017 yılında bir Tavsiye Raporu yayımlamıştır. Standart finansal raporlama sistemlerine dâhil edilebilecek, iklim değişikliğiyle bağlantılı bilgilerin üretilmesini hedefleyen, yönetim, strateji, risk yönetimi ile ölçümler ve hedefler şeklinde dört tematik alanda yapılandırılmış olan tavsiyeler, raporlama konusunda ulusal ve uluslararası standartların oluşturulmasında önemli bir referans oluşturmakta, 2022 yılsonu itibarıyla 89 ülkeden 4.000 kuruluş tarafından benimsenmiş bulunmaktadır.¹⁹

Uluslararası Finansal Raporlama Standartları (International Financial Reporting Standards - IFRS) Vakfı tarafından 2021 yılında TCFD tavsiyeleri doğrultusunda, sürdürülebilirlik alanında yatırımcıların bilgi ihtiyacını karşılayacak standartları belirlemek üzere bağımsız olarak faaliyet gösteren Uluslararası Sürdürülebilirlik Standartları Kurulu (International Sustainability Standards Board – ISSB) oluşturulmuştur. Kurula teknik tavsiyelerde bulunan Teknik Hazırlık Çalışma Grubu Kasım 2021’de “Sürdürülebilirlikle İlgili Finansal Dipnot Açıklamaları Prototipine ilişkin Genel Gereksinimler” ile “İklimle İlgili Dipnot Açıklamaları Prototipi”ni yayımlamıştır. Söz konusu prototipler standart niteliğini taşımamakta, piyasaya muhtemel gidiş yönüyle ilgili bilgi vermeyi amaçlamaktadır.

Finansal sektörde çevre ve iklim risklerinin yönetimine katkıda bulunmayı, iyi uygulamaları paylaşmayı ve sürdürülebilir bir ekonomiye geçiş için finans sistemini harekete geçirmeyi amaçlayan bir diğer uluslararası girişim Aralık 2021’de resmi olarak faaliyete geçen “Finansal Sistemin Yeşillendirilmesi Ağı” (Network for Greening the Financial System -

---

¹⁹ TCFD: TCFD Supporters Around the World (<https://www.fsb-tcfid.org/>)

NGFS)'dir. 2021 yılsonu itibarıyla TCMB ve BDDK dâhil çok sayıda ülkeden 125 merkez bankası ve finansal denetim otoritesi üye ve 19 gözlemci kuruluş yer almaktadır.²⁰ NGFS çalışmalarını 4 adet çalışma grubu (Net Sıfır, Para Politikası, Senaryo Analizi ve Tasarımı, Denetim) ve 2 adet görev gücü (Kapasite Geliştirme ve Eğitim, Doğa Kaynaklı Riskler) altında yürütmektedir. Yakın dönemde çevresel risk analiz yöntemlerine ilişkin örnek olay çalışmaları, iklim senaryoları, finansal kuruluş uygulamaları, iklim değişikliğinin makro-ekonomi ve finansal istikrar üzerindeki etkileri gibi konularda çalışmalar yapan NGFS yeşil finans alanında önde gelen bir bilgi paylaşımı ve işbirliği platformu olarak faaliyet göstermektedir.²¹

Bir diğer uluslararası girişim olan Basel Bankacılık Denetim Komitesi (Basel Committee on Banking Supervision - BCBS) tarafından 2020 yılında oluşturulan “İklimle Bağlantılı Finansal Riskler Görev Gücü” (Task Force on Climate-related Financial Risks - TFCR) temel görevi iklimle bağlantılı finansal risklerin azaltılmasına yönelik olarak mevcut inisiyatifleri ortaya koymak, analitik raporlar hazırlamak ve etkili denetim uygulamaları geliştirmek üzere çalışmaktadır. Bu çerçevede TFCR, Yapısal Blok 1 (düzenleyici çerçeve), Yapısal Blok 2 (denetim otoritesinin gözden geçirme süreci) ve Yapısal Blok 3 (kamuoyuna açıklama) konularında iklimle bağlantılı finansal risklere ilişkin eksikliklerin belirlenerek giderilmesine yönelik çalışmalar yapmakla görevlendirilmiştir. Görev Gücü tarafından 2021 yılı Eylül ayında “İklimle İlgili Finansal Risklerin Etkin Yönetimi ve Denetimine İlişkin İlkeler” başlıklı taslak rehber görüşe açılmıştır. Malezya Merkez Bankası, Temmuz 2017'den beri Değer Temelli Aracılık (Value-based Intermediation VBI) prensiplerinin ve skor kartlarının kullanımını teşvik etmektedir. 1- SDG Impact Standards (Tahviller, İşletmeler ve PE'ler için ayrı ayrı UNDP bünyesinde hazırlanmıştır), SVI Social Return on Investment (SROI), IFC AIMM (Anticipated Impact Measurement and Monitoring), GIIN IRIS+ öne çıkan küresel standartlar ve metrikler içinde yer almaktadır.

2.1.4. Küresel Kalkınma Finansmanı ve Yeşil Finansman Görünümü

Küresel sürdürülebilir kalkınma gündemi kapsamında kalkınma finansmanı akımlarını değerlendiren çalışmalar, Covid-19 etkisine ek olarak Rusya-Ukrayna savaşının alandaki olumsuz etkisine dikkat çekmekte ve bu durumun özellikle SKA finansmanı konusunda ulusal imkânları sınırlı ve bu nedenle uluslararası finansmana bağımlı ülkeler açısından önemli kısıtlar

---

²⁰ The Central Banks and Supervisors Network for Greening the Financial System (NGFS), <https://www.ngfs.net/en/about-us/membership>

²¹ <https://www.ngfs.net/en>

ortaya koyduğunu ifade etmektedir.²² SKA finansmanı talebi artarken, finansman kaynakları tarafındaki olumsuz gelişmeler özellikle en az gelişmiş ülkeler, Afrika ülkeleri ve küçük ada devletleri açısından önemli bir finansman açığına ve dolaylı olarak da küresel seviyede ülkelerin kalkınma düzeyleri arasındaki mesafenin açılmasına yol açmaktadır. Bu nedenle, bir yandan ulusal seviyede SKA ve iklim finansmanın geliştirilmesi gerekirken, diğer taraftan da uluslararası işbirliği ve koordinasyonun da hızla iyileştirilmesi gerekmektedir. Bu yöndeki çabalar, G7, G20, OECD gibi ülke gruplarının kalkınma gündeminde, iki ve çok taraflı kalkınma partnerlerinin faaliyet gösterdikleri ülkelerde yürüttükleri yatırım ve finansman gündeminde ağırlığını artırmaktadır.

Finansal sektör, iklim değişikliği ve düşük karbon ekonomisine geçiş süreçlerinde doğrudan ve dolaylı olarak karşı karşıya olduğu riskler ve fırsatların yanı sıra düşük karbon ekonomisine geçiş sürecinde finansör olarak oynadığı yönlendirici ve teşvik edici rol dolayısıyla da son derece kritik bir konumda bulunmaktadır.²³

İlave finansman ihtiyacının yanı sıra başta karbon emisyon piyasası olmak üzere ortaya çıkmakta olan yeni pazar, ürün ve araçlar, çevresel ve sosyal duyarlılığa sahip kesimlere yönelik tasarlanacak özel ürünler sayesinde erişilebilecek ilave fon ve likidite imkânları, kamu tarafından sağlanabilecek olası teşvik ve destekler de finansal sektörün bu süreçte dikkate alması ve değerlendirmesi gereken fırsatlar arasında yer almaktadır. Çevresel, sosyal ve yönetim (ÇSY) kriterlerini, iş ve yatırım kararlarına dâhil eden ürün veya hizmetler olarak tanımlanan sürdürülebilir finans, geleneksel finansmandan farklı olarak kalkınmanın çevresel ve sosyal yönlerine öncelik vermektedir. Sürdürülebilir finans yenilenebilir enerji, kaynak verimliliği, etkin atık yönetimi, afet risklerine dayanıklılık, sürdürülebilir turizm, kadının iş ve toplum yaşamında güçlenmesi, kısıtlı imkanlara sahip grupların desteklenmesi gibi sürdürülebilirliğin çeşitli boyutlarına odaklanmaktadır.

Çevresel ve sosyal konuların, yatırım değerlendirme kriterlerinin vazgeçilmez bir unsuru olduğu günümüzde, sürdürülebilir finans, ekonomik kalkınmayı desteklerken aynı zamanda çevreyi korumayı ve insani gelişimi sağlamayı hedefleyen yapıyla kurumlar için daha da önem kazanmaktadır. Bu çerçevede, Paris Anlaşması ve SKA'larda belirtilen öncelikleri karşılayabilmek için iklim nötr ve iklim dirençli, kaynakların verimli kullanıldığı ve

---

²² United Nations, Inter-agency Task Force on Financing for Development, Financing for Sustainable Development Report 2023: Financing Sustainable Transformations.

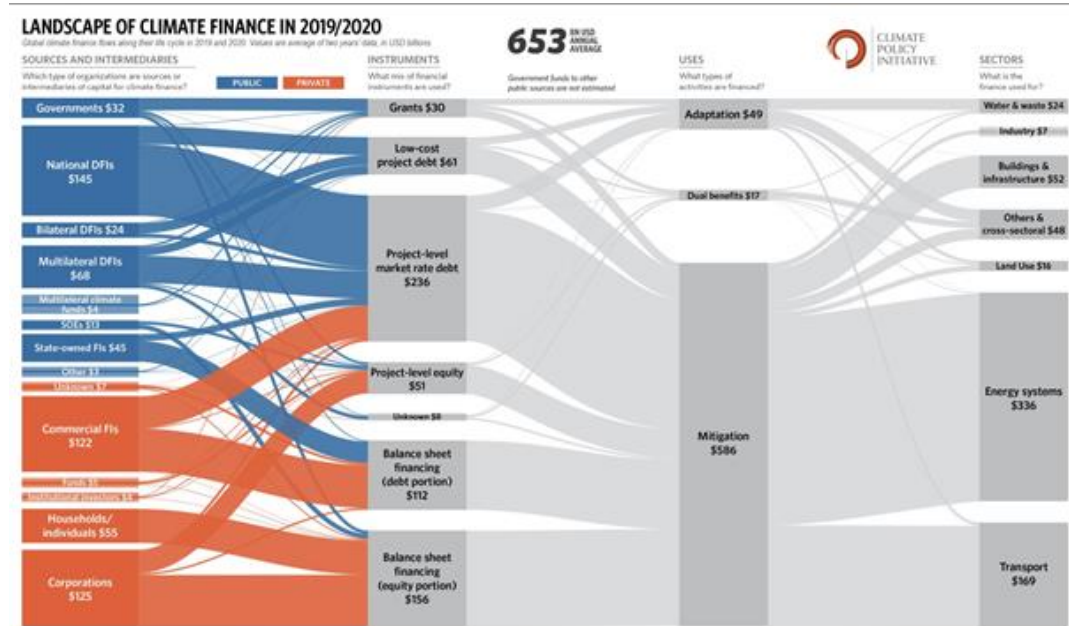
²³ Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu (BDDK), Sürdürülebilir Bankacılık Stratejik Planı 2022-2025. Aralık 2021.

adil bir ekonomiye hızla geçişi sağlayacak kamu ve özel sektör yatırımlarını mümkün kılan sürdürülebilir finans çözümlerine acil ihtiyaç duyulmaktadır.

Yeşil finansmanın bir bileşeni olarak ele alınabilecek küresel iklim finansmanı hacminin geçtiğimiz yıllarda hızlı bir şekilde genişlediği ancak bu haliyle bile iklim hedeflerini yakalayacak büyüklüğe henüz erişemediği görülmektedir. Yapılan hesaplamalar 2030 yılına kadar iklim finansmanının mevcut tutarın 7 katına kadar çıkması gerektiğini göstermektedir (CPI, 2020). 2011-2020 yılları arasında yıllık ortalama yüzde 7'lik büyüme gösteren iklim finansmanının 4,8 trilyon dolara eriştiği hesaplanırken, iklim hedefleri için yıllık yüzde 21'lik bir büyümeyle 4,3 trilyon dolara erişmesi gerektiği hesaplanmaktadır.

2020 yılındaki iklim finansmanı bir önceki yıla göre yüzde 15 artışla 653 milyar dolara ulaşırken, 2021 için tahmin edilen rakam yüzde 42'lik artışla 940 milyar dolar civarındadır. Bu süreçte özel kesimden gelen finansmanın da arttığı ancak çok taraflı kalkınma bankaları da dâhil olmak üzere ulusal ve uluslararası kamu kaynaklı finansmandaki artışı yakalayamadığı görülmektedir (sırasıyla yüzde 4,3 ve yüzde 9,1). Uyum finansmanı ise yıllık ortalama yüzde 16,7'lik artışa rağmen toplam iklim finansmanı içindeki payını ancak yüzde 10'a çıkarabilmiştir. Azaltım finansmanında ise yenilenebilir enerji finansmanı toplam finansmanın yüzde 70'ini alırken, düşük karbonlu ulaşım yatırımlarına yönelen finansmanın oranı özellikle son 5 yılda hızla artmış ve yüzde 25'e yaklaşmıştır.

Şekil 4: İklim Finansmanı Görünümü (2019-2020)

Kaynak: Climate Policy Initiative (2022) Global Landscape of Climate Finance: A Decade of Data

Çok taraflı kalkınma bankaları özelinde bakıldığında ise 2021 yılında az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere 50 milyar dolar kaynak aktarılarak 2019'daki öngörülerin ötesine geçildiği; bu miktarın 47 milyar dolarının bankaların kendi hesaplarından, 3 milyar doların ise bankalara aracılığı ile kullanılan diğer kaynaklar olduğu raporlanmaktadır.²⁴ Bu kaynaklardan azaltım eylemi için 33 milyar dolar, uyum eylemi için ise 17 milyar dolarlık kaynak kullanılmıştır. Azaltım ve uyum finansmanı arasındaki dengesizlik küresel iklim finansmanı dağılımında olduğu gibi burada da göze çarpmaktadır. Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere çok taraflı kalkınma bankaları tarafından kullanılan iklim finansmanında hibe payının yüzde 9 seviyesinde kalması ise söz konusu ülkelerdeki borç krizleri açısından da riskleri artıran bir faktör olarak değerlendirilmektedir. Gelişmiş ülkelere aktarılan iklim finansmanı ise 31 milyar dolar seviyesinde olup bunun yaklaşık olarak 30 milyarı azaltım eylemlerini finanse etmektedir. Bu gruptaki ülkeler için hibe payı yüzde 1'i geçmemektedir.

2.1.5. Yeşil Finansman Araçları

Dünyada yeşil finansal ürünlere artan talep çerçevesinde finans kuruluşları ürün yelpazelerinde yeşil finansman araçlarını geliştirmektedir. Bu ürünler Perakende (Bireysel) Bankacılık, Kurumsal ve Yatırım Bankacılığı, Varlık Yönetimi ve Sigorta olmak üzere dört kategoride ele alınabilir:

---

²⁴ Joint Report on Multilateral Development Banks' Climate Finance (2021)

Perakende (Bireysel) Bankacılık

Yeşil İpotekler	<p>Enerji tasarruflu ev alan müşterilere ve/veya güçlendirmelere, enerji tasarruflu cihazlara ya da yeşil enerjiye yatırım yapan bireysel bankacılık müşterilerine piyasalarda olandan daha düşük faiz oranları sunarlar.</p> <p>Bankalar ayrıca bir konutu klasik, alışlagelmiş olandan yeşil enerjiye dönüştürmenin maliyetini karşılamayı, bunun yanı sıra ürünün pazarlanması sırasında bu faydanın kapsama alınmasına olanak sağlamayı da teklif olarak sunabilir.</p>
Yeşil Konut Bireysel Finansman Kredisi	<p>Bankalar ayrıca müşterilerine, ev sahiplerinin konutlar için yenilenebilir enerji teknolojisi tesisatlar kurmaya teşvik edecek daha düşük oranlar sunabilirler. Bunu yapmak üzere, farklı bankalar, teknoloji sağlayıcıları ve çevre ile ilgili STK'larla ortaklıklar kurmuştur.</p>
Yeşil Ticari Bina Kredileri	<p>Geleneksel binalara göre daha düşük enerji tüketimi, azaltılmış atık ve daha az kirliliğe sahip yeşil ticari binalara özel düzenleme ve anlaşmalar sağlanabilir. Bazı değerlendirme uzmanları artık azaltılmış işletme giderlerini, iyileştirilmiş performansı ve daha uzun ömürleri desteklemektedir. Ayrıca Leadership in Energy and Environmental Design – LEED (Enerji ve Çevre Dostu Tasarımda Liderlik) sertifikalı ticari yapıların yeniden finansmanı için de ipotek kredisi sağlanmaktadır.</p>
Yeşil Otomobil Kredileri	<p>Bu krediler, düşük faiz oranları sağlanarak, müşterileri yüksek yakıt tasarrufuna sahip otomobiller almaya teşvik etmektedir. Yeşil otomobil kredilerinin çoğu, kredi kooperatifleri tarafından sağlanmaktadır.</p>
Yeşil Kartlar	<p>Kredi kartı şirketleri, kart sahibi tarafından yapılan her satın alma, bakiye transferi veya nakit avansın yaklaşık yüzde 0,5'ine denk STK bağışları yapmayı teklif etmektedir.</p>

Kurumsal Bankacılık ve Yatırım Bankacılığı

Yeşil Proje Finansmanı	Bankalar, büyük ölçekli yenilenebilir enerji finansmanı projelerine yönelik hizmet bölümleri veya ekipleri oluşturmaya başlamıştır. Aynı zamanda, büyük ölçekli temiz yakıt ve yenilenebilir enerji projeleri için finansman sağlama önlemleri almıştır.
Yeşil Menkul Değerlere Dönüştürme	Farklı çevresel menkul değere dönüştürme teknikleri ortaya çıkmaya başlamıştır. Örneğin: Orman tahvilleri, Düşük Karbonlu Ekonomiye Geçiş Tahvilleri (<i>Transition Bonds</i>) ve Kira Sertifikaları, Sürdürülebilir (Yeşil veya Sosyal) Bono/Tahvil ve Kira Sertifikaları, Mavi Tahviller.
İklim Tahvilleri	İklim değişikliği ile mücadele etmek amacıyla yenilenebilir enerji vs. düşük karbonlu yatırımların finansmanında kullanılmak üzere sunulan varlığa dayalı, sabit getirili finansman araçlarıdır. İklim değişikliği ile ilişkili (azaltım ve uyum) ancak henüz “yeşil” olarak sınıflandırılmamış faaliyetlerin finansmanında da kullanılması açısından “Yeşil Tahviller”den ayrılmaktadır.
Yeşil Risk Sermayesi ve Özel Sermaye	Sermaye piyasaları aracılığı ile firmalar finanse edilirken, çevre sorunlarına daha fazla önem verilmeye başlanmıştır. Bankalar, temiz teknoloji sağlayıcılar, karbon kredisi geliştiriciler ve çevreye yönelik ürünleri ve hizmetleri üreten firmalar için Fikri Mülkiyet Ofislerine faydalı, kazançlı birer yardımcı olabilirler. Bankalar ayrıca uzmanlaşmış özel sermaye birimleri yoluyla çevre projeleri için bir sermaye tabanı da oluşturabilirler.
Yeşil Göstergeler	Bankalar, gelecekteki çevresel fırsatlar ve tehditleri hesaba katan göstergeler geliştirmişlerdir. Örneğin, Merrill Lynch yalnızca enerji tasarrufu ve talep tarafı yönetimine odaklanan bir enerji verimliliği endeksi geliştirmiştir.
Karbon Ürünler	AB Emisyonlar Ticaret Planı (EU ETS / AB ETP) dolayısıyla bir düzenleme, 12.000’den fazla Avrupa endüstri bölgesini bir karbon sınırlamasına sokmuştur. Müşterilerinin uyumluluk gereksinimlerine hizmet sağlamak veya bankaların kasalarına takas edilebilir bir ürün sağlamak için çoğu banka karbon kredisi almaktadır.

Varlık Yönetimi

Yeşil Mali (Parasal) Fonlar	Hollanda bankaları 1995 yılında başlatılan bir girişimden yararlanmaktadır: Yeşil bir fondan hisse alarak veya parayı bir yeşil bankaya yatırarak vatandaşlar sermaye iradı vergisinden muaf tutuluyor ve gelir vergisi üzerinden bir indirim elde ediyor. Bunun sonucunda, yatırımcılar, yatırımlarında daha düşük bir faiz oranını kabul edebiliyor ve bankalar yeşil kredileri daha düşük maliyetlerle teklif edebiliyor.
Yeşil Yatırım Fonları	Yatırım fonları üç düzeyde gelişmiştir: 1. Fonlar yalnızca dışlayıcı sosyal ve / veya çevresel kriterleri kullanır; 2. Fonlar, ilerici sosyal ve / veya çevresel politika ve uygulamalara odaklanan olumlu kriterler kullanır; 3. Fonlar, potansiyel yatırımları değerlendirmek ve seçmek üzere hem dışlayıcı hem olumlu kriterlere başvurur.
Karbon Fonları	Bir karbon fonu, mevcut emisyon azaltma projelerinden CO2 emisyon azaltma kredisi satın almak veya CO2 emisyon azaltma kredisi akışı oluşturacak yeni projelere yatırım yapmak için yatırımcılardan para alır. Kyoto hedefleri karbon fonlarını yönlendiren ülkeler açısından, özel karbon fonları şirketlere uygun maliyetli bir uyum aracı sunar ve yatırımcılara kar getirileri, pazarlama ve KSS (Kurumsal Sosyal Sorumluluk) fırsatları olanağı sağlar.
Afet ve Dayanıklılık Fonları	Afet, acil durum veya kriz zamanlarında yardım ve destek sağlamak için tasarlanmış finansal mekanizmalardır. Bu fonlar genellikle hükümetler, uluslararası kuruluşlar veya özel kuruluşlar tarafından afetlere müdahale, kurtarma ve dayanıklılık oluşturma çabaları için kaynakların harekete geçirilmesi ve mali yardım sağlamak üzere kurulur. Leu Prima Afet Bonusu Fonu-İsviçre dünyanın afet bonoları için ilk kamu fonudur. İklim değişikliğinden kaynaklanan doğal afetleri de hedef almaktadır.

Sigorta

Yeşil Sigorta	Bu sigorta türü iki alanı kapsar: 1. Sigorta primlerini çevresel özelliklerine göre farklılaştıran sigorta ürünleri; 2. Temiz teknoloji ve salım azaltıcı faaliyetler için özelleştirilmiş sigorta Örneğin: Enerji tasarruflu binalara çekici oranlar sağlanan yeşil ev sigortası
Karbon Sigortası	Bu sigorta, salım azaltma işlemlerindeki riski düşürmeyi, düşük karbonlu proje değerlendirmelerini ve karbon kredi fiyatı oynaklığını yönetmeyi amaçlamaktadır.
Araç Sigortası	Sürdüğün-Kadar-Öde (Pay-as-You-Drive) modeli ile araç kullanım sıklığı ve mesafesine göre değişen oranlarda belirlenen sigorta primleri, sürücülerin daha az araç kullanmasını özendirmediği bakımından petrol tüketimini ve ulaştırma kaynaklı emisyonları azaltma potansiyeline sahiptir.

İklim Dayalı Türev Araçlar

Faaliyetleri hava durumu ile ilgili koşullara yüksek ölçüde bağlı firmalara, gelirlerindeki değişkenlikle başa çıkmalarında yardımcı olmak amacıyla ayrıca bir dizi türev ürünü oluşturulmuştur. Goldman Sachs tarafından sunulan iklim dayalı türev araçlar, kötü veya öngörülemeyen hava koşulları ile ilişkili riskleri azaltmak için kullanılabilen finansal araçlardır. Rüzgâr enerjisi türevleri de rüzgâr enerjisi üreticilerini olumsuz rüzgâr koşullarına karşı korumaya yönelik benzer araçlardır. Ödemeler en sonda, ya eğer gelirler önceden belirlenen seviyenin altına düşerse rüzgâr enerjisi üreticisine, ya da performans beklentilerin üzerine çıkarsa, türev sağlayıcıya ödenmektedir. ABN AMRO, Rabobank ve Goldman Sachs, vb kurumlar bu piyasalarda aktiftir.

UNEP FI Inquiry (2016) yeşil finansmanı, sürdürülebilir kalkınmanın çevre boyutunda, iklim değişikliği ile mücadelede emisyon azaltımı ve uyum çabalarının desteklenmesi ve çevrenin korunmasına yönelik geliştirilen faaliyetlerin finansmanında kullanılan kaynak olarak tanımlamaktadır. İklim finansmanı ve yeşil finansman, sürdürülebilir finansmanın alt kategorileridir. Yeşil finansman, genelde iklim değişikliği ile mücadele, iklim değişikliğine uyum ve çevresel koruma ile ilgili olan yatırımların finansmanına yönelik olarak kullanılan

finans araçlarıdır. Sürdürülebilirliğin sosyal ve ekonomik boyutundaki yatırımlar, sürdürülebilir finans kapsamında değerlendirilmektedir. İstihdamın artırılması, cinsiyet eşitliği, sosyal alt yapı olarak ifade edilen eğitim, sağlık gibi yatırımların finansmanı ile ihraç edilen tahviller sürdürülebilir finansman bağlamında ele alınmaktadır. Sürdürülebilir finansman, sosyal ve yeşil tahvilleri içeren bir kavramdır.

UNEP FI (2007)'ye göre en temel yeşil finansman enstrümanları, yeşil krediler, yeşil hisse senetleri ve endeks fonları, yeşil tahviller, yeşil sukuk, yeşil menkul kıymetleştirme (sekürütizasyon) ve yeşil sigortacılık başlıklarından oluşmaktadır.

Yeşil Krediler: Finansal kaynak sahibinin dikkat edilmesini talep ettiği çevresel, sosyal, kültürel ve ekonomik bozulmalardan herhangi birinin azaltılmasını taahhüt eden projelere sağlanan sürdürülebilir krediler kapsamında yer almaktadır. Finans kurumlarının bireysel ve kurumsal ölçekte düşük faiz oranlı ya da olumsuz çevresel performansa sahip projelerin kısıtlanması şeklinde sundukları kredi ürünleridir. Yeşil kredi uygulamaları, kullanıcının enerji verimliliği, enerji tasarrufu vb. yeşil performansını değerlendirerek; düşük faiz oranı gibi avantajlar sağlamak ve müşteriler için bir teşvik mekanizması oluşturmaktadır.²⁵ Enerji verimliliği kredileri, yeşil mortgage'lar gibi yeşil temalı krediler artmaktadır.

Yeşil Hisse Senetleri ve Endeks Fonları: Temiz enerji, enerji verimliliği ve düşük karbonlu ekonomi alanına destek olan faaliyetler yürüten halka açık şirketlerin hisse senetlerine yatırım yapmak sürdürülebilir finans araçlarından biri olarak değerlendirilmektedir. Sadece bir şirketin hisse senetlerine yatırım yerine yatırımcılar risk algılarına göre farklı şirket hisselerini içeren endeks fonlarını da tercih edebilmektedir. Temiz endeks ya da yeşil endeksler olarak bilinen bu endekslerin ilk örneği Lüksemburg Borsası'nın 2016 yılında başlattığı Lüksemburg Yeşil Endeksi'dir. Türkiye'de ve özellikle BİST şirketleri arasında sürdürülebilirlik konusundaki anlayış, bilgi ve uygulamaların artması amacıyla BİST'te işlem gören ve kurumsal sürdürülebilirlik performansları üst seviyede olan şirketlerin paylarının yer aldığı Borsa İstanbul Sürdürülebilirlik Endeksi, 4 Kasım 2014 tarihinden beri hesaplanmaktadır.²⁶

Yeşil Sukuk: Sukuk, borçlanma aracı olan tahvillerin İslami prensiplere uygun bir şekilde yapılandırılması ile ortaya çıkmıştır. İslami tahvil olarak da anılan sukuk, gerçek bir varlık üzerinde mülkiyet hakkı sağlayarak bu varlıktan gelir elde edebilmeyi sağlayan, İslami

²⁵ Gündoğan, A.C (2018), Değişen Dünyada Fırsatları Yakalamak: Sürdürülebilir Finans Görünümü”
https://www.escarus.com/i/content/302_2_S%C3%BCrd%C3%BCr%C3%BClebilir%20Finans%20G%C3%B6r%C3%BCn%C3%BCm%C3%BC%202018.pdf

²⁶ <https://www.borsaistanbul.com/tr/sayfa/165/bist-surdurulebilirlik-endeksi>

prensiplere uygun bir finansal araçtır. Yeşil tahvilin oluşturduğu altyapı ve tecrübeden istifade eden yeşil sukuk ise İslami yatırımcılara ve çevreye duyarlı geleneksel yatırımcılara hitap etmektedir. Climate Bonds (2017)'a göre yeşil sukuk, yenilenebilir enerji ve diğer çevresel varlıklara yönelik olan ve İslami finans ilkeleri ile uyumlu yatırımlardır. İlk yeşil sukuk ihracı, 2017'de Malezya Kudat'ta bir güneş enerjisi projesini finanse etmek üzere Malezya ve Çin ortak girişimi olan Tadau Enerji tarafından gerçekleştirilmiştir. Çevrenin korunması ve İslami çevreyi korumakla ilgili gerekliliklerin karşılanması, iklim değişikliği ile mücadele edilmesi, sürdürülebilir kalkınma ve çevre ile ilgili yatırımların finanse edilmesi, yeşil projelerin fonlanmasındaki artışı sağlamak için İslami finansal inovasyonların desteklenmesi gibi konular için kullanılan yeşil sukuk finansal piyasalarda ilgi görmektedir.²⁷

Yeşil Varlıklara/Projelere Dayalı Menkul Kıymetleştirme (Seküritizasyon):

Menkul kıymetleştirme, likit olmayan varlıklardan elde edilecek gelirlerin ticarete konu finansal araçlara (menkul kıymetlere) dönüştürme sürecini ifade eder. Likit olmayan varlıklar; krediler, proje gelirleri, kiralamalar veya benzeri alacaklar olabilir.²⁸ Bankaların tüketici kredileri, konut kredileri, araç kredileri, kredi kartı alacakları, finansman şirketlerinin kendi açmış oldukları krediler, finansal kiralamaya yetkili kuruluşların finansal kiralama sözleşmelerinden doğan alacaklar ve benzeri araçlar bu alacaklara örneklerdir.²⁹

“Yeşil menkul kıymetleştirme”, menkul kıymet işlemine dayanak olan gelirlerin düşük karbonlu varlıklara/projelere ait olması ya da ilgili işlem sonucunda elde edilen gelirlerin düşük karbonlu projelere yatırılması olarak tanımlanmaktadır.³⁰ Sürdürülebilirlik sertifikalarına (LEED: Enerji ve Çevre Dostu Tasarımda Liderlik sertifikası vb.) sahip binalar üzerindeki ipotekler, enerji verimliliği iyileştirmeleri için konut finansmanı, elektrikli ya da hibrit araçlar üzerine borçlar ya da kiralamalar, güneş ve rüzgar varlıklarına ilişkin borçlar ya da kiralamalar, enerji verimliliğine yönelik ekipman borçları ya da kiralamaları (elektrikli araç şarj istasyonları vb.), yeşil KOBİ'lere verilen krediler yeşil menkul kıymetleştirmeye konu olmaktadır.

Yeşil Sigortacılık: Çevre dostu sigorta olarak da adlandırılan “yeşil sigorta”, çevreyi korumaya ve iklim değişikliğiyle mücadeleye yardımcı olan bir sigorta türüdür. Sigorta şirketleri sürdürülebilir uygulamaları ve teknolojileri teşvik etmek üzere yenilikçi ürünler ve

²⁷ Ela, M. (2019), “Yeşil Sukuk ve Türkiye’de Uygulanabilirliği”, Yönetim ve Ekonomi, Yıl:2019 Cilt:26 Sayı:1 Manisa Celal Bayar Üniversitesi İ.İ.B.F.

²⁸ https://www.climatebonds.net/files/files/March17_CBI_Briefing_Green_Securisation.pdf

²⁹ Orçun, Ç. (2019) “Yeşil Finansman: Kavramı, Enstrümanları ve Uygulamaları”, Yeşil İşletmecilik, Dokuz Eylül Üniversitesi

³⁰ https://www.climatebonds.net/files/files/March17_CBI_Briefing_Green_Securisation.pdf

hizmetler tasarlamaktadır. Çevresel risklerin yönetilmesinde kullanılan finansal bir araç olan yeşil sigorta poliçeleri, su, toprak ve havanın kirlenmesinden kaynaklanan potansiyel yükümlülükleri kapsamaktadır. Yüksek çevresel riskler içeren yatırım projelerinin sınırlandırılmasında ve çevresel maliyetlerin azaltılmasında bir araç olarak kullanılmakta olan yeşil sigortacılık kapsamında; araç sigortası, konut sigortası, faaliyet sigortası ve karbon sigortası en sık kullanılan araçlar arasındadır.

Sürdürülebilir Tahviller ve Yeşil Tahviller: 2007 yılından itibaren iklim değişikliğinin finansmanı konusuna konvansiyonel kredilerin yerine özel iklim fonları ve yeşil tahviller (ve/veya iklim tahvilleri olmak üzere yenilikçi, finansal mekanizmalar geliştirilmeye başlanmıştır. Yeşil bankacılık, yeşil yatırım bankaları, yeşil tahviller, yeşil bonolar gibi yenilikçi finansman metotları ağırlıklı olarak iklim ve çevresel sürdürülebilirlik konuları etrafında geliştirilmiştir. Bir sürdürülebilir tahvil türü olan yeşil tahviller, çevreye ve/veya iklime olumlu fayda sağlayan projelerin finansmanında kullanılmaktadır. Bununla birlikte sosyal etkili tahviller gibi sosyal kalkınma odaklı finansman kaynakları da bulunmaktadır.

Sürdürülebilir tahvil türleri; yeşil tahviller, sosyal tahviller, geçiş tahvilleri, sürdürülebilir tahviller ve sürdürülebilirlik bağlantılı tahviller olarak gruplandırılmaktadır.

Her ne kadar önemli bazı gelişmelere şahit olunsa da önceki bölümlerde değinildiği gibi yeşil finansman / iklim finansmanı hacmi küresel hedefleri destekleyecek büyüklüğün oldukça gerisinde bulunmaktadır. Söz konusu finansmanın küresel seviyede geliştirilebilmesi için öneriler İklim Politikaları Girişimi (Climate Policy Initiative – CPI) tarafından aşağıdaki gibi sıralanmaktadır:³¹

1. Bütünsel sektörel stratejilerin geliştirilmesi:
  - a. Politika ve teşvikler sektörlerin faaliyetlerini sürdürdükleri değer zincirlerinin tamamını dikkate almalı; azaltım, uyum ve dayanıklılık açısından muhtemel kayıp/kaçakları engelleyecek şekilde tasarlanmalıdır.
  - b. Çözümlerin uygulamaya konulması sektörel ve yerel olarak özelleştirilmiş, entegre yaklaşımlar içermelidir.
2. Yeni finansal bir paradigmaya geçiş:
  - a. Değer zincirleri boyunca, kamu ve özel sektör ekosistemleri içerisinde, yatırımcı ve fon sağlayıcılar tarafından birbirlerini tamamlayıcı ve bütünsel bir

---

³¹ Climate Policy Initiative (2022) Global Landscape of Climate Finance: A Decade of Data

yatırım planı ortaya konulmalı; bu plan aracılığı ile operasyonel, düşük karbonlu ve dayanıklı bir finansal sisteme geçiş yapılmalıdır. Tüm aktörler, fosil yakıtlardan ve diğer karbon yoğunluklu varlıklardan çıkış için kapsamlı bir planlama yapmalı ve parçası buldukları değer zincirlerini bu yönde harekete geçirmek üzere girişimde bulunmalıdırlar.

- b. Yatırımcılar kısa-dönem kârların ötesine odaklanmalı, uzun-dönemli ve pek çok farklı faktörü hesaba kattıkları bir yatırım stratejisi ortaya koymalıdır. Bu yatırım stratejisinde ekonomik faaliyetlerin bugünkü haliyle devam etmesinin getireceği maliyetler ve ekonomiyi düşük karbonlu ve dayanıklı hale getirecek dönüşümün yaratacağı orta-uzun vadeli getiriler de dikkate alınmalıdır.
- c. Finansman ihtiyacını karşılamak için, kamu ve özel sektör aktörlerinin ortak çalışmasıyla büyük ölçekli finansal inovasyon mekanizmaları ve platformlar geliştirilmeli, başarılı iş modellerinin finansal sisteme uyarlanmasıyla özel sektör yatırımlarının önü açılmalı, çoğaltılmalıdır.

2.2. Türkiye’de Genel Durum

2018 yılında başlamış olan On Birinci Kalkınma Planı hazırlık çalışmaları kapsamında toplanmış olan Kalkınmanın Finansmanı Çalışma Grubu raporunda ilgili plan dönemine ilişkin perspektifte “sürdürülebilir kalkınmanın finansmanı”, “katılım bankacılığı ve faizsiz finans” ve “altyapı yatırımlarının finansmanı” konuları ayrı başlıklar altında ele alınmış ve detaylı bir şekilde tartışılmıştır. Geçtiğimiz plan döneminden bu yana yaşanan gelişmeler ise, bu raporda farklı başlıklar altında da vurgulandığı gibi, bu konuların bütüncül bir şekilde ele alınmasını ve finansman imkânlarının derinleştirilerek çeşitlendirilmesini zorunlu kılmaktadır.

Türkiye için BM tarafından, Entegre Ulusal Finansman Çerçevesi kapsamında gerçekleştirilen Kalkınmanın Finansmanı Değerlendirmesi, Türkiye’nin SKA’sındaki ilerlemeye rağmen hâlâ ilerlemeye açık alanları olduğu ve bu ilerlemenin ancak finansal imkânların geliştirilmesiyle başarılabilceğinden yola çıkarak, finansman alanına ilişkin mevcut durumla ilgili tespitlerde bulunmakta, baz senaryo ve hızlı dönüşüm senaryosu altında, yeşil ve teknolojik dönüşümün hızlandığı bir durumda SKA’ya ulaşmanın finansman ihtiyacına yönelik projeksiyonlar yapmaktadır. Raporda da tespit edildiği üzere kalkınma finansmanında kamu gelirleri ve kamu iç borçlanmasından kaynaklı kamu kaynakları en yüksek paya (yaklaşık yüzde 60) sahiptir ve bu durum kamu bütçesinin SKA alanındaki performansını geliştirme amacıyla bütçe yapım sürecinin tüm aşamalarında SKA bağlantılı planlamanın rolü öne çıkmaktadır. 2021 yılı kamu harcamaları ve SKA arasında yapılan eşleştirmeden görüldüğü

üzere kamu harcamalarından en fazla payı (yüzde 15 ve üzeri) alan üç amaç sanayi, yenilikçilik ve altyapı (SKA 9), insana yakışır iş ve ekonomik büyüme (SKA 8) ve nitelikli eğitim (SKA 4) amaçlarıdır. Kalkınmanın finansmanında yüzde 35’lik pay alan özel sektör yatırımlarında ise kamu yatırımlarında öne çıkan ilk iki SKA’yı üçüncü sırada sürdürülebilir şehirler ve yaşam alanları (SKA 11) takip etmektedir.

Uluslararası finansman kaynaklarına ilişkin değerlendirmede doğrudan yatırımı da kapsayan uzun vadeli finansman akımlarının beraberinde getirdiği bilgi-teknoloji transferi ve küresel entegrasyon yoluyla dönüşüme sağladığı katkı vurgulanmakta; AB, BM gibi ulus-üstü kuruluşlar ve çok taraflı kalkınma bankaları tarafında ise sağladıkları kalkınma finansmanı hacminin yanında politika, kurumsal kapasite ve standart geliştirme yönündeki etkileri öne çıkmaktadır.

Yapılan analizlerden de görülmektedir ki SKA’ya erişmek için ihtiyaç duyulan finansmana yönelik kaynaklar hem hacim hem de araç bakımından geliştirilmesi, özellikle de özel sektör kaynaklarının alana çekilmesi gerekmektedir. UNDP İstanbul Uluslararası Özel Sektör ve Kalkınma Merkezi (IICPSD) tarafından 2021 yılında yayımlanan, Türkiye’nin politika öncelikleri ile SKA yatırım alanları arasındaki bağlantıları inceleyerek bir yatırımcı haritası ortaya koyan çalışma³², sürdürülebilir kalkınma alanında yatırım yaparak finansal getirinin yanında olumlu etki de yaratmak isteyen yatırımcılar açısından önemli bir kaynak niteliğindedir. Çalışma, Türkiye’nin ulusal kalkınma ihtiyacı ve politika önceliklerini başta On Birinci Kalkınma Planı olmak üzere, ilgili tüm plan, program ve stratejileri dikkate alarak temellendirmekte; Türkiye için daha fazla çalışmaya ihtiyaç duyulan, Türkiye bağlamında öncelikli ve küresel amaçlara erişilmesi için Türkiye için en uygun olan SKA ile ilişkilendirmektedir. Söz konusu haritalandırmaya göre Türkiye için öne çıkan sektörler teknoloji ve iletişim, ulaşım, yenilenebilir enerji ve alternatif enerji, eğitim, sağlık hizmetleri, yiyecek ve içecek, tüketim ürünleri, altyapı ve finans olarak belirlenmiştir.

Yine IICPSD tarafından 2019 yılında yapılan çalışma ise “etki yatırımı” ekosistemine odaklanmaktadır. Sürdürülebilirliğin finansmanı alanında yatırımcıların “zarar vermeme” motivasyonundan bir adım ileri giderek “pozitif etki yaratma” amacına yöneldikleri yatırım türleri olarak sınıflandırılabilir bu yatırım alanında fırsatların sıralanması ve böylelikle ulusal ve uluslararası yatırımların çekilmesini sağlamayı amaçlayan çalışmada³³ Türkiye için en yüksek etkinin yaratılabileceği alan (i) mülteci geçim kaynakları, (ii) kadınların

³² İstanbul Uluslararası Özel Sektör ve Kalkınma Merkezi (IICPSD) (2021) SKA Türkiye Yatırımcı Haritası

³³ İstanbul Uluslararası Özel Sektör ve Kalkınma Merkezi (IICPSD) (2019) Türkiye’de Etki Yatırımı Ekosistemi

güçlendirilmesi, (iii) yenilenebilir enerji, (iv) sağlık teknolojisi ve (v) finansal kapsam olarak belirlenmiştir.

Geniş anlamda sürdürülebilir kalkınma alanında yaşanan bu gelişmelere ek olarak, önceki plan döneminden bu yana geçen süre içerisinde Türkiye'nin kalkınma önceliğini "yeşil ve sürdürülebilir kalkınma" olarak önceliklendirdiğine işaret eden gelişmeler de yaşanmıştır. Paris Anlaşmasının onaylanması ve 2053 net-sıfır hedefinin açıklanması Türkiye'nin dönüşüm gündemine önemli bir doğrultu sunmuş, bu gelişmeler öncesinde yürürlüğe giren Avrupa Yeşil Mutabakatı ise AB'deki köklü dönüşümün dış ticaret kanalları üzerinden Türkiye'ye yansması nedeniyle Türkiye'nin kendi Yeşil Mutabakat gündemini hazırlaması açısından önemli bir itici güç olmuştur. Böylelikle tüm kurumlarda bu alandaki farkındalık artmış, kurumların sorumluluk alanlarındaki faaliyetler aşamalı olarak hız kazanmıştır. Yine son dönemde küresel düzenlemelerin başta dış ticaret açısından kısıt oluşturma riskine istinaden Ticaret Bakanlığı önderliğinde ülkemizin, iklim değişikliği ile mücadele politikalarına adaptasyonunu sağlamayı hedefleyen ve ihracatta rekabetçiliğimizi güçlendirecek bir yol haritası niteliğinde olan Yeşil Mutabakat Eylem Planı ve buna yönelik Cumhurbaşkanlığı Genelgesi (16 Temmuz 2021 2021/15) yayımlanmıştır.

Yeşil Mutabakat Eylem Planının uygulanmasını takip etmek, küresel politika gelişmeleri doğrultusunda çalışmaları yönlendirmek ve gerekli koordinasyonu sağlamak üzere Ticaret Bakanlığının ilgili Bakan Yardımcısının başkanlığında, Strateji ve Bütçe Başkan Yardımcısı ile Çalışma ve Sosyal Güvenlik, Çevre ve Şehircilik, Dışişleri, Enerji ve Tabii Kaynaklar, Hazine ve Maliye, Milli Eğitim, Sanayi ve Teknoloji, Tarım ve Orman, Ulaştırma ve Altyapı Bakanlıklarının bakan yardımcıları katılımlarıyla "Yeşil Mutabakat Çalışma Grubu" oluşturulmuştur.

Türkiye'nin Paris Anlaşmasını onaylaması ve 2053 net-sıfır hedefini ilan etmesinin hemen ardından Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından Türkiye'nin ilk İklim Şûrasının toplanacağı açıklanmıştır. Türkiye'nin yeni iklim değişikliği vizyonunu gelişen ve değişen koşullar çerçevesinde ele alarak, yeşil dönüşüm çerçevesini katılımcı bir şekilde ortaya koymayı amaçlayan Şûra 7 adet komisyon altında Aralık 2021'de çalışmalarına başlamıştır.

1. Komisyon: Sera Gazı Azaltım-1 (Enerji, Sanayi, Ulaştırma)
2. Komisyon: Sera Gazı Azaltım-2 (Tarım, Atık, Binalar, Yutak Alanlar)
3. Komisyon: Bilim ve Teknoloji
4. Komisyon: Yeşil Finansman ve Karbon Fiyatlama

5. Komisyon: İklim Değişikliğine Uyum
6. Komisyon: Yerel Yönetimler
7. Komisyon: Göç, Adil Geçiş ve Diğer Sosyal Politikalar

Yeşil Finansman komisyonu başta olmak üzere İklim Şûrası'nda finansmanla ilgili alınan tavsiye kararları ilerleyen bölümlerde sıralanmaktadır.

Giriş bölümünde de bahsedildiği üzere 6 Şubat 2023 tarihinde yaşanan depremler bu raporun konusu olan kalkınmanın finansmanı alanını ulusal kaynakların önceliklendirilmesi ve uluslararası kaynaklara erişim açısından derinden etkilemiştir. Takip eden bölümlerde finansman ihtiyacı deprem sonrası dönem açısından da değerlendirilmektedir.

2.2.1. Yeşil Mutabakat Eylem Planı

Ticaret Bakanlığının koordinasyonunu üstlendiği ve tüm ilgili bakanlıkların hazırlanmasında rol aldığı Yeşil Mutabakat Eylem Planı'nda Yeşil Finansmanın dokuz bileşeninden biri olarak ele alınmaktadır. Eylem planında, *“plan ile ülkemizin Avrupa Yeşil Mutabakatı tarafından öngörülen değişikliklere, AB ile bütünleşmesini daha da ileriye taşıyacak şekilde uyum sağlamasını temin etmek üzere, ...bu hedeflere ulaşılabilmesi için, gerekli finansman kaynaklarına erişim sağlanması öncelikle ele alınması gereken bir konu olduğu”* belirtilmiştir.

Planda kısaca, Yeşil Dönüşümün finansmanının geliştirilmesi amacıyla:

- Yeşil dönüşümü desteklemek amacıyla ihtiyaçların belirlenmesi ve AB'de sağlanan teşvik unsurları da dikkate alınarak ulusal teşvik sisteminin gözden geçirilmesi
- Ulusal Enerji Verimliliği Finansman Mekanizmasının geliştirilmesine yönelik değerlendirmelerin yapılması
- Türkiye'de yeşil finansmanın gelişimini sağlayacak ekosistemin güçlendirilmesine yönelik çalışmalar yürütülmesi
- Bu doğrultuda, AB'nin ve uluslararası kuruluşların taksonomi mevzuatını dikkate alarak yatırımların sürdürülebilirliğini belirlemeyi hedefleyen bir mevzuat hazırlığının yapılması
- Ayrıca, Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından uluslararası sermaye piyasalarında gerçekleştirilmesi muhtemel bir yeşil veya sürdürülebilir tahvil ihracı kapsamında, Sürdürülebilir Tahvil Çerçeve Dokümanı hazırlıklarının tamamlanması
- Yeşil Tahvil Rehberi ve Yeşil Sukuk Rehberi hazırlanması

- Yeşil Sukuk alanında çalışmalar yürütülmesi
- Sürdürülebilir bankacılığın geliştirilebilmesine yönelik bir yol haritası belirlenmesi
- Türkiye'nin, yeşil dönüşüme yönelik uluslararası finansmana erişiminin geliştirilmesi amacıyla diplomatik ve teknik çalışmaların yapılması
- Yeşil dönüşüm konusunda aday ülkelere yönelik AB finansman imkânlarına erişim amacıyla AB ve üye ülkeler nezdinde girişimde bulunulması
- Çevre ve iklim değişikliği ile bağlantılı olarak uluslararası/AB ve ulusal tüm destek/finansman imkânlarına ilişkin bilgilerin derlenmesi
- Avrupa Yeşil Mutabakatı hedefleri doğrultusunda mevcut finansman olanaklarından azami fayda sağlanması amacıyla bilgilendirme ve teşvik faaliyetlerinin yürütülmesi

hedefleri belirlenmiş ve ilgili eylemler takvime bağlanmıştır.

Bu takvim incelendiğinde hedeflerin büyük bir kısmının 2021 yılı içerisinde tamamlanması öngörülmüştür. Aşağıda verilen üç eylemin ise 2022 yılı ilk ve ikinci çeyreği ile 2023 yılı üçüncü çeyreğinde tamamlanması öngörülmüştür. Bu üç eylem:

- **(3.1.1.)** Yeşil dönüşümü teşvik amacıyla AB'de sağlanan teşvik unsurları da dikkate alınarak ulusal teşvik sisteminin gözden geçirilmesi ve ihtiyaçların belirlenmesi (2022 I. Çeyrek),
- **(3.1.2.)** Ulusal Enerji Verimliliği Finansman Mekanizmasının geliştirilmesinin değerlendirilmesi (2022 II. Çeyrek) ve
- **(3.2.1.)** AB'nin ve uluslararası kuruluşların taksonomi mevzuatı dikkate alınarak yatırımların sürdürülebilirliğini belirlemeyi hedefleyen bir mevzuat hazırlığı yürütülmesidir. (2023. III Çeyrek)

2.2.2. Yeşil Mutabakat Eylem Planı – Yeşil Finansman İhtisas Çalışma Grubu

Yukarıda bahsedilen çalışmalar çerçevesinde hazırlanan ve 16 Temmuz 2021 tarihli Resmî Gazete'de 2021/15 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Genelgesi ile yayımlanan Yeşil Mutabakat Eylem Planının işleyişinin takip edilmesi ve gerekli koordinasyonun sağlanması amacıyla Yeşil Mutabakat Çalışma Grubu kurulmuş, eylemler ilgili Bakanlıkların koordinasyonunda İhtisas Çalışma Grupları (İÇG) altında takip edilmeye başlanmıştır.

Hazine ve Maliye Bakanlığı bu kapsamda oluşturulan Yeşil Finansman İÇG'nin koordinasyonunu sağlamakla görevli olup, İÇG toplantılarını ilgili tüm paydaşların katılımı ile sürdürmektedir.

2.2.3. İklim Şûrası – Yeşil Finans Komisyonu Tavsiye Kararları

21-25 Şubat 2022 tarihlerinde Konya’da yüz yüze düzenlenen toplantılarda komisyon çalışmaları nihayete erdirilmiş ve alınan 217 adet tavsiye kararı ile ilgili alanlarda Türkiye’nin yeşil dönüşüm gündeminde öncelikli eylemleri belirlenmiştir. 2053 net-sıfır hedefi, Uzun Dönemli İklim Değişikliği Stratejisi ve Uyum Planı ile Ulusal Katkı Beyanı güncellenmesi sürecine yol gösterici olması amaçlanan bu kararlar arasında Yeşil Finansman Komisyonunda belirlenen öncelikler aşağıdaki şekilde sıralanmıştır.

1. 2053 Net Sıfır Emisyon Hedefi doğrultusunda “Ulusal Yeşil Finans Stratejisi” 2023 yılının sonuna kadar hazırlanmalıdır.
2. Ulusal yeşil taksonomi mevzuatının hazırlanması amacıyla bir “Teknik Uzman Grubu” oluşturulmalı ve mevzuat hazırlıkları 2023 yılı sonuna kadar tamamlanmalıdır.
3. Finansal sektöre ilişkin faaliyetlerin çevre ve iklim hedefleriyle uyumlu bir hale getirilmesi için “Yeşil Finans Uzman Çalışma Grubu” tercihen 2022 yılının ilk yarısında oluşturulmalıdır. *[Yeşil Finans Uzman Çalışma Grubu HMB koordinasyonunda oluşturulmuş olup, geniş katılımcılı olarak ilk toplantısını 2022 yılında gerçekleştirmiştir.]*
4. Yeşil dönüşümün finansmanı ile ilgili teşvik ve desteklere ilişkin rehber niteliğinde olan genel ilke, kriter ve koşullar “Yeşil Finans Uzman Çalışma Grubu” tarafından 2023 yılında hazırlanmalı ve gerektiğinde güncellenmelidir. Yeşil finansman araçlarına (yeşil kredi, yeşil fon, yeşil finansal kiralama vb.) ilişkin olarak uluslararası standartlarla uyumlu düzenleme altyapısı oluşturulmalıdır.
5. İklimle bağlantılı finansal risklerin tanımlanması, ölçülmesi, analiz edilmesi ve yönetilmesi için altyapı 2024 yılına kadar oluşturulmalıdır.
6. Yeşil ve sürdürülebilir yatırımların finansmanının artırılabilmesini teminen yeşil ve sürdürülebilir tahvil, kira sertifikası ve diğer sermaye araçları piyasalarının geliştirilmesine yönelik çalışmalar yapılmalıdır.
7. Finansal kuruluşlar dâhil olmak üzere belirli büyüklükteki işletmeler için iklim, çevre, sosyal ve yönetim konularına ilişkin finansal ve finansal olmayan bilgilere ait yüksek kaliteli, karşılaştırılabilir ve güvenilir raporlamayı sağlayacak, uluslararası standartlarla uyumlu Türkiye Sürdürülebilirlik Standartları belirlenmeli ve yayımlanmalıdır.

8. Yeşile boyamanın önüne geçmek amacı da dâhil olmak üzere yeşil finansman faaliyetlerine ilişkin bağımsız dış değerlendirme hizmeti veren kuruluşların (ikinci taraf görüşü veren kuruluşlar dâhil) lisanslanması, düzenlenmesi ve denetlenmesi için gerekli çalışmalar yapılmalıdır.
9. Finans kuruluşlarının sağladıkları finansmanlara ilişkin, doğrulanmış iklim ve çevre verilerine erişimleri için kurumlar arası işbirliğinin esaslarını belirleyen bir protokol oluşturulmalıdır.
10. İklim değişikliğinin etkilerine karşı kırılgan sektörler ve potansiyel riskler belirlenmeli, ilgili risklere yönelik özel sigorta teminatları çerçevesi oluşturulmalıdır.

İklim Şûrası kapsamında toplanmış olan diğer komisyonlarda alınan tavsiye kararları ise aşağıda sıralanmaktadır.

Sera Gazı Azaltım Komisyonu:

Binalar: Binalarda enerji verimliliğini ve yenilenebilir enerji kullanımını artırmak için karbon fiyatlandırma temelli, mevcut binalarda teşvik/destek mekanizmaları, yeni binalarda ise kredi/vergi desteği mekanizmaları ve gerekli finansal altyapı oluşturulmalıdır.

İklim Değişikliğine Uyum Komisyonu:

İklim değişikliğine uyuma yönelik ihtiyaç duyulan ulusal ve uluslararası fonlara erişim için finansal araçlar geliştirilmeli, kayıp-zarar risklerinin yönetilmesi amacıyla sigortacılık enstrümanları geliştirilmelidir.

Yerel Yönetimler Komisyonu:

İklim değişikliğinin olumsuz etkilerinin azaltılması, iklim değişikliğine uyum önlemleri ve doğa kaynaklı afetlerin kayıp ve zararlarının karşılanması kapsamında, mevcut sigorta mekanizması geliştirilmeli, yerel yönetimlerce gerçekleştirilecek faaliyetlere finans kaynağı teşkil etmek üzere merkezi bir fon oluşturulması sağlanmalıdır.

Yerel düzeydeki afetlerde kriz yönetiminden risk yönetimi modeline geçilmeli ve bu kapsamda gerekli olan beşerî, idari, finansal kapasite geliştirilmeli ve mevzuat kapsamı güçlendirilmelidir.

Yerel yönetimlerin iklim değişikliği ile mücadeleye ilişkin uygulamalarında ulusal ve uluslararası finansman kaynaklarının yanı sıra, özel sektörün finansmanı ve etki yatırımı kaynaklarının yönlendirilmesi için modeller geliştirilmelidir.

İklim Göçü, Adil Geçiş ve Diğer Sosyal Politikalar Komisyonu:

Kırsal alanda göç alma ve vermeye bağlı olarak ortaya çıkabilecek başta gıda güvenliği ve üretim daralması, tarım alanlarının âtil kalması gibi iklim değişikliğine bağlı olumsuz sonuçlara/risklere karşı çalışmalar yapılmalıdır. Kısıtlı imkanlara sahip gruplar güçlendirilmeli, kadın tarım üreticileri başta olmak üzere tüm üreticileri desteklemeye yönelik teknik ve finansal destek mekanizmaları oluşturulmalıdır.

Ulusal bir kayıp-zarar mekanizmasının oluşturulması ve bu kapsamda mevcut kaynakların etkin kullanımı ve uluslararası finans kaynaklarının ülkemize aktarılması konusunda çalışmalar yürütülmelidir.

Teşvik mekanizmaları, finansman ve yatırım, adil geçiş prensiplerini sağlayan proje ve işletmelere yönlendirilecek şekilde tasarlanmalı ve uygulanmalıdır. Adil geçiş sağlanması bağlamında, öncelikli sektörlerin yanı sıra, mikro, küçük ve orta ölçekli işletmelerin yeşil dönüşümünün desteklenmesine yönelik çalışmalar yapılmalıdır.

Yatay Kesen Alanlar:

İklim değişikliği ile mücadele ve uyuma hizmet eden kilit ve çığır açıcı teknolojilerin hayata geçirilmesine yönelik finans, Ar-Ge insan kaynağı, teknoloji girişimciliği, platforma dayalı iş birlikleri ve araştırma altyapılarının ortak kullanımı ile bu hususları kolaylaştırıcı ve destekleyici adımlar atılmalıdır.

2.2.4. Sürdürülebilir Kalkınma ve Türkiye'nin Finansman İhtiyacı

Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları Finansmanı:

Önceki bölümlerde de ifade edildiği üzere Türkiye, SKA alanında geçtiğimiz yıllar içerisinde ilerleme kaydetmiş, hatta belli göstergelerde dünya ortalamasının üzerinde gelişmeler kaydetmiş olsa da ilerleme ihtiyacının tespit edildiği alanlar da mevcuttur. Bu alanlarda tespit edilen boşlukların 2030 yılına kadar kapatılmasına katkı sağlayacak finansmanı kamu ve özel sektör yatırımları ayırımında tahmin eden bir çalışma Birleşmiş Milletler tarafından yapılmıştır.³⁴ İki senaryo altında, tarihsel gerçekleştirmeleri ve ilerleme ihtiyacını dikkate alan bu çalışmada yatırımların SKA bazında dağılımları da tahmin edilerek finansman ihtiyacı belirlenmiştir. Buna göre, Orta Vadeli Program ve uluslararası kuruluşların ortalama büyüme beklentilerinin kullanıldığı, sanayide teknolojik dönüşüm ve yeşil dönüşüm etkilerinin kısmen dikkate alınarak ilgili SKA'ya gelişim olarak yansıtıldığı baz senaryoda 2022-2030

³⁴ Birleşmiş Milletler (2023) Türkiye için Kalkınma Finansmanı Değerlendirme Raporu

döneminde kamu harcamalarında dolar bazında yüzde 46'lık, özel sektör yatırımlarında ise yüzde 58 artış öngörülmüştür. Bu senaryoda ek finansman ihtiyacı kamu için 174 milyar dolar, özel sektör için ise 466 milyar dolar olarak hesaplanmıştır. 2030 yılına kadar toplam finansman ihtiyacı 640 milyar dolar olmaktadır. SKA 1, SKA 5, SKA 13, SKA 14, SKA 15 paylarındaki artışa rağmen, önceki eğilimlerle benzer olarak, kamu yatırımlarında SKA 8, SKA 9 ve SKA 4; özel sektör yatırımlarında ise SKA 8, SKA 9 ve SKA 11 öne çıkmaktadır.

Baz senaryoya göre daha yüksek büyüme oranları, toplam yatırım gelişim hızı ve kamu harcama payını dikkate alan Hızlı Dönüşüm Senaryosu altında kamunun ek finansman ihtiyacının 178 milyar dolar, özel sektör finansman ihtiyacının ise 491 milyar dolar seviyesine erişeceği hesaplanmıştır (Tablo 1). Bu senaryo altında ayrıca dış finansman oranının kademeli şekilde artacağı, 2030'a kadar yüzde 25'e ulaşacağı da öngörülmüştür.

Tablo 1: Hızlı Dönüşüm Senaryosu Altında SKA'nın Gerektirdiği Yatırım İhtiyacı

TEMEL GÖSTERGELER									
	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
Büyüme - %	5,0	5,0	5,5	5,5	5,5	5,5	5,5	5,5	5,5
GSYH - milyar dolar	808,0	867,0	952,0	1.065,0	1.107,6	1.151,9	1.192,2	1.233,9	1.277,1
Kamu Harcamaları/GSYH %	34,5	34,3	32,3	31,8	32,5	32,5	32,5	32,5	32,5
Kamu Gelirleri/GSYH %	30,9	30,8	30,6	30,4	30,4	30,4	30,4	30,4	30,4
<i>Kamu Harcamaları - milyar dolar</i>	278,8	297,4	307,5	338,7	352,2	366,3	379,1	392,4	406,1
<i>Kamu Gelirleri - milyar dolar</i>	249,7	267,0	291,3	323,8	336,7	350,2	362,4	375,1	388,2
Toplam Sabit Sermaye Yatırımı Gelişim Hızı %	3,6	4,2	6,6	6,9	7,6	7,6	7,6	7,6	7,6
Kamu SSY Gelişim Hızı	2,7	1,0	1,5	2,0	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5
Özel Sektör SSY Gelişim Hızı	3,7	4,5	7,5	7,8	8,0	8,0	8,0	8,0	8,0
Toplam Sabit Sermaye Yatırımı - milyar dolar	223,7	233,0	249,2	267,2	287,4	309,1	332,6	357,9	385,1
Kamu	21,3	21,5	21,8	22,3	22,8	23,4	24,0	24,6	25,2
Özel	202,4	211,5	227,4	245,0	264,6	285,7	308,6	333,3	359,9

Kaynak: Birleşmiş Milletler (2023) Türkiye için Kalkınma Finansmanı Değerlendirme Raporu

Yeşil Kalkınma Devrimi ve 2053 Net-Sıfır Hedefi:

Hiç kuşkusuz küresel dönüşümün de çerçevesini çizen net-sıfır hedefleri, iddialı bir dönüşüm patikasını ve maliyeti beraberinde getirmektedir. Küresel olarak 1,5 derece hedefiyle uyumlu net-sıfır patikasına ulaşabilmek için ihtiyaç duyulan yatırım maliyetinin 2050 yılına kadar yıllık ortalama 10 trilyon dolar olduğu hesaplanmaktadır.³⁵ 2020'deki küresel yatırım hacminden 3,5 trilyon dolar daha fazla olan bu finansman ihtiyacı, iklim değişikliği ve dolaylı olarak da sürdürülebilirlik hedeflerinde başarıya ulaşabilmenin yalnızca bu alana sağlanacak yeni kaynaklarla mümkün olamayacağını, mevcut finansman kaynaklarının da önceliklerinin değişmesine ve yeniden dağıtımına ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir.

Sürdürülebilir ve yeşil bir ekonomiye geçiş finans sektörü için aynı zamanda önemli fırsatları da beraberinde getirmektedir. Bunların başında sürdürülebilir bir ekonomiye geçiş için gerekli yatırımların ortaya çıkardığı ilave finansman ihtiyacı gelmektedir. OECD'nin tahminlerine göre, 2030 yılına kadar enerji, ulaştırma, su ve telekomünikasyon altyapısı için yılda ortalama 6,3 trilyon dolar tutarında yatırım yapılması gerekmektedir. Kısa ve uzun vadeli büyüme, verimlilik ve refahın istikrarı göz önünde bulundurulduğunda, söz konusu yatırımların iklime uyumlu gerçekleştirilmesi için 0,6 trilyon dolar ilave yatırım ihtiyacı bulunmaktadır. Bu çerçevede yıllık yatırım açığının 6,9 trilyon dolara ulaşacağı tahmin edilmektedir.³⁶ Hâlihazırda yıllık 3-4 trilyon dolar civarında seyreden küresel altyapı yatırımları ile karşılaştırıldığında ilave finansman ihtiyacı finans sektörü için önemli bir talep artışı anlamına gelmektedir.

Dünya Bankası tarafından geçtiğimiz yıl yeni bir raporlama pratiği olarak devreye alınan, iklim politikaları ve kalkınma hedefleri arasındaki ilişkiyi kuran yeni bir teşhis aracı olarak tanımlanan Ülke İklim ve Kalkınma Raporu (Country Climate and Development Report – CCDR) net-sıfır hedefi doğrultusundaki dönüşüm basamakları ve muhtemel fayda/maliyetler açısından ülkeler özelinde önemli bilgiler içermektedir. Düşük karbonlu ve dayanıklı bir dönüşümü destekleyecek politika önceliklerinin belirlenmesi konusunda hükümetlere, vatandaşlara ve özel sektöre yol gösterici olmayı hedefleyen bu raporlar aynı zamanda Dünya Bankası'nın faaliyet gösterdiği coğrafyalardaki diğer teşhis araçlarına da girdi sağlayarak Bankanın ilgili ülkelerdeki operasyonlarını yönlendirmek için de bir araç olarak kullanılacak olması bakımından çok taraflı kalkınma bankalarının finansmanına yön verecek olması açısından da önem taşımaktadır.

³⁵ <https://www.mckinsey.com/capabilities/sustainability/our-insights/the-net-zero-transition-what-it-would-cost-what-it-could-bring>

³⁶ OECD: Investing in Climate, Investing in Growth, Paris, (Revised version 2019)

CCDR’da ifade edilen ve 2053’te Türkiye’yi net-sıfır hedefine taşıyacak olan patikanın 2040 yılına kadar referans senaryoya ek olarak 165 milyar dolarlık bir yatırım ihtiyacı ortaya çıktığı hesaplanmaktadır (**Hata! Başvuru kaynağı bulunamadı.**). Ancak bu ek yatırım karşılığında, özellikle kaçınılan enerji ithalat maliyetleri ve hava kirliliği ve sağlık maliyetleri kaynaklı faydalar sağlanmakta ve 2040 yılına kadarki 18 yıllık dönemde net ekonomik getirinin 146 milyar dolar seviyesinde olacağı tahmin edilmektedir. Burada dikkat çekilmesi gereken önemli bir husus yatırım maliyetleri ve faydaların yıllar itibarıyla dağılımındaki farklılıktır. Maliyetler zaman içerisinde görece eşit bir dağılım sergilerken, faydaların daha uzun dönemde elde edildiği göze çarpmaktadır. Brüt faydalar 2030’a kadar yılda yaklaşık 10 milyar dolarlık bir tutara denk gelirken, 2030-2040 yılları arasında ortaya çıkacağı düşünülen faydalar iki katına kadar (yıllık 22 milyar dolar) çıkmaktadır. Söz konusu fayda-maliyet dağılımı yatırım ihtiyacının değerlendirilmesinde göz önünde bulundurulması gereken bir faktör olmalıdır.

Tablo 2: Dayanıklı ve Net-Sıfır Büyüme Hedefi İçin Finansman İhtiyacı

	2022-30 (\$, billions)	2022-40 (\$, billions)
POWER		
Additional investment: new generation and storage capacity	+5	+33
Additional investment: transmission and distribution	+8	+14
Other economic costs: operational and fuel costs	-9	-23
Other economic costs: air pollution externality costs from coal	-9	-38
Other economic costs: decommissioning of coal plants and mines	< +1	+1.4
RESIDENTIAL		
Additional investment: energy efficiency, electrification, and resilience	+45	+100
Other economic costs: gas imports	-11	-46
Other economic costs: lives lost and injuries	-1	-3
TRANSPORT		
Additional investment: new resilient infrastructure	+8	+15
Other economic costs: fuel imports	-12	-36
Other economic costs: cost of disruptions	-3	-11
Other economic costs: air pollution, congestion, and road fatalities	-40	-171
FOREST LANDSCAPES		
Additional investment: restoration, reforestation, and fire management	+2	+3
Other economic costs: loss of harvest revenues	+1	+5
AGRICULTURE		
Other economic costs: on-farm emissions reductions	< +1	-
INDUSTRY AND MANUFACTURING		
Other economic costs: cement, iron, and steel	-	+11
TOTAL INVESTMENTS AND ECONOMIC COSTS		
Net economic costs	-15	-146
includes: additional investment	68	165

Notes: All amounts are discounted using a 6 percent discount rate. Decommissioning costs do not include the social expenditures to facilitate the transition of affected workers and communities. Numbers in red are net costs; numbers in green are net benefits.

Kaynak: Dünya Bankası (2022) Country Climate and Development Report

Benzer bir çalışmanın sonuçları İstanbul Politikalar Merkezi (İPM) tarafından 2021 yılında yayımlanan “Türkiye’nin Karbonsuzlaşma Yol Haritası: 2050’de Net Sıfır” raporundaki patikayı baz alan ve bu dönüşümün sektörel maliyetlerini ortaya koyan “Türkiye’nin Karbonsuzlaşma Yol Haritası: Sektörel Fayda Maliyet Analizi” raporunda yer almaktadır. Bu çalışmaya göre 2020-2030 yılları arasında yapılması gereken yatırımlar için elektrik sektöründe 36,5 milyar dolar, ulaşım sektöründe 12,5 milyar dolar, binalarda 99,4 milyar dolar, toplam sanayi sektörlerinde (enerji ve prosesler) 23 milyar dolar olmak üzere yaklaşık 171,4 milyar dolar seviyesinde bir brüt maliyetle karşılaşılabileceği hesaplanmaktadır (Tablo 3). Ancak söz konusu dönüşümün yaratacağı yakıt ve elektrik maliyetinden kazançlar (70 milyar dolar) ve kaçınılan sağlık maliyeti (42,1 milyar dolar) göz önünde bulundurulduğunda net maliyetin yaklaşık olarak 60 milyar dolar olduğu hesaplanmaktadır.

Tablo 3: Türkiye'nin Net-Sıfır Senaryosunda İhtiyaç Duyulan Yatırım, İşletme-Bakım ve Yakıt Maliyetleri

Yatırım, İşletme-Bakım ve Yakıt Maliyetleri	2020-2050 Dönemi Kümülatif (Net Sıfır Senaryosunda Baz Senaryoya Göre)	
	Maliyet (Milyar Dolar)	Co ₂ Emisyonu (Milyon Ton)
ELEKTRİK SEKTÖRÜ		
Üretim ve depolama kapasiteleri yatırımları maliyeti	+35,04	-587,66
İşletme ve bakım maliyeti	-1,02	
Yakıt maliyeti	-6,38	
Şebeke işletme maliyeti (yük al & yük at ve yenilenebilir kesinti)	+0,18	
Şebeke yatırımları maliyeti	+1,32	
Toplam yatırım, işletme-bakım ve yakıt maliyeti	+29,1	
ULAŞIM SEKTÖRÜ		
Elektrifikasyon maliyeti	+12,50	-171,68
Brent petrol maliyeti	-10,30	
Toplam maliyet	+2,2	
BİNALAR		
Yatırım Maliyeti	+99,35	-248,18
Yakıt + Elektrik Maliyeti	-40,94	
Toplam maliyet	+58,4	
SANAYİ VE DİĞER ÜRETİCİ SEKTÖRLER - ENERJİ		
Enerji verimliliği yatırımları maliyeti (tüm üretici sektörler için)	+16,3	-258,60 (talep değişim etkisi dahil)
Yenilenebilir enerji yatırımları maliyeti	+2,00	
Yakıt maliyeti	-17,40	
(İthal yakıt)	(-8,50)	
Toplam maliyet	+6,9	
SANAYİ VE DİĞER ÜRETİCİ SEKTÖRLER - PROSESLER		
Toplam maliyet (Klinker üretiminde karbonsuz hammaddede ve alternatif çimento)	+4,7	-74,82 (talep değişim etkisi dahil)
TÜM SEKTÖRLER - YATIRIM, İŞLETME, BAKIM, YAKIT		
Toplam maliyet	171,4	-1.340,94
Toplam kazanç	70,0	
SAĞLIK MALİYETİ/KAZANCI		
Enerji sektörü	-15,93	
Ulaşım sektörü	-26,20	
Toplam sağlık maliyeti/kazancı	-42,1	
KARBONUN SOSYAL MALİYETİ - Enerjiden kaynaklı CO₂ emisyonları için karbon fiyatı (Dolar/ton CO₂)		169,45

Kaynak: İstanbul Politikalar Merkezi (2021) Türkiye'nin Karbonsuzlaşma Yol Haritası: 2050'de Net Sıfır

Burada tartışılan her iki senaryonun da Türkiye'yi yüzyıl ortası itibarıyla net-sıfır hedefine götüreceği olan en düşük maliyetli, 2020 emisyonlarına göre mutlak azaltım öngören senaryolar olduğu dikkate alınmalıdır. Her iki senaryoda da net-sıfır hedefine giden patikanın yaklaşık olarak yıllık emisyonlarda yaklaşık yüzde 4-5 azaltım öngördüğünün altı çizilmelidir. Kasım ayında Şarm El-Şeyh'de düzenlenen Birleşmiş Milletler İklim

Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi 27. Taraflar Konferansı (COP 27) sırasında Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanı tarafından açıklanan Türkiye'nin güncellenmiş Ulusal Katkı Beyanı emisyonların 2030 yılına kadar yıllık yüzde 3 artışını ve 2038'de en üst seviyeye çıkışını öngördüğünden 2038 yılından itibaren karşılaşacağımız dik emisyon azaltım patikasının gerektirdiği daha sıkı önlemler nedeniyle daha yüksek bir yatırım ihtiyacına yol açabileceği de ayrıca göz önünde bulundurulmalıdır.

Depremler Sonrası Toparlanma ve Yeniden İnşa Süreci:

6 ve 20 Şubat 2023'te Türkiye'nin yakın tarihinde karşılaşmadığı şiddette meydana gelen Kahramanmaraş ve Hatay depremlerinin yalnızca depremin doğrudan etkilediği 11 ilde doğurduğu sonuçlar üzerinden değil, bulunduğu coğrafya bakımından taşıdığı yüksek deprem riskini yeniden gündeme getirmiş olması ve İstanbul başta olmak üzere söz konusu risk karşısında alınması gereken önlemler nedeniyle de Türkiye'nin kalkınma önceliklerinde dönüştürücü bir etkisi olduğu açıktır. Strateji ve Bütçe Başkanlığı tarafından hazırlanan 2023 Kahramanmaraş ve Hatay Depremleri Raporunda ifade edildiği haliyle, depremlerden doğrudan etkilenmiş olan bölgenin Türkiye gayrisafi yurtiçi hasılasındaki payı yüzde 9,8 ve ihracat içindeki toplam payı yüzde 8,6 seviyesinde olup 2021 yılı için büyümeye katkısı da 0,98 puan olarak hesaplanmaktadır. Bölge, Türkiye'deki toplam istihdamın yüzde 13,3'ünü barındırmaktadır.

Depremler büyük bir insanî dramı ve fiziksel hasarı beraberinde getirmiştir. GSYH kaybı da dâhil olmak üzere, kamu ve özel kesim hasarları, acil harcamalar, konut zararları gibi kalemlerden oluşan toplam maliyet 103,6 milyar dolar olarak hesaplanmıştır (Tablo 4). Bu maliyetin yarısından çoğunu konutlarda meydana gelen zararların oluşturduğu ve yaşanan depremlerle birlikte özellikle İstanbul gibi deprem beklentisinin olduğu bölgelerde depreme dayanıklı binalar ve kentsel dönüşüm konularının yeniden gündemde ağırlığını artırdığı düşünüldüğünde, Türkiye'nin sürdürülebilir kalkınmada önceliklendirdiği konular arasında afet dirençli şehirler ve barınma imkânlarının da üst sıralara çıktığı aşikârdır. Söz konusu dönüşüm, gerektirdiği zaman açısından ise On İkinci Kalkınma Planı penceresinin de ötesine geçecektir. Bu nedenle, birden fazla plan dönemini içerecek bu gündeme ilişkin eylemlerin sürdürülebilir kalkınmanın diğer alanlarıyla da olumlu etkileşim içerisinde tasarlanması büyük önem taşımaktadır.

Tablo 4: Kahramanmaraş ve Hatay Depremleri Toplam Maliyet Hesaplaması

	Milyar TL	Milyar USD	GSYH Oranı
Toplam Maliyet Tahmini (1)			
Acil Harcama	128,0	6,8	0,6
Kamu Kesimi Hasar Tahmini (2)	242,5	12,9	1,1
Özel Kesim Hasar Tahmini (3)	222,4	11,8	1,0
Konut Zarar Tahmini (Acil Yıkılacak+Yıkık+Ağır ve Orta Hasarlı Konut)	1.073,9	56,9	5,0
Ev içi Eşya Maliyeti	58,5	3,1	0,3
Hafriyat Maliyeti (100-120 milyon Metreküp)+Konkasör (Kamu+Özel)	41,9	2,2	0,2
Özel Motorlu Araç Hasarı (4)	6,1	0,3	0,0
Ara Toplam	1.773,2	94,0	8,2
Motorlu Taşıt Sigorta Ödemesi Maliyeti (4)	1,2	0,1	0,0
DASK (5)	36,4	1,9	0,2
Esnaf Gelir kaybı (6)	13,9	0,7	0,1
GSYH Çıktı Kaybı (7)	130	6,9	0,6
Genel Toplam	1.955	103,6	9,0

(1) 01/03/2023 Tarihi itibarıyla tespit edilen hasar üzerinden yapılan tahmin.

(2) Kamu hizmet binaları ve makine teçhizat dâhil sahadan bildirilen tutar.

(3) Esnaf, Sanayi, ibadethane dâhil.

(4) SEDDK bölgesel motorlu taşıt sigorta bilgilerinden derlenmiş.

(5) Bölgeden toplam ihbar sayısı ve hasar üzerinden DASK'tan elde edilen tahmin.

(6) Kira geliri ve gayrimenkul sektörü gelir kayıpları ve ilgili bankacılık sektörü kayıpları hariçtir.

(7) GSYH çıktı kaybı üzerinden cari kur ile hesaplanan zımni tutardır.

Kaynak: Strateji ve Bütçe Başkanlığı (2023) Kahramanmaraş ve Hatay Depremleri Raporu

Depremler sonrası, yaşanan zararların giderilmesine yönelik eylemlerin geniş kapsamlı, doğrudan ve dolaylı etkileri göz önünde bulundurularak tasarlanması gerekirken; ihtiyaç duyulan finansman için de bütüncül bir planlama yapılması gerekmektedir. SBB tarafından hazırlanan deprem raporunda “Zorunlu Afet Sigorta Mekanizması”nın geliştirilerek, tüm afetleri kapsayan, yalnızca özel yatırımları değil tüm kamu altyapı ve üstyapı varlıklarının sigortalanmasına imkân sağlayan, ulusal seviyede yaygınlaştırılmış bir mekanizma haline getirilmesi ve bunun için gerekli mevzuatın hazırlanması önerilmektedir. İklim afetlerinden yola çıkarak, dirençli bir kalkınma finansmanı bileşeni olarak böylesi bir mekanizma, depremler öncesinde gerçekleştirilmiş olan Kalkınmanın Finansmanı Çalışma Grubu toplantılarında da tartışılmış olması bakımından kayda değerdir. Mekanizmanın kurulması kadar, beyan ve ödemenin etkin takibinin sağlanması da önemli görülmektedir.

2.2.5. Türkiye’de Yeşil Finansmanın Düzenleyici Çerçevesi

Türk bankacılık sektörünün, yakından ilişkili olduğu küresel finans dünyasındaki gelişmeleri yakından takip ettiği ve adapte olduğu görülmektedir. Sektörde bazı öncü bankaların 2000’li yıllardan itibaren çevresel ve sosyal sürdürülebilirlik alanında strateji ve politikalar geliştirmiş olduğu ve iyi uygulama örnekleri sergilediği görülmektedir.

Türk bankacılık sektöründe sürdürülebilirlik alanındaki önemli gelişmeler şu şekilde özetlenebilir:

- 2014 yılında Türkiye Bankalar Birliği (TBB) tarafından “Bankacılık Sektörü İçin Sürdürülebilirlik Kılavuzu” yayımlanmıştır. Söz konusu Kılavuz 2021 yılı Mart ayında güncellenmiştir.
- 2014 yılında Borsa İstanbul (BIST) tarafından “BIST Sürdürülebilirlik Endeksi” oluşturulmuştur. Hâlihazırda Endeks kapsamında sektör payları toplamı yüzde 63’ü bulan 9 banka yer almaktadır.
- 2016 yılında Türkiye’de yerleşik bankalarca uluslararası standartlarda ilk sürdürülebilir/yeşil tahvil ihracı gerçekleştirilmiştir.
- 2017 yılında UN Global Compact üyesi 8 banka tarafından “Global Compact Türkiye Sürdürülebilir Finansman Bildirgesi” imzalanmıştır³⁷. 2021’de Bildirge’nin kapsamı ve etki alanı genişletilerek, “kredi değerlendirme süreçlerinde çevresel ve sosyal etkinin dikkate alınması”nın yanı sıra “yenilikçi sürdürülebilir finans prensipleri” de eklenmiştir. Güncellenen Sürdürülebilir Finansman Bildirgesi ile imzacı bankalar yalnızca kredilerin finansman süreçlerinin değil; aynı zamanda sürdürülebilirlik temelli her türlü bankacılık ürününün ve bu piyasanın gelişimine yönelik uygulamanın teşvik edilmesinde de kapsayıcı bir sürdürülebilir finans anlayışının öncüsü olacaklarını beyan etmiştir³⁸.
- 2017 yılından bu yana 5 banka TCFD Tavsiyelerinin destekleyicileri arasına katılmıştır.
- 2020 yılından bu yana 8 banka finansal ve sürdürülebilirliğe ilişkin bakış açılarını bir arada içeren entegre rapor yayımlamaktadır.

³⁷ <https://www.isoyesilblog.com/bankalarin-surdurulebilir-finansman-taahhutleri-gucleniyor/>

³⁸ https://www.globalcompactturkiye.org/wp-content/uploads/2021/11/GCTR_Surdurulebilir-Finansman-Bildirgesi_2021-1.pdf

- 2021 yılında TCFD tavsiyeleri doğrultusunda ilk bağımsız “İklim Riskleri Raporu” yayımlanmıştır.
- 2021 yılında bankalarca ilk kez sürdürülebilir sermaye benzeri kira sertifikası ve ortaklığa dayalı yeşil kira sertifikası ihraçları, tarıma ve özel sektör şirketlerine yönelik olarak sosyal sukuk ihracı ile düşük karbonlu ekonomiye geçiş tahvili ihraçları gerçekleştirilmiştir.³⁹
- 2021 yılında bir banka kömürü ve kömürle ilişkili aktiviteleri finanse etmeyeceğini⁴⁰; bir diğer banka kömür yakıtlı termik santralleri ve kömür madenciliği yapan yeni projeleri finanse etmeyeceğini⁴¹; bir sigorta şirketi kömür yatırımlarını sigortalamayacağını ve bu işlerin poliçelerini yenilemeyeceğini beyan etmiştir.⁴²

Türkiye’de birçok banka çevresel ve sosyal risklerin yönetimi konusunda kapasite oluşturmakta ve uygulamalar geliştirmektedir. Sektör payı yüzde 62’yi bulan 15 banka tarafından proje ve müşteri özelinde risk değerlendirmesi yapmak üzere çevresel ve sosyal risk değerlendirme sistemi oluşturulmuştur. Büyük ölçekli bankalar başta olmak üzere bazı bankalar, skorlama, ısı haritası, stres testi, senaryo analizi gibi portföy düzeyinde analizler yapmakta ve kapasite geliştirmektedir.

Türkiye’nin iklim değişikliğinden olumsuz etkilenecek olması nedeniyle, hidroelektrik üretimi, enerji dağıtım ve ulaştırma altyapısı, tarımsal üretim, gıda sanayii ve bağlantılı sektörler açısından fiziksel risklerle karşı karşıya olan Türk bankacılık sektörü, Paris Anlaşması ve 2053 Net Sıfır Emisyon Hedefi çerçevesinde, fosil yakıtlara dayalı enerji üretimi, çimento, demir-çelik, alüminyum, gübre, ulaştırma ve inşaat sektörleri ve bunlarla bağlantılı sektörler üzerinden de geçiş risklerini yönetmek durumundadır.

Türkiye’de de sürdürülebilir bankacılığın yaygınlık kazandığı, çok sayıda bankanın kendi faaliyetleriyle ilgili elektronik fatura, internet bankacılığı, mobil ödeme gibi çevre dostu uygulamaları artırırken, sürdürülebilir finans yoluyla özellikle yurt dışından kaynak

³⁹ <https://www.bddk.org.tr/KurumHakkında/EkGetir/5?ekId=36>

<https://kalkinma.com.tr/biz-ne-yapiyoruz/yatirim-bankaciligi-ve-faaliyetleri/sermaye-piyasalari-danismanligi>

⁴⁰ <https://www.aa.com.tr/sirkethaberleri/finans/garanti-bbva-komuru-finanse-etmeyecek/663398>

⁴¹ <https://www.aa.com.tr/sirkethaberleri/finans/yapi-kredi-komur-yakitli-termik-santralleri-ve-komur-madenciligini-finanse-etmeyecek/665254>

⁴² <https://www.allianz.com.tr/TR/faaliyetlerimiz/bizden-haberler/allianz-turkiye-gri-standartlarindaki-ucuncu-surdurulebilirlik-raporunu-yayimladi.html>

elde ettiği ve bu kaynakları yurt içinde iklim değişikliğinin sınırlandırılmasına hizmet eden projelere destek olarak sunduğu görölmektedir. Kaynak temini sırasında, sürdürülebilir bankacılık konusunda çeşitli performans kriterlerini belli bir takvime ve belirlenen sürdürülebilirlik kriterlerinin üçüncü bağımsız kuruluşların denetim sonuçlarına bağlı olarak sağlayan bankalar sürdürülebilirlik odaklı sendikasyon kredilerinde maliyet avantajı elde edebilmektedir. Fon kullandırımı kapsamında ise, çevreci ve sürdürülebilirlik bağlantılı krediler, çevre dostu konut projelerine, enerji verimliliği ve yenilenebilir enerji, sürdürülebilir su yönetimi, çevreci taşımacılık, girişimci kadınlara destek gibi alanlarda sağlanmaktadır. Eylül 2021 itibarıyla Türk bankacılık sektörünün yenilenebilir enerji konusunda sağladığı 200 milyar TL (22,6 milyar dolar) tutarındaki yeşil finansman, sektörün toplam kredilerinin yüzde 4,9’una ve toplam aktiflerin yüzde 2,8’ine tekabül etmektedir.⁴³

Türkiye’de sürdürülebilirlik temalı (yeşil, sosyal vb.) tahvil/sukuk ihraçları, sürdürülebilir finansmana yönelik fon oluşturma çalışmalarına örneklerdir. TCMB verilerine göre, 2021 yılsonu itibarıyla bankacılık sektörünün 2016 yılından bu yana yaptığı ihraçların tutarı 3,8 milyar dolara ulaşmıştır (TCMB).⁴⁴ Bankacılık sektöründe artan çevresel, sosyal ve yönetim (ESG) odaklı yaklaşımlar ile bu hacmin artması beklenmektedir.

Uluslararası kuruluşlar ve çok taraflı kalkınma bankaları da sürdürülebilirlik odaklı projelere finansman sağlayabilmektedir. Ülkemizde bu tipteki projelere başta Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası (EBRD) olmak üzere Dünya Bankası, Avrupa Kalkınma Bankası, Fransız Kalkınma Ajansı ve Alman Sanayileşme Fonu gibi kuruluşlarca finansman sağlanmaktadır.⁴⁵

Genel olarak bakıldığında, Türk bankacılık sektörünün sürdürülebilirlik alanında farkındalık, kapasite ve uygulamalar açısından homojen bir görünüme sahip olduğunu söylemek güçtür. Bu çerçevede, çevresel ve sosyal sürdürülebilirlik alanındaki etkinlikleri açısından, Türkiye’de faaliyet göstermekte olan bankaların üç grupta değerlendirilmesi mümkün görünmektedir. Birinci grupta yer alan, çoğunlukla büyük ölçekli ve uluslararası piyasalar ile yakın ilişki içerisinde olan bankalar çevresel ve sosyal sürdürülebilirlik alanında kurumsal kapasite geliştirmiş olup aktif faaliyet göstermektedir. Toplam sektör payı yaklaşık

---

⁴³ a.g.e., s.9

⁴⁴ TCMB Mayıs 2021 Finansal İstikrar Raporu’nda Mayıs 2021 itibarıyla ihraç tutarı 2,7 milyar Amerikan Dolarıdır. https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/82b86baf-01ad-4eb1-a01d-2210c21fa37d/F%C4%B0R32_TAM+MET%C4%B0N.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=ROOTWORKS_PACE-82b86baf-01ad-4eb1-a01d-2210c21fa37d-nCNUPbu

⁴⁵ a.g.e., s.17

yüzde 60 civarında olan bu bankalar bir yandan ölçekleri sayesinde bu alanda kapasite geliştirme imkânına erişirken diğer yandan da sürdürülebilirliği bir itibar, uluslararası fonlara erişim ve yeni yatırım fırsat alanı olarak değerlendirmektedir.

Toplam sektör payı yüzde 15 civarında bulunan ikinci gruptaki bankalar ise, çoğunlukla orta ve küçük ölçekli bankalardan oluşmaktadır. Bu bankalar çevresel ve sosyal sürdürülebilirlik alanında belli ölçüde bilgi ve farkındalığa sahip olmakla birlikte, kısmi bir varlık göstermekte, uygulamalarını genel olarak uluslararası kuruluşlardan fon temini süreci ile sınırlı tutmaktadır. Toplam sektör payı yüzde 25 civarında olan üçüncü grup bankaların ise bu alanda henüz kapasite geliştirmediği ve dikkate değer bir etkinlik göstermediği gözlenmektedir. Türk bankacılık sektöründe sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir finansman konusunda farkındalığı, bilgi ve kurumsal kapasiteyi artırmak üzere BDDK çalışmalarına devam etmektedir.⁴⁶ Bu kapsamda:

- 2015 yılında IFC “Sürdürülebilir Bankacılık Ağı”na (Sustainable Banking Network - SBN) üyelik tesis edilmiştir.
- 2018 yılında “Türk Bankacılık Sektörü Sürdürülebilirlik Araştırması” gerçekleştirilmiştir.
- 2019 yılında enerji performansı yüksek konut finansmanını artırmak amacıyla söz konusu krediler için kredi-değer oranı yükseltilmiştir.
- 2020 yılında Basel Bankacılık Denetim Komitesi “İklimle Bağlantılı Finansal Riskler Görev Gücü”ne (TCFR) üye olunmuştur.
- 2021 yılında “Kredi Tahsis ve İzleme Süreçleri Rehberi” ile iklim risklerine ve çevresel kredilere yönelik politikalar geliştirilmesi konusunda bankalardan beklentiler ortaya konulmuştur.
- 2021 yılında Kurum bünyesinde “Sürdürülebilir Bankacılık Çalışma Grubu” oluşturulmuştur.
- 2021 yılında “Finansal Sistemin Yeşillendirilmesi Ağı”na (NGFS) üye olunmuştur.
- 2021 yılında “Sürdürülebilir Bankacılık Stratejik Planı” yayımlanmıştır.

Ayrıca SPK’ca 2020 yılında Kurumsal Yönetim Tebliğinde yapılan değişiklikle, “Sürdürülebilirlik İlkeleri Uyum Çerçevesi” belirlenmiş ve halka açık ortaklıkların gönüllü nitelikteki bu ilkelere uyup uymadıklarını “uy ya da açıkla” prensibiyle raporlamaları

---

⁴⁶ <https://www.bddk.org.tr/KurumHakkında/EkGetir/5?ekId=36>

- Yeşil dönüşümü desteklemek amacıyla ihtiyaçların belirlenmesi ve AB’de sağlanan teşvik unsurları da dikkate alınarak ulusal teşvik sisteminin gözden geçirilmesi,
- Ulusal Enerji Verimliliği Finansman Mekanizmasının geliştirilmesi,
- Türkiye’de yeşil finansmanın gelişimini sağlayacak ekosistemin güçlendirilmesine yönelik çalışmaların yürütülmesi,
- AB’nin ve uluslararası kuruluşların taksonomi mevzuatı dikkate alınarak yatırımların sürdürülebilirliğini belirlemeyi hedefleyen bir mevzuat hazırlığının yürütülmesi,
- Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından uluslararası sermaye piyasalarında gerçekleştirilmesi muhtemel bir yeşil veya sürdürülebilir tahvil ihracı kapsamında, “Sürdürülebilir Tahvil Çerçeve Dokümanı” hazırlıklarının tamamlanması,
- Yeşil Tahvil Rehberinin ve Yeşil Sukuk Rehberinin hazırlanması,
- Yeşil Sukuk alanında çalışmaların yürütülmesi,
- Sürdürülebilir bankacılığın geliştirilebilmesine yönelik bir yol haritası belirlenmesi,
- Türkiye’nin, yeşil dönüşüme yönelik uluslararası finansmana erişiminin geliştirilmesi amacıyla diplomatik ve teknik çalışmaların yapılması,
- Yeşil dönüşüm konusunda aday ülkelere yönelik AB finansman imkânlarına erişim amacıyla AB ve üye ülkeler nezdinde girişimde bulunulması,
- Çevre ve iklim değişikliği ile bağlantılı olarak uluslararası/AB ve ulusal tüm destek/finansman imkânlarına ilişkin bilgilerin derlenmesi,
- Avrupa Yeşil Mutabakatı hedefleri doğrultusunda mevcut finansman olanaklarından azami fayda sağlanması amacıyla bilgilendirme ve teşvik faaliyetlerinin yürütülmesi.

Hazine ve Maliye Bakanlığı ve Bakanlığın ilgili kuruluşları olan SPK ve BDDK Eylem Planı’nda yer alan 81 eylemin dördünden sorumludur. Bu çerçevede Hazine ve Maliye Bakanlığı, Türkiye’de yeşil finansmanın gelişimini sağlayacak ekosistemin geliştirilmesi, uluslararası sermaye piyasalarında gerçekleştirilmesi muhtemel bir yeşil veya sürdürülebilir tahvil ihracı kapsamında Sürdürülebilir Tahvil Çerçeve Dokümanı hazırlıklarının tamamlanması, ilgili kurumu SPK liderliğinde Yeşil Tahvil Rehberi ve Yeşil Sukuk Rehberi hazırlanması, Türkiye’nin yeşil dönüşüme yönelik uluslararası finansmana erişiminin geliştirilmesine yönelik girişimlerde bulunulması ve Avrupa Yeşil Mutabakatı

hedefleri doğrultusunda mevcut finansman olanaklarından azami fayda sağlanması amacıyla bilgilendirme, tanıtım, teşvik faaliyetleri yürütülmesi eylemlerinden sorumludur.⁴⁹

Hazine ve Maliye Bakanlığı bu sorumluluklar kapsamında 2021, 4. çeyreğinde önemli çalışmalar yürütmüştür. Bunların ilki, yeşil dönüşüme yönelik uluslararası finansmana erişimin geliştirilmesi eylemidir. Bu çerçevede Hazine ve Maliye Bakanlığı 22 Ekim 2021 tarihinde Dünya Bankası, EBRD, Almanya, Fransa ve BM ile yaklaşık 3,2 milyar dolarlık bir iklim finansman paketi ile ilgili mutabakat zaptı imzalamıştır. İmzalanan mutabakat zaptı çerçevesinde Bakanlık, 2022’den itibaren özel sektör, belediyeler ve kamu kurumları ile beraber iklim krizi ile mücadeleye yönelik projeler üretecek; ilgili kurumlara ve özel sektöre yol gösterecektir.⁵⁰ Bakanlık, 14 Aralık 2021 tarihli “İklim Değişikliği ve Kalkınma Raporu Beyin Fırtınası ve Danışma” toplantısında ilgili bakanlıkları Dünya Bankası ile buluşturarak kurumların iklim krizi ile mücadele için yürütmeyi planladıkları projeleri ve bütçeleri konusunda görüş alışverişi yapılmasını sağlamıştır. EIB ile de benzer bir süreç yürüten Bakanlık, EBRD, Asya Altyapı Yatırım Bankası (AIIB), Japonya Uluslararası İşbirliği Bankası (JICA) gibi uluslararası finansal kuruluşlar ile iklim yatırım fonları, küresel çevre fonu gibi çok taraflı iklim fonlarının sunduğu finansman olanaklarından yararlanma imkânları üzerinde çalışmaktadır.

Hazine ve Maliye Bakanlığı’nın sorumlu olduğu “Sürdürülebilir Tahvil Çerçeve Dokümanı” hazırlıklarının tamamlanması eylemi 12 Kasım 2021 tarihi itibarıyla gerçekleştirilmiştir. Uluslararası “Çevresel, Sosyal ve Yönetişim” tahvil piyasasında borçlanma işlemleri gerçekleştirilmesi amacıyla hazırlanan Sürdürülebilir Finansman Çerçeve Dokümanı Bakanlığın internet sitesinde yayımlanmıştır.⁵¹ Çerçeve Dokümanın, uluslararası sermaye piyasalarında Bakanlıkça gerçekleştirilebilecek yeşil, sosyal veya sürdürülebilir tahvil veya kira sertifikası türünden borçlanma işlemlerinde kullanılması amaçlanmaktadır.

Çerçeve dokümanda, Türkiye'nin iklim değişikliği taahhütlerinden Yeşil Mutabakat Eylem Planı'na kadar çeşitli konularda bilgiler yer almakta; ihraç edilecek yeşil, sosyal ve sürdürülebilir finansman araçlarına ilişkin genel bir çerçeve çizilmiştir. Hazine ve Maliye Bakanlığı Borçlanma Genel Müdürlüğü ihraç faaliyetlerine yönelik çalışmaları

---

⁴⁹ <https://ticaret.gov.tr/data/60f1200013b876eb28421b23/MUTABAKAT%20YE%C5%9E%C4%B0L.pdf>

⁵¹ <https://ms.hmb.gov.tr/uploads/2021/11/Republic-of-Turkey-Sustainable-Finance-Framework.pdf>

yürütmektedir. Yeşil Mutabakat Eylem Planı kapsamında Hazine ve Maliye Bakanlığının ilgili kurumu SPK'nın sorumluluğunda olan “Yeşil Tahvil ve Yeşil Sukuk Rehberi”nin yayınlanması ile ilgili hazırlıklar devam etmektedir. 3 Kasım 2021’de “SPK Yeşil Borçlanma Aracı ve Yeşil Kira Sertifikası Rehberi” taslak olarak kamuoyunun bilgisine sunulurak; paydaşların görüşlerine açılmıştır.⁵²

On Birinci Kalkınma Planı, 2021 Ekonomi Reformları Paketi ve Paris İklim Anlaşması öncelik ve eylemleri çerçevesinde, çevresel sürdürülebilirliğe olumlu katkı sağlayacak yatırımların finansmanının teşvik edilmesi için SPK, Sermaye Piyasası Kanunu md. 1 ve md. 128/e hükümleri uyarınca, düzenleyici çerçeve taslağı hazırlamıştır. “SPK Yeşil Borçlanma Aracı ve Yeşil Kira Sertifikası Rehberi Taslağı”⁵³ ile Türk sermaye piyasasında yeşil borçlanma aracı ve yeşil kira sertifikası ihraçlarının artması, şeffaflık ve dış değerlendirme (ikinci taraf görüşü/doğrulama gibi) yükümlülüklerinin yatırımcı güvenini pekiştirmesi ve sürdürülebilir kalkınmaya katkı veren projelere yatırım imkânlarının çeşitlendirilmesi hedeflenmektedir. Rehber, yeşil tahvil alanında finansal piyasalarda en yaygın kabul gören ve küresel standart haline gelen “Uluslararası Sermaye Piyasaları Derneği, (ICMA) Yeşil Tahvil İlkeleri esas alınarak hazırlanmış olup, aşağıdaki konularda düzenlemeler öngörmektedir.

- Yeşil Borçlanma Araçları ve Yeşil Kira Sertifikaları
- Yeşil Proje
- Yeşil Borçlanma Araçları Çerçeve Belgesi – Yeşil Kira Sertifikası Çerçeve Belgesi
- Dış Değerlendirme Hizmeti Veren Kuruluş

SPK, paydaşlardan gelen görüşler çerçevesinde, Rehberine son halini vermek üzere çalışmalarına devam etmektedir.

BDDK'nın sorumlu olduğu Türkiye’de sürdürülebilir bankacılığın geliştirilmesine yönelik yol haritasının belirlenmesi eylemi kapsamındaki “Sürdürülebilir Bankacılık Stratejik Planı” BDDK'nın 24 Aralık 2021 tarih ve 9999 sayılı Kararı ile kabul edilerek BDDK internet sitesinde yayımlanmıştır.⁵⁴

Sürdürülebilir Bankacılık Stratejik Planı kapsamında;

⁵² <https://www.spk.gov.tr/Duyuru/Goster/20211103/0>

⁵³ <https://www.spk.gov.tr/Sayfa/Dosya/1350>

⁵⁴ <https://www.bddk.org.tr/KurumHakkinda/EkGetir/5?ekId=36>

- Paris Anlaşması kapsamında Türkiye'nin taahhütlerinin ve ilan edilen plan ve politikalarının etkili şekilde hayata geçirilebilmesinde iklimle bağlantılı risk ve fırsatları etkin şekilde yönetebilen ve sürdürülebilir yatırım ve projeler için gerekli finansmanı uygun koşullarda sağlayabilen bir finans sektörünün tesis edilmesine,
- Avrupa Birliği Yeşil Mutabakatı ve “55'e Uyum Paketi” uyarınca sınırda karbon düzenlemesi mekanizmasının mali yükümlülükler doğurmaya başlayacağı ve Türkiye'nin ekonomik ve finansal sistemi için önemli bir geçiş tarihi olan 2026 yılından önce Türk bankacılık sektörünün AYM sürecine uyum sağlamasına,
- Başta bankacılık sektörü olmak üzere finansal sistemin giderek daha fazla maruz kalmaya başladığı iklim değişikliğine bağlı “fiziksel riskler” ile düşük karbon ekonomisine geçişe bağlı “geçiş riskleri”nin ölçülmesi, analiz edilmesi ve yönetilmesine yönelik eylemlere yer verilmiş olup;
- Sürdürülebilirlik başlığı altında küresel yatırım stratejilerinde yer alan çevresel, sosyal ve yönetim ölçütlerin Türk bankacılık sektörü tarafından daha fazla dikkate alınması ve bu sayede yurtdışı yeşil finans piyasalarından daha fazla faydalanılmasının amaçlanmakta olduğu ifade edilmiştir.⁵⁵

Yeşil Mutabakat Eylem Planı 2021 kapsamında yeşil dönüşüme yönelik teşviklere ilişkin çalışmalarla ilgili Sanayi ve Teknoloji Bakanlığının çalışmaları devam etmektedir. Cumhurbaşkanlığı Finans Ofisinin Yeşil Sukuk çalışmaları, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığının yeşil finansman kapsamında değerlendirilecek başlıklara yönelik “yeşil taksonomi” konusundaki hazırlıkları da devam etmektedir.

Türkiye’de daha çok bankalar ve banka dışı finans kurumlarının ağırlıklı olarak sermaye piyasalarından kaynak yarattığı bilinmektedir. Bunun dışında finans dışı denilen reel sektördeki ihraçların da dönemsel olarak arttığı ve genel olarak bir yükseliş trendinde olduğu görülmektedir. 2016 yılından 2020 yılına kadar gerçekleşen borçlanma aracı ihraçlarında bankaların payının arttığı, banka dışı finans kurumlarının ise payının giderek azaldığı görülmektedir.

Türkiye’de bankaların toplam ihraç tutarlarındaki payı 2016’da yüzde 67 seviyesindeyken 2020’de yüzde 85’e çıkmıştır. Reel sektörün toplamdaki payı ise 2020 yılında yüzde 3 ile sınırlı seviyededir. 2020 yılında 451 yerli fon toplam 40 milyar TL’lik

⁵⁵ <https://www.bddk.org.tr/Duyuru/EkGetir/902?ekId=810>

özel sektör borçlanma aracı portföyüne sahipken, toplam yerli yatırımcı, portföy değerinin yüzde 41'ine sahiptir.⁵⁶ Sürdürülebilir ihraca bakıldığında bankaların geçmiş yıllardan bu yana uluslararası piyasalarda işlem gören sürdürülebilir kaynaklardan borçlandığı gözlemlenmektedir.

Türkiye'de yeşil ve sürdürülebilir tahvil piyasasına 2016 yılında yurt dışında gerçekleştirdiği ihracı ile TSKB öncülük etmiştir. TSKB'nin 200 milyon dolarlık bu ilk ihracını aynı yıl 300 milyon dolarlık Rönesans Holdingin ihracı takip etmiştir.⁵⁷ Piyasada kamu ve özel sektör bankalarının etkinliği artmaktadır. Yurt içinde, geleneksel anlamda yeşil kaynağa veya faaliyete sahip olmayan şirketlerin de sürdürülebilirlik teması altında ihraçlar yapabileceğine bir örnek olarak, TKYB tarafından 2021 yılında bir doğalgaz dağıtım şirketine, 2 yıl vadeli 200 milyon TL'lik düşük karbonlu ekonomiye geçiş tahvili (*transition bond*) ihracı konusunda danışmanlık verilmiştir.⁵⁸ Yine 2021 yılında farklı bir ürün olarak; TKYB'nin fon kullanıcısı olduğu 50 milyon TL tutarındaki sukuk ihracından gelen fon, murabaha kredisi olarak tarım kooperatif birliğine kullanılmış; ikinci aşamada da kooperatif tarafından üyelerine aynı murabaha olarak kullanılarak önemli bir sosyal sukuk örneği gerçekleştirilmiştir.⁵⁹

SEDDK ise Paris İklim Anlaşması ve Yeşil Mutabakat Eylem Planını dikkate alarak sigortacılık ve özel emeklilik sektöründe iklim risklerinin etkilerini azaltmak ve yeşil dönüşümün sağlanması amaçlarıyla çeşitli aksiyonlar almıştır. İlk adım olarak, SEDDK'dan ve sektörden temsilcilerin katılımıyla bir çalışma grubu oluşturularak, sektörün söz konusu hususlarda sektörün mevcut uygulamaları ve ihtiyaçları ortaya çıkarılmıştır. Bunun yanında, iklim değişikliğinin olumsuz etkilerinin azaltılmasına katkı sağlamak amacıyla; Teknik Karşılıklar Yönetmeliğinde ve Sermaye Yeterliliği Hesaplamasına İlişkin Genelgede değişiklik yapılarak sigorta şirketlerinin yeşil finansal ürünlere yatırım yapması teşvik edilmiş, ayrıca, elektrikli araçlara trafik sigortası yapılırken prim avantajı sağlanmasına yönelik düzenleme yapılmıştır.

---

⁵⁶ Pamir, D. (2021), Türkiye Kalkınma ve Yatırım Bankası A.Ş., TSPB Türkiye Sermaye Piyasaları Kongresi 2021 Sunumu, 16 Kasım 2021

⁵⁷ Kanberoğlu, C. (2021), TSKB TSPB Türkiye Sermaye Piyasaları Kongresi Sunumu, 16 Kasım 2021

⁵⁸ Pamir, D. (2021), Türkiye Kalkınma ve Yatırım Bankası A.Ş., TSPB Türkiye Sermaye Piyasaları Kongresi 2021 Sunumu, 16 Kasım 2021 ve <https://kalkinma.com.tr/biz-ne-yapiyoruz/yatirim-bankaciligi-ve-faaliyetleri/sermaye-piyasaları-danismanligi>

⁵⁹ <https://www.iifm.net/frontend/general-documents/b387b56a6a4c664ff1fa2bc16f2ef1be1662443654.pdf>

Türkiye'nin Paris Anlaşması'nı onaylaması, 2053 Net Sıfır Emisyon Hedefi, Avrupa Yeşil Mutabakatı'na uyum çerçevesinde ilan ettiği Türkiye Yeşil Mutabakat Eylem Planı çerçevesinde kurumların/firmaların mevcut iş ve üretim modellerini, tedarik ve lojistik zincirlerini yeşil dönüşüm ve dögüsel ekonomi bakış ve uygulamalarıyla yeniden yapılandırmaları, ilave istihdam ve teknoloji yatırımları, sürdürülebilir ürün sertifikaları ve temiz üretim gibi konuları gündemlerine almaları gerekmektedir. Sınırdaki karbon düzenlemesi konusunda AB ile yoğun ticareti bulunan enerji ve kaynak yoğun sektörlerin gecikmeden gerekli adımları atmaları, daha az enerji yoğun sektörlerin de tedarik zinciri yönetimi kapsamında belli standartlarla karşılaşacaklarının farkında olmaları gerekmektedir.

3. PLAN DÖNEMİ PERSPEKTİFİ

26-27 Aralık 2022 ve 26-27 Ocak 2023 tarihlerinde gerçekleştirilen ve yukarıda verilmiş olan mevcut durum ve değerlendirmelerin başlangıç noktasını oluşturduğu Kalkınmanın Finansmanı Çalışma Grubu toplantılarındaki tartışmalar sürdürülebilirlik üzerinde yoğunlaşmış, teknolojik ve yeşil dönüşüm finansmanı küresel gelişmelerin de ışığında ön plana çıkmıştır. Toplantılar sonrasında meydana gelen Kahramanmaraş ve Hatay depremleri ile birlikte ülkenin finansman ihtiyacı, plan hazırlık döneminde öngörülemez şekilde artmış olsa da toplantılar sırasında öne çıkan sürdürülebilirlik temasının önemini kaybetmediği, özellikle de sürdürülebilirliğin bir bileşeni olan, afetler karşısında dirençlilik konusunun önümüzdeki dönemde belirleyici olacağı anlaşılmaktadır.

Yüz yüze gerçekleştirilen çalışma grubu toplantıları sırasında kalkınmanın finansmanı alanında belli konular ön plana çıkmış, politika önerileri de katılımcılar tarafından bu alanlara yönelik olarak ifade edilmiştir. Politika önerileri gerekçeleriyle birlikte aşağıda alt başlıklar altında sıralanmaktadır.

3.1. Politika Önerileri

Plan hazırlık dönemi sırasında katılımcılar tarafından sunulmuş önerileri politika koordinasyonu ve yönetim; veri, bilgi ve analiz; izleme ve değerlendirme; taksonomi, standartlar ve etiketleme; strateji geliştirme; destek tasarımı; finansmana erişim, yeni/yenilikçi finansal araçlar ve yeni kaynakların geliştirilmesi; düzenleme; farkındalık ve savunuculuk; kurumsal kapasite olmak üzere on ana başlık altında gruplandırmak mümkündür.

3.1.1. Politika Koordinasyonu ve Yönetişim

Merkezi yönetim çerçevesinde, devletin “sürdürülebilirlik” veya “etki” politikasının tasarımını ve ilgili çalışmaların koordinasyonunu sağlayacak bir yapı oluşturulmalıdır. Sürdürülebilir kalkınmanın finansmanı konusunda devletin öncelikleri belirleyici olmakta, bu önceliklerin katılımcı bir süreçle belirlenmesi ve tüm kamu, özel sektör ve sivil toplum paydaşları arasında iletişiminin yapılarak koordinasyonun sağlanması kaynakların verimli kullanılması açısından önem taşımaktadır. Sürdürülebilirlikle ilgili mevzuat çalışmalarının ve bu kavramların yürütücülüğünü ve savunuculuğunu yapacak merkezi bir kuruluş, hem ülkenin bu konudaki politikalarını ve eylem planlarını koordine

etme ve gerekli standartları/araçları sağlamada, kalkınma ekonomisi bağlamında fayda yaratacaktır.

Paydaşlar arası koordinasyonun sağlanabilmesi için, ilgili merkezi yapının altında faaliyet gösterecek, katılımcı bir süreci destekleyecek, çok paydaşlı bir yönetim/koordinasyon mekanizması tesis edilmelidir. Ulusal önceliklerin küresel gelişmelerle bağlantılı şekilde belirlenmesinin ve ilgili paydaşlar arasında koordinasyonunun gerek finansmana gerekse SKA'ya erişimi kolaylaştıracağı değerlendirilmektedir. Bu amaçla, bir “Koordinasyon Kurulu” yapısı altında konumlanabilecek bu yönetim mekanizması, ulusal ölçekte kalkınma finansmanının koordinasyonu ve kurumların finansman önceliklerinin SKA'yla hizalanmasına katkı sunmak amacıyla, kamu, özel sektör, sivil toplum kuruluşlarının yanında çok uluslu/bölgesel/ulusal finans kuruluşları ve ulus ötesi/uluslararası kalkınma kuruluşlarını da içeren bir yapıyı ifade etmektedir.

Ayrıca, ulusal kalkınma öncelikleri ile finans politika ve araçlarının entegrasyonuna ve kalkınmanın finansmanına katkı sağlayan ulusal/uluslararası kamu/özel finans akışlarının tamamlayıcılığının artırılmasına imkân tanıyacak yeni/yenilikçi bütünlük planlama araçlarının (Entegre Ulusal Kalkınma Finansmanı Çerçevesi – Integrated National Financing Framework) uygulanabilirliği de bu amaçla değerlendirilebilir.

3.1.2. Veri, Bilgi ve Analiz

Sürdürülebilir kalkınmanın finansmanına ilişkin veri açığı giderilmeli, veri şeffaflığı ve çeşitliliği sağlanmasına dair politikalar üretilmelidir. Sürdürülebilir finans faaliyetleri için ihtiyaç duyulan amaca uygun, kapsamlı ve güvenilir verilerin mevcut olmaması ya da bu nitelikteki mevcut verilere finansal kuruluşlar ya da ilgili otoriteler tarafından erişim sağlanamaması konularında açıklar olduğu tespit edilmektedir. Bu açıklar hâlihazırda tanımlama ve sınıflandırma alanında yaşanan sorunları derinleştirirken, mevzuat yetersizliği ya da teknik imkânsızlıklar nedeniyle mevcut bazı verilere erişim sağlanamamaktadır. Söz konusu veri açığı, sürdürülebilir finansla yönelik analiz ve değerlendirmeler yapılmasını, politikalar tasarlanmasını, ürün ve hizmetler geliştirilmesini ve etkili risk yönetimi uygulamalarını oldukça güçleştirmekte, “yeşil boyama” niteliğindeki faaliyetler için uygun zemin hazırlamaktadır. Bu nedenle, veri ihtiyacının başta bankacılık olmak üzere, finansal sistemin tüm paydaşlarını kapsayacak şekilde belirlenmesinde ve bu ihtiyacı gidermeye yönelik somut adımlar atılmasında büyük yarar bulunmaktadır.

Ulusal düzeyde ve düzenli olarak yapılacak bir “Kalkınma Finansmanı Analizi” çalışma çerçevesi oluşturulmalı, bu analiz SKA’nın finansmanına yönelik finansal akışları sistemik ve kategorik olarak haritalandırarak, SKA önceliklerini ve boşlukları izlemelidir. Kalkınma finansmanı alanı hızla değişen dönüşen bir alan olması nedeniyle yakından izlemeyi gerektirmektedir. Bu kapsamda ilgili politikaları ve uygulamaları, ulusal ve küresel düzeyde kurumsal öncelikleri, eğilimleri takip edecek, buna yönelik olarak da finansman ihtiyacını belirleyerek risk ve fırsatları izleyecek düzenli bir analiz çerçevesine ihtiyaç duyulmaktadır. İzleme ve değerlendirme süreçlerinin yatırımların finanse edilebilirliğini ve dayanıklılığını geliştirecek şekilde yürütülebilmesi için bilgi asimetrisini giderecek, veri eksikliğini tamamlayacak, yeni verilerin derlenmesini ve veri şeffaflığını sağlayacak mekanizmaların da ayrıca geliştirilmesi gerekmektedir. Yukarıda tarif edilen koordinasyon mekanizması içerisinde sağlayabilecek bu gibi bir çerçeve ile önceliklerin ve finansman kaynaklarının geliştirilmesinde güncelin yakalanması mümkün olabilecektir.

Yapılan bu veri analizleri ve izleme çalışmaları orta-uzun vadeli projeksiyon çalışmalarına entegre edilmelidir. Düzenli şekilde yapılacak olan “Kalkınma Finansmanı Analizi” çerçevesinde çok taraflı kalkınma bankaları, kalkınma finansmanı kuruluşları, kurumsal yatırımcılar gibi aktörlerin artan taahhütleri dikkate alınarak küresel kalkınma finansmanı potansiyeline ilişkin projeksiyon çalışmaları yapılmalıdır. Buradan hareketle, ulusal kalkınma öncelikleri doğrultusunda kalkınma finansmanı ihtiyaçlarının muhtemel fon akımları öngörülerini doğrultusunda değerlendirilmesini sağlayacak senaryo bazlı projeksiyonlar yapılmalıdır.

3.1.3. İzleme ve Değerlendirme

Ulusal düzeyde, ülke önceliklerini dikkate alan, SKA'ya ilişkin entegre izleme, değerlendirme, etki ölçümleme ve raporlama sistemleri kurulmalıdır. Böylesi bir izleme ve değerlendirme sistemi, bir yandan mevcut faaliyetlerin etkinliğini ve kaynak kullanımının verimliliğini ölçerken, diğer taraftan da ilgili yatırım alanında sağlayacağı şeffaflık yoluyla finansman imkânlarının artırılmasına katkı sağlayacaktır. Kalkınma finansmanı alanındaki gelişmeler de bu çerçevede değerlendirilmelidir. Oluşturulacak raporlama standartlarının KOBİ’ler üzerindeki muhtemel mali yükü göz önünde bulundurulmalı ve KOBİ’lerin uyumu için gerekli teknik ve finansal destek verilmelidir.

3.1.4. Taksonomi, Standartlar ve Etiketleme

Uluslararası ilke ve standartlar, iyi uygulama örnekleri ve ulusal ihtiyaçlar dikkate alınarak, sürdürülebilir finans uygulamalarına yönelik asgari standartları ve beklentileri ortaya koyan rehberler oluşturulmalıdır. Finansal paydaşların sürdürülebilirliğin finansmanı konusunda ortak bir anlayışa getirilmesinin, standartların belirlenmesinin risk algısının azaltılması ve öngörülebilirliğin artırılması yoluyla finansman imkânlarının geliştirilmesine, finansmanın izlenebilir ve karşılaştırılabilir olmasına katkı sağlayabileceği, böylelikle de politika yapımını kolaylaştıracağı, “yeşile boyama”nın önüne geçebileceği değerlendirilmektedir. Paydaşlar arasında, özellikle bankaların sürdürülebilir finans alanındaki yapılanmaları, strateji ve politikaları, ürün ve hizmetleri, risk yönetimi ve raporlama uygulamaları bankaların ölçeğine, fonksiyon türüne (mevduat, kalkınma, yatırım, katılım), uluslararası entegrasyon düzeyine ve genel vizyon ve stratejilerine bağlı olarak önemli ölçüde değişiklik gösterebilmekte, farklı kapsam ve karmaşıklık düzeylerinde bulunmaktadır. Bu alandaki karmaşıklığın giderilmesi sürdürülebilir kalkınmaya finansman sağlanmasına olumlu katkı yapacaktır. Ayrıca, finansal otoriteler tarafından sürdürülebilir finans alanında yönlendirme yapılmasına, beklentilerin ortaya konulmasına ve belirsizliklerin azaltılmasına yönelik bir ihtiyaç olduğu hususu hem piyasa oyuncuları hem de uluslararası kuruluşlar tarafından da dile getirilmektedir. Bu nedenlerle, sürdürülebilir finans alanında asgari yapılanma ve uygulamaların hayata geçirilmesi amacıyla, bankacılık sektörü için kurumsal yönetim ve risk yönetimi konuları başta olmak üzere çeşitli konularda yol gösterici rehberlerin oluşturulması standartlaşma ve gelişim açısından büyük katkı sağlayacaktır.

Sürdürülebilir kalkınmanın finansmanı alanında ulusal ölçekte ortak kavramsal çerçevenin geliştirilebilmesi ve yaygınlaştırılması amacıyla bir terminoloji/taksonomi çalışması yapılmalıdır. Küresel gelişmeler doğrultusunda yatırımların sürdürülebilir ve yeşil alanlara yönlenmesine yardımcı olacak bir taksonominin AB taksonomisi dikkate alınarak hazırlanması, bu hazırlığın Türkiye'nin mevcut durumu da göz önünde bulundurularak aşamalı olarak tasarlanması ve hayata geçirilmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Başlangıç aşamasında piyasaya girişi kısıtlamayacak bir taksonomi içerisinde geçici olarak “yeterince yeşil olmayan” (not-so-green) faaliyetlerin de ele alınmasının piyasanın gelişmesini ve dönüşümünü destekleyeceği değerlendirilmektedir. Ancak böylesi bir yaklaşımın yeşile boyama riski taşıması nedeniyle, bunu engelleyecek

netlikte bir tanımlamanın yapılması ve uygun göstergelerin belirlenmesi gerekmektedir. Bu çalışmalar için İklim Şûrası'nda da önerildiği gibi bir teknik uzman grubunun oluşturulması, bu grubun yürüteceği standart belirleme, ölçüm ve raporlama faaliyetlerinin tek seferlik değil, belirli aralıklarla yapılması faydalı görülmektedir.

Uluslararası standartlarda olduğu gibi, ulusal standartlar ve bu standartlara bağlı düzenlemeler oluşturulurken yalnızca çevresel göstergeler üzerine odaklanılmaması, sosyal prensipler ve yönetim prensipleri üzerine de çalışılması gerekmektedir. Bu çalışmalar tedarik zinciri perspektifiyle ele alınmalı, özellikle ihracatçı sektörler ve değer zincirlerinin öncelikli olarak uyum sağlamasını kolaylaştıracak tedbirler alınmalıdır.

Kamu bütçesinde uygulanmak üzere SKA etiketleme yaklaşımına geçilmelidir. SKA etiketlemesi yoluyla kamu kaynaklarının tahsisi ve kullanımının, plan politika ve hedefleri doğrultusunda önceliklendirilmesi ve kamu mali planlama, yönetim ve kontrol sistemlerinin SKA'yla hizalanması mümkün olabilecektir. Bu etiketleme aynı zamanda görünürlüğün sağlanması açısından da faydalı olacaktır. Bu çerçevede kamu kurumlarının stratejik, teknik ve finansal planlama süreçlerinde kullanılan araçların ve rehberlerin (kamu yatırım rehberi, stratejik planlama rehberi vb.) SKA'nın plan-bütçe süreçlerine entegrasyonuna imkân tanıyacak şekilde iyileştirilmesi ve gözden geçirmelerinin de yapılması destekleyici olacaktır.

Etki Ölçümü ve Yönetimi Standartları oluşturulmalı, teşvik edilmeli ve uygulaması zorunlu kılınmalıdır. Etki yatırımı kalkınma finansmanı alanında yeni ve hızla gelişen bir alan olarak göze çarpmaktadır. Etki yatırımının en önemli özelliği, proje/yatırım süresince etki ölçümü ve yönetiminin yapılması ihtiyacıdır. Yatırımın en başında stratejik olarak hedeflenmiş olan olumlu etkilerin yanında, istenmeyen olumsuz etkiler de izlenerek bu etkilerin yönetimine azami önem gösterilir. Etki yatırımında sosyal ve çevresel etki projenin/yatırımın stratejisi içinde yer aldığından ölçülmesi ve raporlanması kritiktir. Etkinin ölçülmesiyle yatırımın sonuçların ve karşılaşılabilecek riskin yönetilmesi de kolaylaşmaktadır. Şeffaf veri kaynakları ve etki ölçüm standartlarıyla ortaya konacak etki analizleri, özellikle etki yatırımcılığı alanında kaynakların harekete geçirilmesinde etkili olacak, projeyi/yatırımı ölçeklendirmeyi mümkün kılarak finansmanın geliştirilmesine katkı sağlayacaktır.

3.1.5. Strateji Geliştirme

Kalkınma hedeflerine yönelik sektör spesifik stratejiler belirlenmeli ve çalışmalar yapılmalıdır. Ulusal kalkınma önceliklerinin belirlenmesinin yanında, bu önceliklerin ve küresel gelişmelerin (ör. Avrupa Yeşil Mutabakatı kapsamındaki Sınırdaki Karbon Düzenleme Mekanizması) öne çıkan sektörlerde, sektör spesifik olarak kalkınma hedeflerine yönelik stratejiler belirlenmeli, yol haritaları çıkarılmalıdır.

3.1.6. Destek Tasarımı

Kamu kaynakları, diğer finansman kaynaklarının sürdürülebilirliğin finansmanı alanına doğru geçişini destekleyecek şekilde konumlandırılmalıdır. Bu amaçla, yatırım yapmanın maliyetini veya riskini azaltmak için destek ve teşvik mekanizmaları sürdürülebilir kalkınma önceliklerini de dikkate alacak şekilde artırılmalı ve güçlendirilmelidir. Devlet teşviklerinin sürdürülebilir faaliyetleri destekleyecek şekilde tasarlanması kurumsal yatırımcıları da bu alana çekmekte fayda sağlayabilecektir.

Kalkınmanın tabana yayılması için KOBİ tanımı içerisinde yer alan mikro ölçekli işletmelere özel politika ve destek mekanizmaları oluşturulmalıdır. Türkiye'deki işletmelerin yüzde 99,8'ini istihdamın ise yüzde 76,7'sini oluşturan KOBİ'lerin sürdürülebilir kalkınmadaki önemi göz önünde bulundurularak, KOBİ'lerin bu alanda desteklenmesi sağlanmalıdır. KOBİ'ler içerisinde de özellikle mikro KOBİ sınıfında yer alan esnaf ve sanatkârların diğer küçük ve orta ölçekli işletmelere nazaran kurumsal yapılarının olmamasından dolayı bu kesimin ayrı olarak değerlendirilmesinde fayda görülmektedir.

Özel sektörün finansman yaratma kapasitesini ulusal/bölgesel ve çok uluslu finans kuruluşları tarafından destekleyecek finansal mekanizmalar geliştirilmelidir. Sürdürülebilir tahvil ihracı başta olmak üzere, özel sektörün SKA perspektifinden gelişkin olan finansman potansiyelinin gerçekleşebilmesine yönelik politikalar geliştirilmeli, böylelikle özel sektörün SKA'nın finansmanına olan katkıları artırılmalı, ihtiyaç duyulan kalkınma finansmanı imkânları genişletilmelidir.

Tedarik zinciri yönetimi yoluyla KOBİ'lerin SKA süreçlerine dâhil edilmesini teşvik edecek yöntemler geliştirilmelidir. SKA perspektifini iş modellerine entegre etmeye yönelik çalışmalar yürüten, tedarik zincirleri, bayi ve dağıtım ağlarıyla gelişkin ekosistemlerin sürükleyicisi konumundaki kurumsal şirketlerin, ekosistemlerinde yer alan

KOBİ'leri sürece dâhil etmelerini kolaylaştıracak kurumsal kapasite yaratmaya yönelik politikalar, destek mekanizmaları ve finansman modelleri geliştirilmelidir.

Sosyal ve çevresel konularda gerekli yatırım ve faaliyetlerde bulunan işletmelere yönelik uygun etiketleme sistemi geliştirilerek bu işletmelere çeşitli avantajlar (vergi, SGK prim avantajı, devlet desteklerinde ek kaynak vb.) sağlanmalıdır.

Ulusal desteklerle ilgili projelerin çevre ve iklim etkileri (örn. karbon salımı) üzerine bir ön çalışma şartı aranmalıdır. Türkiye'nin 2053 yılı için belirlediği "Net Sıfır Emisyon Hedefi" doğrultusunda, AB Yapısal Fonları kapsamında finanse edilecek projelerde aranan "daha yeşil ve düşük karbonlu bir Avrupa'ya geçiş" yardımcı koşuluna benzer şekilde, proje yararlanıcılarının çevresel etki ve karbon salımı konusunda üzerinde önceden çalışmaların talep edilmesi, hedeflerin desteklenmesi ve faaliyetlerin bu doğrultuda izlenmesi konusunda fayda sağlayacaktır.

3.1.7. Finansmana Erişim, Yeni ve Yenilikçi Finansal Araçlar ve Kaynakların Geliştirilmesi

Kalkınmanın finansman ihtiyacının karşılanması ancak kamu, özel, ulusal ve uluslararası tüm kaynakların koordineli bir şekilde bu alana yönelmesi ile mümkün olacaktır. Bu nedenle özel finansman kaynaklarının alana çekilmesini sağlamak öncelikler arasında gelmektedir. Bunu sağlayabilmek için kamu kaynaklarının ve resmi kalkınma fonlarının öncülük yapması gerekli görülmektedir. Ayrıca, Türkiye'nin kalkınma finansmanı kuruluşlarından temin ettiği iklim finansmanı hacminin artırılmasına yönelik girişimler de artırılmalıdır.

Kalkınma ve iklim finansmanı kaynaklarının çoğaltılmasında firmaların borçluluğu göz önünde bulundurulmalı, finansmanda hibe payının artırılmasına yönelik çalışmalar yapılmalıdır.

İlgili ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşların uzmanlık alanları ve deneyimleri doğrultusunda, kalkınma finansmanı alanında kamu, özel sektör, akademi, uluslararası kuruluşlar ve sivil toplum kuruluşları işbirliğinde katalitik, tekrarlanabilir ve ölçeklendirilebilir pilot uygulamalar/girişimler hayata geçirilmeli, mevcut girişimlerin etki alanları/düzeyleri artırılmalıdır.

Finans sektöründe, sermaye piyasası araçları dâhil yenilikçi finansman mekanizmaları/enstrümanları geliştirilmelidir. Kalkınma finansmanı hacmine bakıldığında ihtiyaçlarla mevcut kaynaklar arasında önemli bir fark olduğu görülmektedir. Bu farkın kapatılması ve özellikle de özel sektör finansmanının geliştirilmesi için finansman alanında ciddi bir dönüşüm sürecinin planlanması ve desteklenmesi gerekmektedir. Bu çerçevede Sosyal Etki Tahvili (Social Impact Bond) veya Kalkınma Etki Tahvili (Development Impact Bond) gibi araçları da içerecek şekilde yenilikçi finansman araçları geliştirilmeli ve finansman sistemine entegre edilmelidir. Ayrıca, ürün geliştirmenin yanında, geliştirilen ürüne verilecek satış kanalı desteğinin de ürünün yaygınlaştırılmasında önemli bir strateji olduğu değerlendirilmektedir. Böylelikle yalnızca nitelikli kurumsal yatırımcılara (portföy yönetim şirketleri yönetimindeki fonlar, sigorta şirketleri vb.) değil, bireysel yatırımcılara da ürünlerin satışı yapılabilecektir.

Kamu ve özel sektörün yeşil tahvil başta olmak üzere sürdürülebilirlik fonları bağlamında taşıdığı potansiyelin ortaya konmasına ilişkin çalışmalar yapılmalıdır. Türkiye'nin sürdürülebilirlik fonlarına (hibe dâhil) erişiminin artırılması, dış kaynak/fon yapısının vade ve maliyet açısından iyileştirilmesi, kaynak/fon-yatırım eşleşmesinin sağlanması açısından önem taşımaktadır. Bu nedenle hem kamu hem de özel sektör potansiyelinin belirlenmesi bir başlangıç noktası olması açısından kritiktir. Böylelikle ilgili öncelikli politika, mevzuat, düzenleme ve destek mekanizmalarının belirlenmesi mümkün olabilecektir. Kamu kurumları ve kamu iktisadi teşekküllerinin stratejik planlarından yola çıkılarak, yatırımların sağlayacağı uzun dönemli faydaların ortaya konulması ve sürdürülebilirlik alanındaki finansal araçların bu kapsamda değerlendirilmesi de mümkün ve gerekli görülmektedir. Ayrıca, yeşil dönüşüme yönelik finansmanda, TL finansmanın ön plana çıkarılması ve TL tahvil piyasasının gelişiminin desteklenmesi amacıyla, çeşitli mekanizmaların geliştirilmesi için çalışmalar yapılmalıdır.

“Zorunlu Afet Sigorta Mekanizması” geliştirilmelidir. Kahramanmaraş ve Hatay depremlerinin ortaya çıkardığı bu finansman mekanizması ihtiyacı tüm afetleri kapsayan, yalnızca özel yatırımları değil tüm kamu altyapı ve üstyapı varlıklarının sigortalanmasına imkân sağlayan, ulusal seviyede yaygınlaştırılmış bir mekanizma haline getirilmeli ve bunun için gerekli mevzuat hazırlığı yapılmalıdır.

Emeklilik fonlarının bir etki fonuna aktarılması sağlanmalıdır. Küresel örneklerden de görülebileceği üzere, emeklilik fonları kalkınmanın finansmanına katkı

sağlayan kaynaklar arasında yer almaktadır. Sürdürülebilir yatırımların uzun vadeli pozitif getirisi bu fonların yapılarıyla da örtüşmektedir. Türkiye’de de emeklilik fonlarının yüzde 1 veya yüzde 2’sinin, anayasal haklar da gözetilmek kaydıyla, etki fonlarına aktarılması yoluyla kalkınma finansmanı için bir kaynak oluşturulabileceği değerlendirilmektedir.

Sahipsiz/hareketsiz varlıkların bir etki fonuna aktarılmasını sağlayacak gerekli düzenlemeler yapılmalıdır. Uzun yıllar sahiplerinden ayrı kalmış para, yatırım veya sigorta poliçelerinden oluşan hareketsiz hesapların, anayasal haklar gözetilerek, bir etki fonuna aktarılması sosyal ve çevresel sorunların çözümü için istikrarlı bir kaynak yaratabilecektir.

Küçük ve etki odaklı işletmelere/girişimlere finansman sağlamak amacı ile gelir bazlı finansman (Revenue -based financing) modeli geliştirilmelidir. Alternatif ve yenilikçi finansman araçları bağlamında, etki yatırımı ve sosyal girişim finansman modellerine vergi düzenlemesi getirilerek gelir bazlı finansman modellerinin geliştirilmesi, sermaye yatırımı ya da bankalardan kredi alamayan küçük ölçekli sosyal girişimlere ve etki odaklı girişimlerin finansmana erişiminin kolaylaştırılmasını ve daha fazla bireyin ve kurumun bu tür girişimlere yatırım yapmasını sağlayacaktır.

3.1.8. Düzenleme

Sosyal Girişimcilik mevzuatının ve teşvikleri hayata geçirilmelidir. Mevzuatımızda olmayan ve fakat ülkemiz için büyük potansiyel teşkil eden sosyal girişimcilik kavramının kanunda tanımlanması ve düzenlenmesi yoluyla bu alana yeni finansman akışının geliştirilmesi ve âtıl kaynakların devreye alınması mümkün olacaktır.

3.1.9. Farkındalık ve Savunuculuk

Ulusal öncelikler doğrultusunda belirlenmiş olan sürdürülebilir kalkınma hedeflerine yönelik finansmanın geliştirilmesi, kaynakların sonuç odaklı ve etkin şekilde harekete geçirilmesi ilgili tüm paydaşların eşgüdümü faaliyetini zorunlu kılmaktadır. Bu nedenle paydaşların en kapsayıcı şekilde bir araya getirilmesi ve farklı aktörlerin farklı alanlardaki eylemlerinin birbirlerini destekleyecek şekilde harmonize edilmesi gerekmektedir. Bu eşgüdüm, kapsayıcı politika tasarımı ve koordinasyonun yanında, tasarlanacak farkındalık artırma ve savunuculuk faaliyetleriyle de desteklenebilecektir. Bu amaçla ihtiyaç duyulan farkındalık artırma ve savunuculuk faaliyetleri aşağıda sıralanmaktadır:

- Finansal okuryazarlığın güçlendirilmesi çalışmalarına benzer şekilde, kalkınma hedeflerine yönelik bilgi ve ilgi düzeyini artırıcı kampanyalar düzenlenmelidir.
- Türkiye’de kalkınmanın finansmanında rol alan kilit finans sağlayıcılara yönelik (kamu, finans ve finans dışı özel sektör, finans kuruluşları vb.) finansman öncelikleri, araçları ve akımlarında eşgüdüm ve tamamlayıcılığın sağlanması amacıyla savunuculuk faaliyetleri yürütülmelidir.
- Yatırımcılar ve finansman açığı olan kurumlar için kural koyucu kurum/kuruluşların, yerel yönetimlerin, meslek örgütlerinin, finans kuruluşlarının ve ilgili kamu kurum/kuruluşlarının yükümlülükler, haklar, destek ve teşvik mekanizmaları ile ilgili bilgi paylaşımı yaptığı tek durak hizmeti verecek bir çevrimiçi platform oluşturulmalıdır.
- KOBİ’lerin finansmana erişimini kolaylaştırmak amacıyla uygun danışmanlık ve rehberlik hizmetlerini sağlayacak bir kurumsal kapasite geliştirilmeli ve güçlendirilmelidir.
- SKA odaklı analiz, planlama ve koordinasyon süreçlerinin etkinleştirilmesine katkı sunulması amacıyla kamu kurumlarında ve şemsiye kuruluşlar öncelikli olmak üzere özel sektör kuruluşlarında farkındalık oluşturma ve kapasite geliştirme faaliyetleri düzenlenmelidir.

3.1.10. Kurumsal Kapasitenin Geliştirilmesi

Finansal kuruluşların kapasiteleri sürdürülebilirlikle bağlantılı risk ve fırsatları etkili bir şekilde yönetmeleri, faaliyetlerini sürdürülebilir bir şekilde planlamaları ve ilgili raporlamaları yapmalarını sağlayacak şekilde geliştirilmelidir. Başta iklim değişikliği olmak üzere sürdürülebilirlikle bağlantılı risk ve fırsatların etkili bir şekilde yönetilebilmesi finans sektörünün yeşil kalkınma sürecine gerekli desteği verebilmesi açısından kritik bir önem taşımaktadır. Etkili risk yönetimi uygulamaları risklerin uygun şekilde fiyatlandırılabilmesini sağlayarak kaynak tahsis sürecinin etkinliğini artıracak, sektörün fon yaratma kapasitesini de geliştirecektir. Bu bakımdan, sürdürülebilirlikle bağlantılı risklerin yönetimi için metodolojiler ve araçlar geliştirilmesi, finansal kuruluşların bu alanda kapsamlı ve uygulanabilir risk yönetimi planları oluşturmaları, risk yönetimi uygulamalarına dair iyi uygulamaların teşvik edilmesi ve finansal otoriteler nezdinde de söz konusu risklerin anlaşılmasına, analizine ve takibine yönelik kapasite geliştirilmesi önem taşımaktadır.

Sürdürülebilir kalkınma önceliklerinin yerelde sahiplenilmesini sağlamak üzere, yereldeki aktörlerin kurumsal kapasitesi geliştirilmelidir. Yerel Yönetimler, Kalkınma Ajansları ve Bölge Kalkınma İdareleri ile bakanlıkların ve bağlı kuruluşların taşra teşkilatlarında SKA'ların plan-bütçe ekseninde entegrasyonuna imkân tanıyacak şekilde kurumsal kapasitelerin ve planlama/bütçeleme araçlarının geliştirilmesi SKA uyumlu faaliyetlerin sahada sahiplenilerek uygulanmasına katkı sağlayacak, böylelikle kaynakların etkili şekilde harekete geçirilmesine katkı sağlayacaktır.

4. SONUÇ VE GENEL DEĞERLENDİRME

Dengeli bir büyümeyi ve bireylerin esenliğini artırmayı ifade eden kalkınma kavramının çok bileşenli yapısı bu alanda izlenmesi gereken politikaların kapsamını genişletmekte, politikalar arası etkileşimi izlemeyi zorunlu kılmaktadır. Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarının sağladığı çerçeve ulusal ve uluslararası düzeyde kolaylaştırıcı bir rol oynamakta, kalkınma çabalarının eşgüdümünü sağlamaktadır. Sürdürülebilir ve krizler karşısında dirençli bir kalkınmayı önceliklendiren bu çerçeve ekonomik ve ekolojik sistemlerin sürdürülebilirliğini birlikte ele almaktadır.

Covid-19 sürecinde SKA göstergelerinde ve kalkınma finansmanında ortaya çıkan boşluklara rağmen gündemin kendisi dirençliliğini ispat etmiş, sürdürülebilirliğin tüm politika alanlarıyla olan ilişkisi daha güçlü şekilde ifade edilmeye ve izlenmeye devam edilmiştir. Bu çerçeveyi güçlendiren uluslararası finansal standartların da hızla çoğaldığı ve derinleştirildiği görülmektedir. Uluslararası kabul gören ve Türkiye'den de ilgili kurumların tarafı olduğu Ekvator Prensipleri, Sorumlu Bankacılık Prensipleri, Sürdürülebilir Sigortacılık Prensipleri, Sorumlu Yatırım Prensipleri, IFC Performans Standartları, Etki Yönetimi Çalışma Prensipleri gibi çerçeveler bu girişimlere örnek olarak verilebilir.

SKA'lar arasında yer alan ve tüm SKA'lar ile doğrudan ya da dolaylı olarak bağlantılı olan iklim eylemi alanının ise özellikle son dönemde genişlediği ve anaakımlaşan iklim politikaları aracılığı ile küresel düzeyde yeni bir iklim rejimi tanımlandığı görülmektedir. Uluslararası ticaretten, Ar-Ge, sanayi ve istihdam politikalarına kadar genişleyen bu alanda finans akımlarının da bu doğrultuda değiştiği ve politikaların doğrultusunu etkilediği görülmektedir. İklim değişikliği kaynaklı fiziksel riskleri ve dolaylı/düzenleme risklerini yönetmeyi amaçlayan yaklaşımların sürdürülebilirlik çerçevesi içerisinde derinleştiği görülmektedir. Finansal İstikrar Kurulu altında oluşturulan İklimle Bağlantılı Finansal Açıklamalar Görev Gücü, Basel Bankacılık Denetim Komitesi altında çalışan İklimle Bağlantılı Finansal Riskler Görev Gücü, Finansal Sistemin Yeşillendirilmesi Ağı gibi uluslararası girişimler kurumlar arasındaki işbirliğini ve eşgüdümü sağlamak üzere düzenleyici çerçeveler, denetleme mekanizmaları ve metrikler üzerine çalışmaktadır.

İklim finansmanı hacminin genişlemesine, yeşil finansman araçlarının artmasına rağmen, kalkınma finansmanında olduğu gibi ihtiyaçlar ve mevcut kaynaklar arasındaki fark açılmaya devam etmektedir. Özellikle iklim eylemi göz önünde bulundurulduğunda, finansman hacminin yeterince hızlı genişlememesi, iklim değişikliğinin etkilerine karşı

uyumu destekleyecek faaliyetlerin finansmanının, emisyon azaltımı için sağlanan finansmanın oldukça gerisinde kalması ve iklim finansmanında hibe payının yüzde 9'u aşmaması iklim krizinden en çok etkilenen ve borç krizi içerisinde olan en az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin finansmanında ortaya çıkan sorunlar olarak değerlendirilmektedir. Bu sorunların aşılabilmesi için finansal sistem içerisindeki tüm faaliyetleri dikkate alan, belli alanlarda finansal kaynakların harekete geçirilmesiyle ortaya çıkabilecek istenmeyen olumsuz etkileri ve kayıp/kaçakları engelleyecek/kontrol edebilecek bütünsel stratejilerin tasarlanması; kısa dönemli kârlar yerine orta-uzun dönemli sürdürülebilir kazanımları hedefleyen, etkileri değer zinciri boyunca izleyebilen ve ekosistemdeki tüm aktörlerin ortak çalışması yoluyla yeni finansman ve iş modellerinin ortaya konulmasını hedefleyen yeni finansal bir paradigmaya geçiş önerilmektedir.

Ağırlığını gittikçe artıran sürdürülebilirlik gündemi ve yeni küresel iklim rejimi Türkiye'de karşılığını bulmuş, bu yöndeki resmi girişimlerin sayısı ve kapsayıcılığı artmıştır. On Birinci Kalkınma Planı döneminden bu yana Türkiye bir yandan SKA'lar kapsamında ilerlemeye ihtiyaç duyulan alanlardaki faaliyetlerine yoğunlaşmış, bu anlamda önceliklerini belirlemeye yönelik çalışmalar yapmıştır. Bu doğrultuda öne çıkan alanlar teknoloji ve iletişim, ulaşım, yenilenebilir enerji ve alternatif enerji, eğitim, sağlık hizmetleri, yiyecek ve içecek, tüketim ürünleri, altyapı ve finans olarak sıralanmaktadır.

Sürdürülebilirliğin finansal sistem üzerindeki etkileri ve küresel gelişmeler ilgili kurumlar tarafından yakından takip edilmekte, bu gündemle uyum sağlamayı kolaylaştıracak düzenleyici çerçeve üzerinde çalışmalar devam etmektedir. TBB tarafından Bankacılık Sektörü için Sürdürülebilirlik Kılavuzu güncel bir başvuru belgesi olarak yayımlanmış, BDDK tarafından ise Sürdürülebilir Bankacılık Stratejik Planı hazırlanmıştır. Yeşil Borçlanma Aracı ve Yeşil Kira Sertifikası Rehberi ile Yeşil Tahvil ve Yeşil Sukuk Rehberi hazırlık çalışmaları SPK tarafından sürdürülmektedir. Yurtiçine yönelik çalışmalar devam ederken ilgili kurumların TCFD, SBN, TCFR, NGFS gibi uluslararası sürdürülebilir ve yeşil finansman ağları arasında da yer aldıkları görülmektedir. Ayrıca Türkiye sürdürülebilir finansman araçlarını da çeşitlendirmekte, yeşil tahvil, yeşil kira sertifikası, sosyal sukuk ihracı gibi girişimlerle sürdürülebilir kalkınma finansman imkânlarını geliştirmektedir.

Diğer taraftan “yeşil dönüşüm” gündeminin özellikle Avrupa Yeşil Mutabakatı'nın Türkiye ekonomisine doğrudan etkilerinin boyutu nedeniyle derinleştiği bir süreçten de geçilmekte olduğu görülmektedir. Ticaret Bakanlığı koordinasyonunda, ilgili tüm

Bakanlıkların ve diğer kurumların katkılarıyla hazırlanan, yol gösterici nitelikte olan ve öncelikli eylemleri belli bir takvim çerçevesine oturtan Yeşil Mutabakat Eylem Planı hazırlanmış; aynı çatı altında, ilgili bakanlıkların koordinasyonunda oluşturulan 19 ihtisas çalışma grubu aracılığıyla tematik çalışmalar derinleştirilmeye devam edilmektedir. Yeşil Finansman Eylem Planının bileşenleri arasında ele alınmış, bu kapsamda yeşil dönüşümün finansmanın geliştirilmesi amacıyla yürütülmesi hedeflenen çalışmalar sıralanmış ve takvime bağlanmıştır.

Türkiye'nin Paris Anlaşması'nı onaylaması ve 2053 yılına kadar net-sıfır olmayı hedeflediğini açıklamasının ardından 2021 Şubat ayında toplanan ilk İklim Şûrası ise Yeşil Finans ve Karbon Fiyatlama Komisyonu da dâhil olmak üzere 9 tema altında toplanmış, Yeşil Mutabakat Eylem Planı ile uyumlu şekilde alınan 10 adet tavsiye kararı çerçevesinde çalışmalara devam edilmektedir.

Bu süreçte gerek Dünya Bankası tarafından yayımlanan Ülke İklim ve Kalkınma Raporu, gerekse yurtiçinde faaliyet gösteren bağımsız araştırma kurumları aracılığı ile yapılan çalışmalar Türkiye'nin resmi olarak belirlediği 2053 net-sıfır hedefine yönelik eylemlerin ihtiyaç duyacağı finansmana ilişkin bazı öngörülerde bulunmaktadır. Bu raporların ortaya koyduğu üzere, net-sıfır doğrultusunda yalnızca emisyonların azaltılması değil, iklim kaynaklı afetler başta olmak üzere, gelecekteki muhtemel afetlere karşı dayanıklı bir kalkınma patikası da önceliklendirilmelidir. Bu vurgunun önemi 6 ve 20 Şubat 2023 tarihlerinde meydana gelen Kahramanmaraş ve Hatay depremleri ile de deneyimlenmiştir. Söz konusu depremler kısa vadede temel ihtiyaçların acil şekilde karşılanması gerekliliği için uluslararası bir seferberliği gerektirirken, orta-uzun vadede ise gerek meydana geldikleri 11 ilde, gerekse İstanbul gibi deprem riskinin yüksek olduğu bölgelerde kentsel dönüşümün ve yeniden yapılanmanın, dirençli bir şekilde gerçekleştirilmesi gereğini öne çıkarmaktadır. Depremler On İkinci Kalkınma Planı hazırlık çalışmaları sürecinde görev yapan özel ihtisas komisyonları ve çalışma grupları sonrasında meydana gelmiş ve bu nedenle etkilerinin bu çerçevede değerlendirilmesi mümkün olmamış olsa da Strateji ve Bütçe Başkanlığı tarafından yapılan çalışmalar bu konuda detaylı bir bilgi sağlamak ve hazırlanan 2023 Kahramanmaraş ve Hatay Depremleri Raporunda yer almaktadır.

Yukarıda özetlenmiş olan Plan dönemi perspektifi doğrultusunda yapılan arka plan çalışmaları, çalışma grubu ile gerçekleştirilen yüz yüze toplantılar ve katılımcılardan alınan sözlü ve yazılı geri bildirimler ile On İkinci Kalkınma Planı ana çerçevesini desteklemek

üzere politika ve eylemler belirlenmiştir. Kalkınmanın Finansmanı Çalışma Grubu tarafından önerilen 31 adet politika, 10 ana başlık altında sıralanmıştır:

1. Politika koordinasyonu ve yönetim
  - a. Devletin sürdürülebilirlik ve etki alanlarındaki çalışmalarını ve politika tasarımını koordine edecek merkezi bir yapı oluşturulmalıdır.
  - b. Paydaşlar arası koordinasyonun katılımcı bir şekilde sağlanabilmesi için çok paydaşlı bir yönetim/koordinasyon mekanizması, ilgili merkezi yapı içerisinde tasarlanmalıdır.
2. Veri, bilgi ve analiz
  - a. Sürdürülebilir kalkınmanın finansmanında en çok ihtiyaç duyulan unsur kapsamlı analizlere ve doğru politikaların tasarımına katkı sağlayacak verilerin güvenli ve düzenli bir şekilde sağlanmasıdır. Bu nedenle veri açığı giderilmeli, veri şeffaflığı ve çeşitliliği sağlanmasına dair politikalar üretilmelidir.
  - b. Kapsamlı ve güvenilir verilerin sağlanmasıyla SKA'nın finansmanına yönelik finansal akışları sistemik ve kategorik olarak haritalandıracak, ulusal SKA önceliklerini ve boşlukları izleyecek bir "Kalkınma Finansmanı Analizi" çalışma çerçevesi ulusal seviyede oluşturulmalıdır.
  - c. Düzenli bir şekilde yapılacak olan bu veri analizleri ve izleme çalışmaları orta-uzun vadeli projeksiyon çalışmalarına entegre edilmelidir.
3. İzleme ve değerlendirme
  - a. Ulusal öncelikleri dikkate alan, SKA'ya ilişkin entegre izleme, değerlendirme, etki ölçümlenme ve raporlama sistemleri kurulmalıdır.
4. Taksonomi, standartlar ve etiketleme
  - a. İlgili tüm paydaşların ortak bir düzlemde buluşmalarını sağlamak üzere, uluslararası ilke ve standartlar, iyi uygulama örnekleri ve ulusal ihtiyaçlar dikkate alan, sürdürülebilir finans uygulamalarına yönelik asgari standartları ve beklentileri ortaya koyan rehberler oluşturulmalıdır.
  - b. Aynı ortak düzlem ihtiyacından yola çıkarak, sürdürülebilir kalkınmanın finansmanı alanında ulusal ölçekte ortak kavramsal çerçevenin geliştirilebilmesi ve yaygınlaştırılması amacıyla bir terminoloji/taksonomi çalışması yapılmalıdır.

- c. Kamu harcamalarının izlenmesini ve SKA'larla hizalanmasını hızlandırmak amacıyla, SKA etiketleme yaklaşımı kamu bütçesinde uygulanmalıdır.
  - d. Etki Ölçümü ve Yönetimi Standartları oluşturulmalı, teşvik edilmeli ve uygulaması zorunlu kılınmalıdır.
5. Strateji geliştirme
- a. Ulusal sürdürülebilir kalkınma öncelikleri doğrultusunda, söz konusu hedeflere ulaşmayı destekleyecek stratejiler sektörler özelinde belirlenmeli ve uygulamaya alınmalıdır.
6. Destek tasarımı
- a. İhtiyaç duyulan kalkınma finansmanı hacmi dikkate alındığında, kaynakların çeşitlendirilmesini sağlamak üzere kamu kaynakları, diğer finansman kaynaklarının sürdürülebilirliğin finansmanı alanına doğru geçişini destekleyecek şekilde konumlandırılmalıdır.
  - b. Yüksek hacimli finansman ihtiyacına cevap vermek üzere, özel sektörün finansman yaratma kapasitesini ulusal/bölgesel ve çok uluslu finans kuruluşları tarafından destekleyecek finansal mekanizmalar geliştirilmelidir.
  - c. Kalkınmanın tabana yayılması için KOBİ tanımı içerisinde yer alan mikro ölçekli işletmelere özel politika ve destek mekanizmaları oluşturulmalıdır.
  - d. KOBİ'lerin SKA süreçlerine dâhil edilmesini teşvik etmek üzere, büyük ve yetkin işletmelerden başlayarak tedarik zinciri yönetimi yoluyla uyum stratejileri geliştirilmelidir.
  - e. Sosyal ve çevresel konularda gerekli yatırım ve faaliyetlerde bulunan işletmelere yönelik uygun etiketleme sistemi geliştirilerek bu işletmelere çeşitli avantajlar (vergi, SGK prim avantajı, devlet desteklerinde ek kaynak vs.) sağlanmalıdır.
  - f. Mevcut desteklerin sürdürülebilirlik bağlantılarını artırmak üzere, ulusal desteklerle ilgili projelerin çevre ve iklim etkileri (örn. karbon salımı) üzerine bir ön çalışma şartı aranmalıdır.
7. Finansmana erişim, yeni ve yenilikçi finansal araçlar ve kaynakların geliştirilmesi
- a. Finans sektöründe, sermaye piyasası araçları dâhil yenilikçi finansman mekanizmaları/enstrümanları geliştirilmelidir.

- b. Kamu ve özel sektörün yeşil tahvil başta olmak üzere sürdürülebilirlik fonları bağlamında taşıdığı potansiyelin ortaya konmasına ilişkin çalışmalar yapılmalıdır.
  - c. Türkiye'nin Plan hazırlık döneminde karşılaştığı Kahramanmaraş “Zorunlu Afet Sigorta Mekanizması” geliştirilmelidir.
  - d. Emeklilik fonlarındaki kaynakların kalkınma finansmanına katkısını artırmak üzere bir etki fonuna aktarılması sağlanmalıdır.
  - e. Sahipsiz/hareketsiz varlıkların bir etki fonuna aktarılmasını sağlayacak gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.
  - f. Küçük ve etki odaklı işletmelere/girişimlere finansman sağlamak amacı ile gelir bazlı finansman (Revenue -based financing) modeli geliştirilmelidir.
8. Düzenleme
- a. Sosyal Girişimcilik mevzuatı ve ilgili teşvikler hayata geçirilmelidir.
9. Farkındalık ve savunuculuk
- a. Finansal okuryazarlığın güçlendirilmesi çalışmalarına benzer şekilde, kalkınma hedeflerine yönelik bilgi ve ilgi düzeyini artırıcı kampanyalar düzenlenmelidir.
  - b. Türkiye’de kalkınmanın finansmanında rol alan kilit finans sağlayıcılara yönelik (kamu, finans ve finans dışı özel sektör, finans kuruluşları vb.) finansman öncelikleri, araçları ve akımlarında eşgüdüm ve tamamlayıcılığın sağlanması amacıyla savunuculuk faaliyetleri yürütülmelidir.
  - c. Yatırımcılar ve finansman açığı olan kurumlar için kural koyucu kurum/kuruluşların, yerel yönetimlerin, meslek örgütlerinin, finans kuruluşlarının ve ilgili kamu kurum/kuruluşlarının yükümlülükler, haklar, destek ve teşvik mekanizmaları ile ilgili bilgi paylaşımı yaptığı tek durak hizmeti verecek bir çevrimiçi platform oluşturulmalıdır.
  - d. KOBİ’lerin finansmana erişimini kolaylaştırmak amacıyla uygun danışmanlık ve rehberlik hizmetlerini sağlayacak bir kurumsal kapasite geliştirilmeli ve güçlendirilmelidir.
  - e. SKA odaklı analiz, planlama ve koordinasyon süreçlerinin etkinleştirilmesine katkı sunulması amacıyla kamu kurumlarında ve şemsiye kuruluşlar öncelikli olmak üzere özel sektör kuruluşlarında farkındalık oluşturma ve kapasite geliştirme faaliyetleri düzenlenmelidir.

10. Kurumsal kapasitenin geliştirilmesi

- a. Finansal kuruluşların kapasiteleri sürdürülebilirlikle bağlantılı risk ve fırsatları etkili bir şekilde yönetmeleri, faaliyetlerini sürdürülebilir bir şekilde planlamaları ve ilgili raporlamaları yapmalarını sağlayacak şekilde geliştirilmelidir.
- b. Sürdürülebilir kalkınma önceliklerinin yerelde sahiplenilmesini sağlamak üzere, yereldeki aktörlerin kurumsal kapasitesi geliştirilmelidir.

KAYNAKÇA

- Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK). (t.y.). *BDDK Kurum Hakkında*.
<https://www.bddk.org.tr/KurumHakkinda/EkGetir/5?ekId=36>
- Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK). (t.y.). *Duyurular: Ek Belge*.
<https://www.bddk.org.tr/Duyuru/EkGetir/902?ekId=810>
- BDDK. (2021, Aralık). *Sürdürülebilir Bankacılık Stratejik Planı 2022-2025*.
- Birleşmiş Milletler. (2023). *Türkiye için Kalkınma Finansmanı Değerlendirme Raporu*.
- Borsa İstanbul. (t.y.). *BIST Sürdürülebilirlik Endeksi*.
<https://www.borsaistanbul.com/tr/sayfa/165/bist-surdurulebilirlik-endeksi>
- Climate Policy Initiative. (2022). *Global landscape of climate finance: A decade of data*.
- Ela, M. (2019). Yeşil sukuk ve Türkiye’de uygulanabilirliği. *Yönetim ve Ekonomi*, 26(1),
Manisa Celal Bayar Üniversitesi İ.İ.B.F.
- Equator Principles. (t.y.). *Equator Principles*. <https://equator-principles.com/>
- Gündoğan, A. C. (2018). Değişen dünyada fırsatları yakalamak: Sürdürülebilir finans görünümü.
https://www.escarus.com/i/content/302_2_S%C3%BCrd%C3%BCr%C3%BClebilir%20Finans%20G%C3%B6r%C3%BCn%C3%BCmleri%202018.pdf
- Hazine ve Maliye Bakanlığı (HMB). (2021). *Republic of Turkey Sustainable Finance Framework*.
<https://ms.hmb.gov.tr/uploads/2021/11/Republic-of-Turkey-Sustainable-Finance-Framework.pdf>
- ICMA Group. (t.y.). <https://www.icmagroup.org/>
- International Finance Corporation. (2012). *Performance Standards*.
https://www.ifc.org/wps/wcm/connect/2ee7f9f1-77a3-4739-a9a4-146aa04395e6/PS1_Turkish_2012.pdf
- İstanbul Uluslararası Özel Sektör ve Kalkınma Merkezi (IICPSD). (2019). *Türkiye’de Etki Yatırımı Ekosistemi*.
- İstanbul Uluslararası Özel Sektör ve Kalkınma Merkezi (IICPSD). (2021). *SKA Türkiye Yatırımcı Haritası*.
- Joint Report on Multilateral Development Banks. (2021). *Climate Finance*.
- Kanberoğlu, C. (2021, 16 Kasım). *TSKB TSPB Türkiye Sermaye Piyasaları Kongresi Sunumu*.

- McKinsey & Company. (t.y.). *The net-zero transition: What it would cost, what it could bring*. <https://www.mckinsey.com/capabilities/sustainability/our-insights/the-net-zero-transition-what-it-would-cost-what-it-could-bring>
- NGFS (The Central Banks and Supervisors Network for Greening the Financial System). (t.y.). <https://www.ngfs.net/en>
- OECD. (2019). *Investing in climate, investing in growth* (Revised version).
- OECD. (2023). *Global outlook on financing for sustainable development: No sustainability without equity*.
- Orçun, Ç. (2019). Yeşil finansman: Kavramı, enstrümanları ve uygulamaları. In *Yeşil İşletmecilik*. Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Pamir, D. (2021, 16 Kasım). *Türkiye Kalkınma ve Yatırım Bankası A.Ş., TSPB Türkiye Sermaye Piyasaları Kongresi 2021 Sunumu*. <https://kalkinma.com.tr/biz-ne-yapiyoruz/yatirim-bankaciligi-ve-faaliyetleri/sermaye-piyasalari-danismanligi>
- PRI. (t.y.). *Sorumlu Yatırım İlkeleri*. <https://www.unpri.org/download?ac=10966>
- Sermaye Piyasası Kurulu (SPK). (2021, 3 Kasım). *Duyuru*. <https://www.spk.gov.tr/Duyuru/Goster/20211103/0>
- Sermaye Piyasası Kurulu (SPK). (t.y.). *Yatırım Kuruluşlarının Faaliyet Esasları Tebliği*. <https://www.spk.gov.tr/Sayfa/Dosya/1332>
- Sermaye Piyasası Kurulu (SPK). (t.y.). *Yeşil Borçlanma Araçları ve Sürdürülebilir Borçlanma Araçları Rehberi*. <https://www.spk.gov.tr/Sayfa/Dosya/1350>
- Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2019). *Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları Değerlendirme Raporu*.
- T.C. Merkez Bankası (TCMB). (2021, Mayıs). *Finansal İstikrar Raporu – Mayıs 2021*. https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/82b86baf-01ad-4eb1-a01d-2210c21fa37d/F%C4%B0R32_TAM+MET%C4%B0N.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=ROOTWORKSPACE-82b86baf-01ad-4eb1-a01d-2210c21fa37d-nCNUPbu
- T.C. Ticaret Bakanlığı. (t.y.). *Mutabakat Yeşil Raporu*. <https://ticaret.gov.tr/data/60f1200013b876eb28421b23/MUTABAKAT%20YE%C5%9E%C4%B0L.pdf>
- The GIIN. (2022). *Sizing the impact investing market*. <https://thegiin.org/assets/2022-Market%20Sizing%20Report-Final.pdf>

- The International Islamic Financial Market (IIFM). (t.y.). *General Documents*.
<https://www.iifm.net/frontend/general-documents/b387b56a6a4c664ff1fa2bc16f2ef1be1662443654.pdf>
- UNEP Finance Initiative. (t.y.). <https://www.unepfi.org/country/turkey/>
- United Nations. (2022). *The Sustainable Development Goals Report 2022*.
<https://unstats.un.org/sdgs/report/2022/The-Sustainable-Development-Goals-Report-2022.pdf>
- United Nations. (2023). *Financing for Sustainable Development Report 2023: Financing Sustainable Transformations*.

www.sbb.gov.tr

TÜRKİYE CUMHURİYETİ CUMHURBAŞKANLIĞI
STRATEJİ VE BÜTÇE BAŞKANLIĞI

YÖNETİM HİZMETLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
BİLGİ VE BELGE YÖNETİMİ DAİRESİ BAŞKANLIĞI

Ankara 2023

Necatibey Cad. No: 110/A 06570 Yücetepe - ANKARA
Tel: +90 (312) 294 50 00 • Faks: +90 (312) 294 52 98

ISBN NO: 978-625-8356-65-6

STRATEJİ VE BÜTÇE BAŞKANLIĞI YAYINLARI BEDELSİZDİR, SATILMAZ.